

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. MAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

Dr. Dr. PAUL KAUFMANN: Szociális gondoskodás és a háború	377
Dr. BORSODI MIKLÓS: A törvényes zálogjog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatában	385
ÁGOSTON PÉTER: A polgári törvénykönyv tervezete	393
JÁSZAI SAMU: A munkáskérdés lényegéről	406
A szakszervezetek a háború utáni feladatokról	419

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	412
Rauchmaul Károly. — Az 1915. évi baleseti járulékkiróvásokról. — Bányatörvény hatálya alá tartozó üzemek alkalmazottainak biztosítása. — Téglagyárban foglalkoztatott munkások biztosítási kötelezettsége. — Kórházi alkalmazottak biztosítása. — Az ellenség által megsebesített pénztári tagok kórházi ápolási költsége. — Viszonossági szerződés a magyar és a horvát országos pénztár között. — Kerületi pénztári alkalmazottak jogi helyzete. — Taglétszám-kimutatás. — Az Országos Pénztár aligazgatói állása. — A pénztári tagok gyógyfürdőbe utalása. — A Munkáskórház ápolási díja. — Az anyaghiány miatt munkanélkülivé lett munkások biztosítása a betegsegélyező pénztárak természetben nyújtott szolgálmányaira. — A prágai Munkásbalesetbiztosító Intézet 1914. évi jelentéséből. — A bécsi „Allgemeine Arbeiter-Kranken- u. Unterstützungskasse” 1915. évi jelentése. — A munkanap fogalmához. — Ellenséges állambeli honosság miatt a járadékot beszüntetni nem lehet. — A pénztárak titoktartási kötelezettsége tagjainak megbetegedéséről. — A pénztár vagy az orvos utasításait nem követő családtagok megrendszabályozásának kérdése. — Ongyilkossági kísérlet és rokkantjáradék. — Az alkalmazottak biztosító intézetének működése a háború alatt Németországban. — Új túlmenő segélyek életbeléptetése a háború alatt. — Pénztári elnökök érdemeinek elismerése. — Önkormányzati tisztség.	417
<i>Szociális egészségügy</i>	417
A tuberkulózis elleni küzdelemről. — A tuberkulózis elleni küzdelem a háború alatt. — Szifilis-statisztika. — A szifilis utókövetkezményei. — A csecsemőápolás mint iskolai tantárgy. — Az egységes munkaidő higiénikus előnyei. — Konyha kórházból elbocsátott betegek részére.	419
<i>Munkásvédelem. Munkaviszony</i>	419
Szociálpolitikai kérdések a képviselőházban. — Éjjeli munka eltiltása a sütőiparban. — A főváros szociálpolitikája. — Népjóléti Központ felállítása. — Tanoncvédelem Bécsben. — Tőkekielégítési törvény. — A munkaközvetítés szabályozása Szászországban. — Hadi sérültek alkalmazása közszállításoknál. — Havi pótlékok a porosz vasúti munkásoknak. — Munkaadók véleménye egy munkásszervezetről. — A norvég kényszeregyezségi törvény. — A francia hadiszergyárakban fennálló munkaviszonyok. — A franciaországi munkaviszonyok a háború alatt. — Az oroszországi munkabérek.	423
SZAKIRODALOM	423
Magyarország közgazdászai.	425
JOGGYAKORLAT	425
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.

Telefon: 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A Munkásügyi Szemle kiadásában megjelent:

Az anyasági biztosítás.

A »Stefánia-Szövetség« által rendezett szaktanácskozmány naplója.

Ára 2 korona.

Soziale Fürsorge und deutscher Siegeswille.

Irta: *dr. dr. Paul Kaufmann*, a R.V.A. elnöke.

Ára 1 korona.

A baleseti sérültek munkaképességének megállapításáról.

Irta *dr. Lévai József* sebészfőorvos.

Ára 1 korona.

A munkásbiztosítási törvény reformja.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének szaktanácskozásai.

I. füzet: *A munkásbiztosítás szervezete.*

II. füzet: *Betegség esetén nyújtandó segélyek.*

III. füzet: *A munkásbiztosítási választott bíróság szervezete és hatásköre.*

IV. füzet: *A magyarországi balesetbiztosítás költségei.*

Egy füzet ára 2 korona.

Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés.

Irta *dr. Szladits Károly* miniszteri tanácsos, egyetemi magántanár.

Ára 1 korona 60 fillér

A német munkásbiztosítás története, céljai és eredményei.

Irta *dr. jur. et med. h. e. Kaufmann*, a Reichsversicherungsamt elnöke.

Ára 1 korona.

A szocializmus és a szociális biztosítás.

Irta *Eduard Bernstein*, a német birodalmi gyűlés tagja.

Ára 50 fillér.

A huszadik század feladata a szociális egészségügy terén.

Irta *Forel*.

Ára 40 fillér.

Die Sozialversicherung als Organisationsproblem.

Ein Votum zur österreichischen Regierungsvorlage.

Irta: *Dr. Verkauf Leó.*

Bolti ára füzve 7 korona, vászonkötésben 8 korona

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL

SZERKESZTI: **KIS ADOLF.**

TÁRSSZERKESZTŐK: **Dr. STEIN FÜLÖP** és **Dr. HAHN DEZSŐ.**

Megjelenik rendszerint minden hó 10-én és 25-én, esetleg két szám
együttesen. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.

Telefon 93—99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Szociális gondoskodás és a háború.¹⁾

Irta: **dr. dr. Paul Kaufmann**, a Reichsversicherungsamt elnöke.

Németország, Ausztria és Magyarország, amelyek egy egész ellenséges világgal szemben győzelmesen küzdenek és valódi tudatos kultúráért harcolnak, a szociális gondoskodás dolgában is a többi kultúr államok előtt járnak. Ez nem a véletlennek köszönhető. A nemzetek létért való harcaiban nem csupán a hadiművészet, az embertömegek vagy a holt tulajdon döntenek. Az ágyúk mögött erős lelkeknek kell állniok. A győzelmí akarat döntő jelentőségű. Ennek azonban nem a véletlen folytán kell előállania, vagy a veszély óráiban megszületnie. Mélyen kell gyökeredznie a nép szelémében és lényegében. Csak a testileg és erkölcsileg magasan álló nemzeteknél jut ez, mint kemény és erős munka gyümölcse kifejezésre.

E sorsdöntő órákban nyilvánultak meg a nemzet testi és szellemi egészségét és a belső összetartást előmozdító szociális gondoskodás értékei. Meglepő volt ez még a vezető körökre is, akik e nagy kultúrtett mellett gyakran csodálatosan részvétlenül mentek el. Figyelmeztetésként hatott azokra, akik ennek az intézménynek csak elkerülhetetlen árnyékát, terheit és az akadályait látták, akik ezt a művet, annak erőt fokozó és államföntartó jelentőségének megértése nélkül, mint az államra káros »biztosítási járványt« meg akarták semmisíteni. Most valamennyinek a gyümölcseiről kell megismerniök, hogy a magas államférfiúi belátásnak és a melegszívű testvéri szeretetnek ez az intézménye miképen vált a lelkes győzelmí akarat forrásává, amely zászlóinkra egyre újabb babérokat kötött és amely a véres harci munka után dicsőségteljes, állandó békét biztosít.

A XIX. század második felében Németországban bekövetkezett gazdasági változást az újra visszanyert politikai egység gyorsította. Széles látókörű iparunk az uttörő találmányokat a természeti erők alkalmazásával jól értékesítette s meghódította a külföldi piacot. A kézműipart, a vállalkozók és munkások közös tevékenységét s az ebből származó ideális személyi vonatkozásokat, a nyereszkedésre irányuló tőke és a nagyüzem, amelyben e személyes vonatkozások nem létezhetnek, egyre jobban ki-

¹⁾ Szerzőnek 1916. március 16-án Budapesten tartott előadása.

szorították. A vidéki lakosság elvándorolt szülőföldjéről. A munkások nagy tömegei csoportosultak az ipartelepeken és a nagyvárosokban. A gazdasági élet alapjai egyre jobban eltolódtak, a néposztályok közötti ellentétek egyre jobban kiélesedtek. A túlerős tőkésosztályllyal egyre szaporodó ipari népesség állt szemben, amelyről az újkori ipari élet bajaiban nem gondoskodtak kielégítő módon. Jaj annak az országnak, amely az egyoldalúan kifejlődő industrializmus felé hajlik, amely az emberi alkotás legfőbb céljának a hasznot tekinti. Az állami intézmény nehéz rázkódtatásai fenyegetően mutattak gazdasági felfogásunk ki nem elégítő voltára. Az a kényelmes tan, hogy mindent menni hagynak a maga útján, tarthatatlannak bizonyult. Arra kellett törekedni, hogy a nép fölőrekvő rétegei számára, amelyeket minden átmenet nélkül politikai jogokkal ruháztak föl, alkalmas életviszonyokat teremtsenek. A tisztán védekező rendszabályok nem gyógyíthatták meg a szociális bajokat. A munkások jólétének erőteljes előmozdítása volt az a kitűzött cél, amely az ellentétek kiegyenlítésére vezethetett.

1879-ben jutottunk erre a fordulóra. A szabadkereskedelemtől a védővámra való áttérés után a népgazdaságot, úgy kifelé, mint befelé védelmező politika kezdődött, amely a hazai munkára áldásosnak bizonyult. Az alapos gazdasági és pénzügyi reformokat a szociális gondoskodás mélyreható rendszabályai követték. Az 1881. évi november hó 17-iki emlékezetes császári üzenet a törvényhozást a gazdaságilag gyengék javára új irányokra terelte. Ez hirdette először a világtörténelemben, hogy az államnak erkölcsi kötelessége a gyengékről emberbaráti szeretettel gondoskodni. I. Vilmos császár üzenete kilátásba helyezte a munkásoknak betegség, baleset, rokkantság és aggkor esetére való védelmét. Bismarck 1882-ben a birodalmi gyűlésen kijelentette, hogy az állam a munkálkodó néposztályokkal szemben ezentúl nemcsak mint követelő úr lép föl, nemcsak akkor veszi őket igénybe, ha rekrutákra és adófizetőkre van szüksége, hanem mint védőhatalom attól is meg akarja őket óvni, hogy a mindennapi életben eltapossák őket. *Amit a munkásoknak adni akarnak, az nem alamizsna, hanem törvényes igény.*

A felejthetetlen kancellár előretörő, győzelmes ereje tette lehetővé, hogy a nehéz nemzeti feladatok mellett, amelyeket az ujonnan alkotott birodalomban teljesíteni kellett, már 1883-ban a munkások betegsegélyzése, 1884. és 1889-ben a baleset- és rokkantbiztosítás törvénye életbeléphetett. A következő években ezt a büszke épületet többszörösen megnagyították és átalakították. Emellett a biztosítást, amely az ipari munkásoknál kezdődött, a munkálkodó népesség egyre szélesebb rétegeire terjesztették ki, egészen a munkásokhoz gazdaságilag közel álló középosztály köréig. 1911-ben megalkották a Reichsversicherungsordnungot, amely a polgári törvénykönyv mellett a német birodalom legterjedelmesebb törvényalkotása. Ezzel bevezették a hátramaradottak biztosítását és a jobb életviszonyok között lévő alkalmazottak kötelező biztosításával egyelőre nyugvópontra került ezen a téren a törvényalkotás.

A munkásbiztosítás az erős szociális izgalom korában lépett életbe. Bölcsőjénél az állami gondoskodással szemben erősen elfogult tőkésosztály és a gyanakvó munkásosztály állt. A biztosítás mindenki előtt ismeretlen terület volt. Minden irányban nagy fáradsággal kellett utat nyitni. Az ezekben az időkben gyakran hangoztatott »sötétbe való ugrás« nem volt teljesen jogosulatlan.

Hogy az ellentállást nagyon gyorsan le lehetett gyűrni, az elsősorban a biztosítási kötelezettségnek köszönhető. Az állam beavatkozása a gazdasági szabadságokba bizonyos jól megfontolt mértékig nem nélkülözhető. Ilyen módon nem az egyes munkás tetszésére bízták, hogy miképen akar a jövőjéről gondoskodni. A törvény erejénél fogva, megkérdezése nélkül, gyakran akarata ellenére, csupán az alkalmazás alapján lett mindenki biztosítva. Ugyanilyen kényszerítő módon kellett a vállalkozókat és a munkásokat arra bírni, hogy a biztosításra alkotott berendezésekhez alkalmazkodjanak és a szükséges eszközöket annak rendelkezésére bocsássák.

Nem utolsó jelentőségű volt az a szellem sem, amelyet az iskolában és hadseregben sajátítottak el és amely a német életet a mindennapi megnyilatkozásaiban és a legfelső fokon vezeti, hogy a szociális biztosítás, amely olyan gyökeres változásokat hozott, gyorsan és könnyen bevezethető legyen. A terméketlen német fegyvelemről és a korlátolt potsdami szellemről hangoztatott gúnyos jelszavak megmutatták, hogy a német szervező erőnek titka mennyire rejtve maradt a külföld előtt. Rejtélyesnek látszott az a rendszer, amelyben mindenki szabad alkalmazkodással az egész felé törekszik és örömmel szolgál az összesség érdekeiért. Ezért, bárha a külső formáiban utánozták is a német törvényhozást, egy olasz államférfi szavai szerint az intézmények »törpék voltak a német óriás« mellett. Ugyanis nem tudták minden további nélkül elsajátítani azt a rendszerető, kötelességű szellemet, azt a zavartalan munkakedvet és áldozatkészséget, amely szociális gondoskodásunk szép eredményeihez olyan lényegesen hozzájárult. S ezeken a hiányokon akadt meg ott künn többé vagy kevésbé a munkásbiztosítás bevezetése. Szólót nem lehet tövisről, fűgét nem lehet a csalánról gyűjteni.

Németország el tudta viselni a biztosítás nehéz és hosszú ideig egyre emelkedő terheit. Ezek nem fojtották meg, amitől igen sokan féltek: a népgazdaságot. Ellenkezően. A szociális gondoskodás és ennek folytán munkásaink egyre fokozódó teljesítőképessége elősegítette azt a példátlan gazdasági fejlődést, amelynek Németország a külföld növekvő bizalmatlansága és irigysége között az utolsó évtizedekben örülhetett. Azok a kiadások, amelyeket a munkásaink helyzetének tervszerű javítására fordítottunk, ilyen módon már a béke idejében is nagyrészt kiegyenlítést nyertek. A maradványt a háborúban többszörösen visszakaptuk.

Amidőn a gigantikus küzdelem megkezdődött, tehát több mint harminc évvel a munkásbiztosítás bevezetése után, a 68 milliónyi össznépeességből kerek 20 millió volt biztosítva betegség esetére, 25 millió baleset esetére és 16 millió rokkantság és aggkor esetére. 1914. év végéig közel 117 milliárd márkát fizettek ki az intézmények (betegségélyezésre, járadékokra, stb.) körülbelül 127 millió biztosított és hozzátartozói részére, amely összeghez a biztosítottak 64 milliárd márkát fizettek. A biztosítási ágak napi költségei már 1914-ben 24 millió márkánál nagyobb összeget emésztettek föl.

Ezek a számok elég hangosan beszélnek arról, hogy szociális biztosításunk a legszélesebb körök javára gazdaságilag milyen kiegyenlítő hatással volt. Azonban nem ebben, hanem a bajok elhárításában, nem egyre nagyobb tömegek biztosításában, hanem a nép egészségének megtartásában találjuk meg a biztosításnak legfőbb célját. Nem a szociális bajok határait kell enyhítenünk, hanem az okai ellen kell küzdenünk. A munka-

képtelenség megelőzése fontosabb, mint a munkaképtelenekről való gondoskodás. A gondoskodás legtokéletesebb formája a bajok elhárítása. Minden, az ilyen módon megtartott munkásélet nemzeti értéket jelent. A biztosítottaknak a bajok elhárítására irányuló sokoldalú tevékenysége, amelynek hathatós előmozdítását mindig legfontosabb feladatommak tartottam, az intézmények tevékenységének legértékesebb része. Ebben az irányban olyan szellem működött, amely a törvény holt betűit legyőzte és élő erőt teremtett.

A betegsegélyző pénztárak, mint a megbiztosítás törvényes szervei azon fáradoztak, hogy alapos gyógyrendszabályokkal, állandó gyógyeredményeket érjenek el és kiadós gondoskodással távol tartsák az üdülőbetegek meggyengült szervezetétől azokat a káros befolyásokat, amelyek visszaesést okoznak. Az egyes betegségi eseteken túl, tevékenységük kiterjedt azokra az általános rendszabályokra, amelyek a betegség megelőzésére irányulnak. A betegsegélyző pénztárak számos elsőrangú kórházzal, üdülő otthonnal és tüdővész-szanatóriummal rendelkeznek.

A szakszövetkezetek (Berufsgenossenschaft), amelyek a balesetbiztosítás terén működnek, a balesetelhárítás dolgában mintaszerű rendszabályok előírásával és ezeknek az egyes üzemekben való hathatós végrehajtásával, a balesetek számának apasztására és a következmények enyhítésére, kitűnőt nyújtottak. Eddig kerek 200.000 millió márkával részben a saját mintaszerű intézeteikben, kitűnő orvosainktól támogatva, a biztosítottaknak díjtalanul olyan gyógyeljárást biztosítottak, amely az újabb idők orvosi vívmányainak és a tapasztalatainak megfelel. Ezenkívül az utóbbi években a korlátolt teljesítőképességű sérültek munkaközvetítésével is komolyan foglalkoztak a szakszövetkezetek. A baleset folytán megsérültek ipari sorsa megtanította arra az intézményeket, hogy fölismerjék, hogy a dolgozni akaróknak mennyi értékes ereje volt eddig meddőségre kárhozhatóva. Ezért azon fáradoztak, hogy a kezeléssel meggyógyított sérültek ismét visszatérhessenek a rendszeres munkához.

A biztosító intézetek, mint az aggkor, a rokkant és hátramaradottak biztosításainak szervei, kitűnően értettek ahhoz, hogy a törvényhozóktól csak elégtelenül szabályozott gyógyeljárást a korai rokkantság elhárítására, hatásosan kiépítsék. Az emberiség legborzalmasabb baja a tüdővész elleni küzdelemben az eredményes viaskodás ezeknek az intézményeknek a törvények keretén túlmenő működése nélkül nem vált volna lehetségessé. Ezeknek az intézményeknek köszönhető nagyrészt a külföldön is megcsodált munka, amely a tüdővészben elhaltak számának apadására vezetett. Tízezer élőt számítva Poroszországban 1876-ban a tüdővészben elhaltak száma 30'95 volt, 1913-ban pedig 13'65. A Németbirodalomban 1892-ben 25'9, 1913-ban pedig 14'3. Az iszákosság elleni küzdelmet is nagy eredménnyel folytatták. 1897-től 1914-ig körülbelül 1'3 millió biztosítottat kezeltek és erre 300 millió márkát fordítottak. A betegek befogadására 1914. év végén negyvenegy saját szanatóriumuk, üdülőotthonuk és kórházuk volt négyezernél több ágygyal és 43 tüdővész-szanatóriumuk, több mint 5000 ágygyal. A tüdővésznél és iszákosságnál nem kisebb veszélyességű és romboló hatású a nemi betegség. A nemi betegségek ellen eddig a biztosító intézmények számos okból keveset tehettek. Azonban a háború, amely az emberek sorsát sok irányban megváltoztatta, amely számos megoldhatatlannak látszó feladatot könnyű szerrel megoldott, ezen a téren is

hatalmas erővel mutatott irányt arra, hogy a háborúban megfogyatkozott népesség helyreállítására a biztosító intézmények ezekkel a betegségekkel is foglalkozzanak. A biztosító intézetek most dolgoznak a betegsegélyző pénztárakkal és a katonai hatóságokkal egyetértően azon, hogy új intézményeket létesítsenek, amelyek most elsősorban a háborúban résztvevő katonák számára valók, később azonban az egész biztosított népesség javára hasznosíthatók lesznek. A bajok elhárítására hasznos volt az a mód is, amelylyel a biztosító intézmények több mint 21 milliárd márka tőkéjüket elhelyezték. Ezt a nagy összeget nem hevertették holt tőke gyanánt. A legkülönbözőbb formákban szolgált ez eszközül arra, hogy a nép egészségének és jólétének emelését szolgálja. 1914. év végén 530 millió márkát adtak kölcsön munkásházák építésére. 129 millió márkát adtak ki a biztosító intézetek a mezőgazdasági hitelszükségletek kielégítésére. Az általános jóléti intézményekre fordított összeg 605 millió márka, amelyből 144 milliót kórházak és hasonlók építésére, 193 millió márkát egészségügyi berendezésekre, közel 98 millió márkát a nevelés és művelődés előmozdítására és majdnem 170 millió márkát egyéb jóléti intézményekre fordítottak. Kerek 85 millió márkát fordítottak a saját gyógyintézeteik építésére.

Azonban a munkásosztály gazdasági helyzetének javítását célzó biztosító-intézmények bevezetésével a szociális reform még nem teljesítette azokat a feladatokat, amelyeket meg akartak oldani. Ezek nem merültek ki a gazdasági létkérdés biztosításában. A munkások szellemi fejlődését is biztosítani kellett. Meg kellett őket védelmezni azoktól a veszélyektől, amelyek életüket, egészségüket, erkölcsüket és családi boldogságukat fenyegeti az alkalmazás módjával és a foglalkoztatás idejével, továbbá olyan intézményeket kellett alkotni, amelyek a munkások és a munkáltatók viszonyait békésen szabályozzák. Ezen a téren II. Vilmos császár jelölte ki az utat, 1890. év február hó 4-én kiadott rendeleteivel.

Ezeknek a rendeleteknek első sikerei az 1891-ben alkotott ipartörvény novellájának védőintézkedései voltak. Ebben az irányban haladtak a kereskedelmi alkalmazottak védelmét szolgáló 1900. évi novellával, az 1903. évi gyermekvédő törvénnyel, az 1911-ben alkotott, háziipari munkával foglalkozók védelmével. 1908-ban és 1911-ben az ipartörvényt több, a munkások védelmét célzó novellával egészítették ki.

A vasárnapi munkaszünet, hogy csak egyetlen lényegeset emeljünk ki, most a munkásságnak biztosított java. Azt a veszélyt, hogy a jelen olyan erőket pazarol el, amelyek kifejlődve, csak a jövőnek kell rendelkezésre állniok, a gyermekmunka törvényes szabályozásával előzzük meg. E téren Németország valamennyi kultúrállamnál tovább ment. Még a szülők hatalmát is korlátozta. Messzemenő védelmet élveznek a munkásnők, különösen mint háziasszonyok és a jövő nemzedék szülői. Minden részletre kiterjedő előírások biztosítanak, egészségügyileg kifogástalan, gyakran a családi háztartásra is mintaszerű, berendezéseket az üzemekben. Olyan iparokban, ahol a hosszú munkaidő az egészségre ártalmas, még felnőtt munkásokra is »egészségügyi maximális munkanapot« lehet megszabni. A világos munkaföltételek és a szabályozott bérfizetés, a lehetőségig biztosítva vannak. Ezzel a vállalkozó gazdasági túlsúlya, a munkaszerződések megkötésénél korlátozva van. Az ipari és kereskedelmi törvényszékek igazságos, gyors és olcsóbb jogszolgáltatást biztosítanak. A munkásvédelmet ma már azok a munkáltatók is természetesnek tartják, akik azelőtt küzdöttek ellene.

A német szociális reform úttörői joggal hitték, hogy az az állam, amely a gazdaságilag gyengék védelmét szolgálja és az emberi munkaerő kiméretlen kihasználása helyett azt gondosan meg akarja óvni, ezzel a saját hasznát és javát mozdítja elő. Az iparral foglalkozó tömegeket a szakmájuk bajaitól megóvni azt jelenti, hogy az állam a legértékesebb javát: egészséges népet tart meg. Amit a népességért szociális gondoskodással tesznek, az kamatos kamatot hoz. Ez a hadikészültség és a nemzeti véderő szempontjából is a legnagyobb értékű. Ezt már majdnem száz esztendő előtt is fölismerték széles látókörű katonák s az ő megfigyeléseik alapján létesültek a fiatal rajnai ipari területen a porosz munkásvédelem első alkotásai. Munkásbiztosítás és munkásvédelem valóban a szociális gondoskodás sarkpontjává és alapkövévé vált, a nemzet szociálpolitikai iskolájává. A nemzet áldozatkészségét a szociális gondolat meg-nemesítette. Ez készítetett arra sok munkaadót, akik a munkásaik személyes jólétének emelésén fáradoztak és a szíveikhez vezető utat meg akarták találni, hogy a szociális gondoskodás önként, messze a törvényes kereten kívül kiterjesszék. Több mint másfél milliárd márkára becsülhetők azok a kiadások, amelyeket a német vállalkozók munkásjóléti intézményekre kiadtak. A munkások nagy szakszervezetei is, különösen a munkanélküliek biztosításával, eredményesen kiegészítették a törvényes rendszabályokat. Amit mindezek az utakon a nép testi és szellemi egészségének emelésére teljesítettek, az több emberöltő sikereit meghaladja. A német birodalomban a halandóság 1872-ben 1.000 lakosra számítva 30'6 volt, 1912-ben azonban már csak 16'4, sőt Poroszországban 1913-ban már csak 14'9 haláleset jutott minden ezer lakosra. Az átlagos életkor 1871-től 1910-ig több mint kilenc évvel lett nagyobb. A nők és férfiak most majdnem három esztendővel hosszabb ideig dolgoznak, mint ezelőtt négy évtizeddel. A kiszolgált népfölkelők közül a mozgósítás alkalmával nem a remélt 75 százalékot találták a szolgálatra alkalmasnak, hanem több, mint 90 százalékot. Mindezek a tüdővészések halandóságának csökkenése mellett, számszerű bizonyítékai annak, hogy Németország aránylag rövid idő alatt mit nyert néperőben.

A háború tömegpróbája a nemzet idegeregének. Népünk a megtestesült, szilárd akarat. A szociális gondoskodásnak régebben panaszolt elerkölcstelenítő és elpuhító következményei hazug kísérteteknek bizonyultak. Csapataink testi és szellemi megerőltetésben, megfoghatatlanul sokat bírnak el. Még a fiatalabb emberek is, azok a féligmeddig gyerekek, akik az iskola padjairól siettek a zászlók alá. Velük lépést tartanak a derék népfölkelők, akiknek kitartása és fegyelme valósággal meglepő.

Az a tény, hogy a háborús készültségünkre olyan jelentékennyé vált szociális gondoskodás zavartalanul és biztosan tovább dolgozik, hogy szerkezete ugyanolyan nyugodtan működik, mint a békében, az ismét a népünkben rejlő erőnek jele. A biztosítottak igényei nagyjában változatlanok maradtak. Ott, ahol az élet és az egészség védelméről van szó, mint például a balesetelhárítás dolgában, vagy a népjárványok ellen való küzdelemről, ott ezek az intézmények éppen olyan buzgón dolgoznak, mint azelőtt. Joggal mondták, hogy a gyermek sohasem volt szentebb, az anya sohasem volt inkább a jövő reménysége, mint most, mikor a harc olyan sok emberáldozatot kíván. Az anyaságról való gondoskodás nemrégiben még túl drágának talált dolgával most már számoltak és a háborúban már többszörösen kiterjesztették a szülő nőkre vonatkozó intézményeket. A szülő

nőkre vonatkozó intézkedések lehetővé teszik, hogy a betegsegélyző pénztárok, amelyek eddig a háborús idők félelemmel várt rázkódtatásait elkerülték és amelyek bár legerőteljesebb és legegészségesebb tagjaiknak behívása ellenére inkább kisebb mértékben vétettek igénybe, mint azelőtt, a birodalom és a biztosító intézetek segélyével a szülő nőket, nevezetesen a hadbavonultak nejeit is a nehéz órákban kiadósan támogathassák s egy erőteljes új nemzedék megtartásáról gondoskodhassanak. A háborús segélyek dolgában és a legénységről való gondoskodás új novellájában a törvénytelen gyermekek iránt tanusított elavult előítéletekkel örvendetes módon szakítottak. A munkásvédelmen nem változtattak többet, mint amennyit a háborús idők nyomása szükségessé tett. A győzelmes háborút ugyanis nem szabad a front mögött tartózkodó emberekkel szemben alkalmazott rablógazdálkodással megfizetni. Ennek ellenére, mivel a védőköteles egész népeiséget az ország védelmére elvitték s ennek folytán az egész német nemzetgazdaságot jórészt a nők és fiatalok munkások látják el, az ezekre irányuló törvényes munkásvédelem korlátait átmeneti időre bizonyos mértékben lejjebb kellett szállítani.

Azonban nemcsak a szociális gondoskodás menetét kellett a háború alatt biztosítani. A nagy szervezeteknek főleg a pénzügyi erejét a háború következményeinek és az abból származó gazdasági szükségnek szolgálatába kellett állítani. A biztosító intézmények a háború után rövid idővel a hadvezetőség rendelkezésére bocsátották kórházaikat, üdülőotthonaikat és tüdővészszanatóriumaikat. A szakszövetkezetek sok évi odaadó munkálkodása, amely arra irányult, hogy a lehető legjobban meggyógyítsák a baleset folytán megsérülteket s azok keresőképességét emeljék, kitűnő előiskolája volt a háborúban megsérültek helyes kezelésének. Most már mindenfelé elismerik, hogy a megsérült testrészek helyreállítása annak figyelembevételével, hogy ne csak tisztán a gyógyulásra gondoljanak, hanem azok használhatóságát is előmozdítsák, a balesetbiztosításnak köszönhető. Ennek az intézménynek köszönhető, hogy azoknak a sebesülteknek a száma, akik gyorsan helyreállnak és ismét alkalmasak a frontszolgálatra, a régebbi időkhöz képest örvendetes módon emelkedett és a háborúban megsérülteknek tudtúl lehetett adni azt az örvendetes hírt, hogy nincs már nyomorék, ha vasakarattal ennek a legyőzését elősegítik. Azonban a sérülteknél és a megcsontítottaknál sokkal nagyobb lesz azoknak a száma, akiket a rendkívüli háborús megerőltetések az idegeikben támadtak meg, akiknek a szive vagy tüdeje nem volt elég erős a megerőltetések elviselésére, akik nehéz reumatikus bajokkal és vesebetegségekkel jönnek vissza a harcterről. Általánosságban többnyire a háborús nyomorékokkal foglalkoznak s ezeket a bajokat nem veszik kellő módon figyelembe. A megbetegedett harcosok kezelésére azonban szintén nagyjelentőségű a betegsegélyző pénztárok és biztosító intézetek sokoldalú tapasztalatakon nyugvó gyógyeljárása. Kórházaikat és gyógyházaikat a tüdővész vagy reumatikus katonák már most is kiadósan igénybe veszik. Minél alaposabban sikerül a háborúban megkárosultakat meggyógyítani, annál többet takarítanak meg a jövőben az anyagilag érdekelt biztosító intézmények s a rokkant, valamint a hátramaradottak dolgában anyagilag érdekelt birodalom.

A biztosító intézmények a rendelkezésre álló készpénzüknél a birodalmi bankba való átutalásával megerősítették kitűnő pénzügyi felkészültségüket. A háborús szükség ellen a leghatékonyabb eszköznek a RVO.

eddig csak békében kipróbált 1.274. §-a volt. Ez a szakasz feljogosítja a biztosító intézeteket — a birodalmi biztosítási hivatal jóváhagyásával, — hogy a korai rokkantság megelőzésére vagy a biztosítási kötelezettség alá tartozó népesség egészségügyi viszonyainak megjavítására törekedjenek. A birodalmi biztosítási hivatal felszólítására a biztosító intézetek örömmel járultak ahhoz hozzá, hogy a háborús jóléti intézmények előmozdítására vagyonuk 5 százalékát felhasználják. Már említettük, hogy ezeknek az intézményeknek a vagyona, több mint 2'1 milliárd márka, tehát az említett feladatokra több mint 105 millió márka volt mozgósítható. Ebből az összegből a Vöröskereszt kerek 3 millió márkát kapott s ebben az összegben 426.000 márkát kórházvonalatok felszerelésére, 2 és fél millió márkát a katonák meleg alsóruhával való ellátására és 280.000 márkát fürdő és fertőtlenítő kocsikra a hadsereg részére fordítottak. Olyan biztosítottak és családjaik részére, akik a háború folytán munkanélküliekké váltak és szükségbe jutottak, továbbá a háborús biztosítás fejlesztésére 9 és fél millió márkát áldoztak. Négy millió márkát adtak az elesettek hozzátartozói részére, hogy a családfentartó elhunyt után az első nehéz időkben segítséget nyújtsanak és megkönnyítsék az új gazdasági viszonyok közé való átmenetet. A hadiárvaik részére külön intézményeket létesítettek. Egy és fél millió márkát adtak arra, hogy a harctéren szolgáló katonák megfizethessék a munkásbiztosításból, élet- vagy népbiztosításból származó tartozásaikat. Továbbá hat és fél millió márkát adtak egyéb háborús jóléti intézményekre. 1916. évi január hó végén háborús jóléti célokra a ROV. 1.274. szakasza alapján, több mint 27 millió márkát fizettek ki.

Ezenkívül a biztosítási intézetek a birodalmi biztosítási hivatal jóváhagyásával elhatározták, hogy értékpapirjaik lombardirozásával 200 millió márkát folyósítanak arra a célra, hogy előnyös föltételek mellett kölcsön adják rossz helyzetbe jutott községeknek, köröknek, stb. Emellett különösen a munkanélküliségnek a népegészségügyre káros hatását vették figyelembe. Ilyen kölcsönöket, amelyek számos, a középosztályhoz tartozó egyénre is előnyösek, eddig 75 millió márka erejéig folyósítottak. Keletporoszország és Elzász-Lotharingia nehezen sújtott biztosító intézményeit, a többi intézetek hatékony módon támogatták. Végül a biztosító intézetek 439 millió márkát, a szakszövetkezetek pedig kerek 143 millió márkát jegyeztek a három hadikölcsönre. A betegsegélyző pénztárak jelentékeny jegyzései mellett az alkalmazottak biztosító intézményei is 140 millió márkát jegyeztek; az összes biztosító intézmények tehát körülbelül háromnegyed milliárd márkát.

A biztosító intézmények hadijóléti gondoskodásával karöltve járnak az állami és községi támogatások, továbbá a minden reményeket felülmúló, sajnos azonban gyakran tervszerűtlen és műkedvelő módon intézett önkéntes adakozások. Csupán a német vas- és acéliparosok köréhez tartozó 244 üzem 50 millió márkát fizetett az első háborús esztendőben segélyezésekre. A szakszervezetek 1915. év végéig a háborútól sújtott tagjaik részére több mint 35 millió márka segélyt adtak. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy erősek maradtunk a bátor hadsereg mögött és még a ránk kényszerített gazdasági harcban sem szenvedünk vereséget.

A döntés óráiban a győzelem pálmája a népet illeti meg, amelyet nem »a szent önzés« hatott át, hanem a szociális kötelességérzettől a legjobban át volt hatva, amely az emberi nyomorúság ellen való küzde-

lemben a legnagyobb sikereket mutathatja föl s amely a szegények és a szükségét szenvedők védelmét a leghatékonyabb módon tudja megvalósítani. Ezt a külföldön is gyakran kijelentettem. Némelyek mosolyogtak a német ideálistákon. Azonban a történelem most hatalmas szavával igazolt bennünket. Németország, amely a szociális gondoskodással erkölcsi erejének és ideális gondolkodásának fényes bizonyítékát szolgáltatva, nem pusztulhat el a világpusztulás tüzeiben. A birodalom a nemzet életéért és szabadságáért vívott harcot becsülettel fogja befejezni.

A törvényes zálogjog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatában.

Irta: **dr. Borsodi Miklós.**

A zálogjog az idegen dologbeli jogoknak az a faja, amely az idegen dolognak a hitelező követelésének biztosítására való lekötöttségét eredményezi, oly célból, hogy abból a hitelező magának kielégítést kereshessen. Törvényes zálogjog alatt pedig a zálogjognak azt a fajtát értjük, amelynél a zálogjog keletkezése nem a felek megegyezésén, az u. n. alapító szerződésen, alapszik, hanem a törvény rendelkezésén. A törvényes zálogjog egyéb zálogjogoktól tehát a keletkezési alap tekintetében különbözik. Törvényes zálogjog alatt sokszor csakis a zálogtárgy birtokával neki járó jelzalogot szoktak érteni, ami azonban nem helyes, mert a törvényes zálogjog nem zárja ki a birtoklást a hitelező részéről. A törvényes zálogjog legismertebb eseteinél (bérbeadó, haszonbérbeadó törvényes zálogjogánál) a zálogjog tényleges birtokkal nem jár. Vannak azonban olyan törvényes zálogjogok is, amelyeknél a hitelező a dolog fölötti tényleges birtokot is megszerzi. Amikor tehát a törvényes zálogjog kézizalog (pignus) és nem jelzalog (hypotheka). Így a bizományos törvényes zálogjoga (K. T. 379. §.) azokra az árukra vonatkozik, amelyek birtokában vannak. Ugyanez áll a szállítmányozó (K. T. 388. §.), a fuvarozó (K. T. 411. §.) és a közraktáros (K. T. 438. §.) törvényes zálogjogára. Tény azonban, hogy az ingó zálogjog tulajdonképeni formája mindig a pignus, a tényleges birtokkal járó zálogjog volt, amelynél a dolog birtoka és használata azonnal elvonatik az adóstól és így a hitelező részére fokozott biztosságot nyújt. A hypotheka csak a követelés esedékessége idején jogosítja fel a hitelezőt a birtokra, a dolog feletti közvetlen, tényleges uralomra.

A törvényes zálogjog fejlődését vizsgálva, annak első alakjaival a római jogban találkozunk. Az első törvényes zálogjog a klasszikus római jogban fejlődött ki és pedig a bérbeadó és haszonbérbeadó törvényes zálogjoga. A haszonbérelő eleinte elzálogosította az inventárt a haszonbérbeadó részére, később azonban azzal a vélelemmel operáltak, hogy a bérelő, haszonbérelő hallgatólagosan zálogosította el a bérelt ingatlanra behozott ingókat. Innen a törvényes zálogjog elnevezése: tacita hypotheka. Később a vélelem pusztán fictio lett s a német jog törvényes zálogjogot már ezen vélelem, illetve fictio nélkül vette át. Ezek a törvényes zálogjogok birtok nélküli zálogjogok voltak, vagyis jelzalogok s ama káros hatások ellensúlyozására szolgáltak, amely hatást a római jogban az a körülmény idézte elő, hogy megengedték az általános (generalis) zálogjogoknak pusztán megegyezéssel való létesítését, vagyis az adós egész vagyonának jelzalogként való lekötését. A zálogjognak ilyen konstrukciója ugyan nagyon mozgékonyvá

tette a zálogjog intézményét, de viszont a reálhitel biztonságát s a dolgok forgalomképességét felette veszélyeztette, mert lehetővé tette a csak jövőben megszerzendő s előre meg sem határozható dolgokra a zálogjog megszerzését s anélkül, hogy külsőleg megnyilvánult volna, olyan dolgokat is lekötöttségben tartott, amelyek az adós vagyonából és birtokából kikerültek. Ezzel szemben a törvényes zálogjog ily veszélyekkel nem jár, feltéve, hogy annak a már eddig említett alakjaira gondolunk, amelyek törvényes speciális zálogjogok, vagyis az adós csak bizonyos javaira vonatkoznak. Ezeknél a törvényes zálogjog keletkezése és létezése külsőleg felismerhető a bérbeadott ingatlanral vagy helyiséggel való összetartozásnál fogva. A római jog ismert azonban törvényes általános zálogjogokat is (tacita hypotheca generalis), vagyis az adós minden vagyonára kiterjedő törvényes ingó jelzálogot, amelyek már az említett hátrányokkal jártak, mert ezeknél már nem volt oly kapcsolat a hitelező és az adós vagyona között, amelyből a zálogjogi lekötöttség felismerhető lett volna.

Ilyen törvényes általános zálogjogok voltak a római jogban a fiscus, a kiskorú, a feleség bizonyos privilegizált követeléseinek biztosítására.

A modern jogfejlődés számolt a külsőleg fel nem ismerhető zálogjogoknak a forgalomra való káros hatásával és így szabályképen a birtok átadását kívánja meg az ingó záloghoz, vagy legalább annak külső felismerhetőségét. A jelzálog alkalmazhatóságát pedig oly esetekre korlátozza, amikor azok keletkezése a birtok átadása nélkül is ismeretes, mint például a bérleti viszonynál. A szerződéses zálogjogra ellenben kivétel nélkül áll a szabály, hogy az ingókra csak mint kézi-zálogjog keletkezhetik.¹⁾

Az ingatlanra vonatkozó jelzálognál pedig a külső felismerhetőséget a telekkönyv intézménye teszi lehetővé. A végrehajtási zálogjognál az ingók megmaradnak ugyan az adós birtokában, de a külső fölismerhetőségről a bírói pecsét alkalmazásával gondoskodnak. A törvényes általános zálogjogok pedig egészen megszűnnek.

Mai jogunkban a legfontosabb törvényes zálogjogról a bérbeadó és haszonbérbeadó törvényes zálogjogáról a végrehajtási törvény 72. §-a intézkedik. Ehhez képest a bérbeadót a kibérelt helyiségben lévő ingóságokra félelvi, a haszonbérbeadót pedig a haszonbérelt jószágon lévő vagy ahhoz tartozó terményekre, gazdasági felszerelvényekre és lábas jószágokra egy évi haszonbérösszeg erejéig illeti meg a törvényes zálogjog és pedig tekintet nélkül arra, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e vagy nem. Kivételt a törvény csak azon tárgyakra nézve tesz, amelyek a bérlő vagy haszonbérlő birtokába törvény által tiltott módon jutottak. A törvényes zálogjog ilyen szabályozása az életben számos kiáltó igazságtalanságra vezetett, mert a törvény szövege szerint a merő véletlenből, átmenetileg a bérlemény területén lévő idegen ingókra is kiterjedt a törvényes zálogjog. A betűszerinti magyarázat ellen úgy az elméletben, mint a gyakorlatban több-kevesebb sikerrel megindult a küzdelem. Iparkodtak a törvény logikai magyarázata segélyével azokat a teljesen abszurd eredményeket elhárítani, amelynél fogva a javítás végett a javító műhelybe adott kocsik, vagy automobilon, a kávéházi ruhatárba adott felöltő, a haszonbérlő engedélyével a haszonbérelt területen legeltetett sertések, az albérlő által bérelt külön bejáratú s általa bebutorozott szobában elhelyezett, az albérlő által bérelt zongora a bérlő tartozásai fejében lefoglalható volt. Próbáltak a törvénynek oly magyarázatot adni, amely szerint abból, hogy a törvényes zálogjog nem terjed ki azokra a tárgyakra, amelyek a bérlő, vagy haszonbérlő birtokába tiltott módon jutottak a contrario következik, hogy a törvényes zálogjog csak oly tárgyakra terjedhet ki, amelyek a bérlő, vagy haszonbérlő birtokában vannak, amennyiben a birtokot nem tiltott módon szerezte. Ily magyarázattal számos igazságtalan következményt el

¹⁾ A német ptk. szerint mégis lehetséges bizonyos lajstromozott hajók jelzálogi lekötése.

lehet kerülni.¹⁾ A helyes felfogásnak nyomát azonban a gyakorlatban is látjuk a budapesti kir. tábla 15.502/1889. (kir. Kúria által 2831/1890. szám alatt helybenhagyva) számú ítéletében, amely az igénykeresetnek helyt adott, midőn a végrehajtást szenvedő megengedte az igénylőnek, hogy ez a sertéseit a végrehajtást szenvedő által haszonbérlet területen legeltesse s azokat a végrehajtást szenvedő ellen foganatosított végrehajtásnál lefoglalták, kimondva, hogy a Vht. 72. §-a nem alkalmazható, mert a lefoglalt sertések a végrehajtás idején nem voltak a végrehajtást szenvedő birtokában. Vannak azonban esetek, amidőn a lefoglalt ingók a végrehajtást szenvedő birtokában vannak ugyan és így a törvényes zálogjog ily megszorító magyarázat mellett is megilletné a bérbeadót, a törvény alkalmazása mégis a jogosság és méltányosság legelemibb követelményeibe ütköznék.

A törvényjavaslat a törvényes zálogjog tekintetében oly újításokat tartalmaz, amelyek ezeket az anyagi igazságot sértő túlhajtásokat megszüntetni s a bérbeadó túlerejét bérlőkkel szemben, a tőke s különösen a nagytőke túlhajtott privilegiumait csökkenteni alkalmasak. A javaslat a bérbeadó törvényes zálogjogának fentartását azzal indokolja, hogy a bérbeadónak a teljesítéssel elől kell járnia. Ez az indok nem nagyon találó, mert hiszen a statutumok, helyi szokás, vagy a felek ellenkező megálla- podása folytán a bér csaknem mindenütt előre fizettetik s a törvényes zálogjog mégis fennáll. Az ok egyszerűen az, hogy a bérbeadó törvényes zálogjoga annyira meggyökerezett, hogy azzal szakítani nem akartak s azt egészen megszüntetni tán a bérlők s éppen a szegényebb osztályok, s különösen a munkások érdekében sem volna üdvös, mert minden dologi biztosíték hiánya csak a béreket drágítaná meg. Azok a változtatások azonban, amelyeket a javaslat a törvényes zálogjogon tesz, örömmel üdvözölhetők.

A törvényes zálogjogról a javaslat az 1254—1260. az 1288. és az 1344. §-okban intézkedik. A javaslat a bérbeadó és haszonbérbeadó törvényes zálogjoga mellé behozza a vendéglős és a vállalkozó törvényes zálogjogát, amelyek sem a római jogban, sem az osztrák ptk-ben — amelyek 1101. §-a bérbeadó és haszonbérbeadó törvényes zálogjogát szabályozza —²⁾ ismereteseek nem voltak. A bérleti viszonyok közül a Tj. a bérbeadó törvényes zálogjogát szabályozza részletesebben s a haszonbérletnél a haszonbérbeadó törvényes zálogjogára vonatkozólag csak az eltéréseket állapítja meg. A törvényjavaslat tárgyalására kiküldött külön bizottság által megállapított szövegben az 1254. §., mint 1253. §. szerepel s ehhez igazodik a többi §. számozása is. Egyébként a javaslat szövegén a bizottság csak lényegtelen változtatásokat tett. A továbbiakban a bizottsági szöveg (Bsz.) fogja tárgyalásunk alapját képezni. A Bsz. 1254. §-a szerint a legfontosabb változás a mostani joggal szemben abban van, hogy a törvényes zálogjogot a tárgyak tekintetében megszorítja, kimondván, hogy a bérbeadót azokon az ingókon illeti törvényes zálogjog, amelyeket a bérlő, vagy vele együtt lakó házastársa vagy gyermeke, vagy részükre más bérlemény területére hozott és amelyek arra valók, hogy a bérleményt a szerződés szerű célra használni lehessen; továbbá végrehajtás alá nem vonható dolgokra a zálogjog nem terjed ki;³⁾ míg tehát a mai jog szerint a pusztán véletlenül vagy átmenetileg s a bérlet tárgyának használatával semmi kapcsolatban nem álló dolgok is a törvényes zálogjog alá esnek, továbbá azok is, amelyeket nem a bérlő vagy hozzátartozói, hanem mások, (pl. albérlő) és pedig nem a bérlő

¹⁾ Legelőbb a (Jogtud. Közl. 1892. évf.) dr. Vincze Károly igyekezett a törvényes zálogjogot ily magyarázat által a jogérzet által elfogadhatóvá tenni. Utóbb e sorok írója (Jogtud. Közlöny 1913. évf.) ugyanébből az alaptól kiindulva kereste a megoldást. Dr. Császár Károly (Jogtud. Közlöny 1914. évf.) nem talál más megoldást, mint a törvény áttörését. A bírói gyakorlat azonban csekély kivétellel mereven ragaszkodott a szöveg szó szerinti értelméhez.

²⁾ Ez a szabályozás sokkal kevésbé igazságtalan, mint a Vht. 72. §-a, mert harmadik személy ingóira csak akkor enged törv. zálogjogot, ha az a bérlőre (haszonbérelőre) rábizta a dolgát.

³⁾ Természetesen a tiltott módon a bérlő kezébe jutott dolgokra sem.

részére hoztak a bérlemény területére, addig a Bsz. szerint ez az igazságtalanság megszűnik. Az, hogy a behozott ingók a bérlő vagy hozzátartozói tulajdonát képezzék, a Bsz. szerint sem kelléke a törvényes zálogjog kiterjedésének. A Bsz. abból a helyes elvből indul ki, hogy a bérbeadó jogosan csak arra a fedezetre számíthat, amelyet a bérlő vagy hozzátartozói hoztak be, de ezekből is csak azokra az ingókra, amelyek arra valók, hogy a bérleményt a szerződés szerű célra lehessen használni. Lakásbérletnél tehát a lakásberendezés, üzleti helyiség bérleténél az üzleti berendezés és az árúraktár a fedezet. Egyéb dolgokra, tehát pl. értékpapírokra, pénzre, ékszerekre, stb., amelyek a bérlemény szerződés szerű használatával összefüggésben nincsenek, a törvényes zálogjog nem terjed ki, mert ezekre, mint fedezetre, a bérbeadó annál kevésbé számíthat, mert nincs is módjában ellenőrizni, hogy ily dolgokat hoz-e magával a bérlő s illetve, hogy ezeket a dolgokat a bérlő hozta-e be s nem-e harmadik idegen személy. Ezzel tehát a törvényes zálogjog igen jelentékeny megszorítást szenvedett tárgya tekintetében, elsősorban azért, mert különbség tétetett, hogy ki hozta be az ingókat s e szempontból az idegenek által behozott ingók köre egészen kizáratik, másrészt pedig a bérlő vagy hozzátartozói által behozott ingók köre is megszorított a cél szempontjából, amelyeknek a behozott ingók szolgálnak s csak a szerződés szerű célra behozott ingók esnek a törvényes zálogjog alá. Ezzel megszűnik az a vitás s éppen a szegény osztályokat sújtó helyzet is, hogy az albérlő ingóságai kétfős zálogjoggal vannak terhelve, t. i. úgy a főbérbeadó, mint az albérbeadó törvényes zálogjogával.

További viták kizárása végett, minthogy még mindig akadnak, akik a végrehajtási novella 2. §-ának a törvényes zálogjogra is kiterjedő hatályát kétségbe vonják, a Bsz. világosan kimondja, hogy végrehajtás alá nem vonható dolgokra a törvényes zálogjog nem terjed ki.

A törvényes zálogjoggal biztosított követelés terjedelme tekintetében is eltér a Bsz. a mai jogtól. A mai jog szerint a törvényes zálogjoggal biztosított követelés maximuma félévi bér, illetve egyévi haszonbér, tekintet nélkül arra, hogy a bérbeadó csak a bérlővel áll-e szemben, vagy annak végrehajtható hitelezőjével, míg a Bsz. a félévi terjedelmet csak más foglaltató hitelezővel szemben tartja fenn, a bérlővel szemben ellenben a zálogjog hatálya kiterjed az egész elteit bérleti időre, a folyó bérnegyedre s az ezt követő félévre járó bérkövetelésre. Ez az intézkedés helyeselhető, mert a korlátozásra csak más hitelezők érdekében van szükség, míg a bérlővel szemben nem volna méltányos, ha a bérbeadó a dologi biztosítékot csak azért veszítené el, mert neki tartozása kiegyenlítésére félév-nél hosszabb halasztást adott.

A törvényes zálogjog terjedelme tekintetében lényeges különbséget találunk a Bsz. és a német polgári törvénykönyv álláspontja között. A német polgári törvénykönyv szerint¹⁾ a törvényes zálogjog tárgyai a bérlő behozott *dolgai*, míg a Bsz. szerint azok a dolgok, amelyeket a bérlő, stb. behozott. Ebből folyólag a Bsz. szerint közömbös, hogy a behozott dolgok a bérlő tulajdonai-e vagy nem, holott a német polgári törvénykönyv szerint a törvényes zálogjog csakis a bérlő tulajdonát képező dolgokra terjed ki, mert ami nem a bérlő tulajdona, az nem az ő dolga. A német Ptk. tehát sokkal tovább megy a megszorításban, mint a mi törvényünk s így a szerint pl. a törvényes zálogjog a bérlő azon dolgaira, amelyeket neki más a tulajdonjog fentartásával adott el, nem terjed ki. Még a feleség és a gyermek javai sincsenek a törvényes zálogjognak alávetve, hacsak a bérszerződés az ő nevükben is nincsen kötve. A német Ptk. álláspontja az anyagi igazságnak jobban megfelel, t. i. kizárja annak lehetőségét, hogy a bérbeadó harmadik személy kárára keressen

¹⁾ BGB. 559. §.

kielégítést. Viszont azonban bizonytalanná teszi a törvényes zálogjogban rejlő biztosítékot, mert a bérbeadónak a behozatalkor alig áll módjában meggyőződést szerezni arról, hogy a behozott dolgok a bérlő tulajdonai-e vagy nem. A német Ptk. álláspontja mindenesetre magasabb gazdasági fejlettségű társadalomnak felel meg, amelyben dologi biztosítékokra kevesebb szükség van mint nálunk.

Abban nem tér el a Bsz. a fennálló jogtól, hogy a törvényes zálogjogot csakis a bérkövetelésre szorítja, s nem a bérleti viszonyból esetleg eredő kártérítési követelésre nem terjeszti ki. Kifejezetten kimondja azonban, hogy a törvényes zálogjog a bérösszeg járulékaira is kiterjed, ami a mai jogban állandón vita tárgyát képezi. Ez az álláspont helyes, mert megfelel a jogi alapfogalmaknak, hogy a járulék a főköveteléssel azonos elbírálásban részesüljön. A kártérítési követelés kizárásának a törvényes zálogjog oltalmából a törvényjavaslat indoklása azzal adja okát, hogy a kártérítési követelések mindig többé-kevésbé bizonytalanok s így a törvényes zálogjognak ezekre való kiterjesztése azzal a veszéllyel járna, hogy a bérlő zaklatásoknak és megkárosításoknak volna kitéve.

Már a bírói gyakorlat kifejlesztette azt az elvet, hogy a törvényes zálogjoggal terhelt ingóknak a bérlemény területéről való elszállítása törvényes zálogjogot megszünteti. Bsz. 1254. §-a ezt kifejezetten kimondja, mondván, hogy a törvényes zálogjog csak addig áll fenn, amíg az ingók azon ingatlan területén vannak, amely egészben, vagy részben a bérlet tárgya. Megfelel ez a rendelkezés a modern jogfelfogás azon álláspontjának, amely a külsőleg fel nem ismerhető ingó jelzálogjogot perhorreskálja, már pedig az elvitel tényével a törvényes zálogjog fennállásának külső felismerhetősége megszűnik. Ez alól a szabály alól csak egy kivételt tesz a Bsz., kimondván, hogy a törvényes zálogjog nem csorbul az által, hogy a lefoglalt dolgot a végrehajtási bíróság intézkedése folytán a bérlemény területéről más helyre átszállítják, feltéve, hogy a bérbeadó követelését az átszállítás előtt a végrehajtási eljárás szabályai szerint bejelenti.

Fölmerül az a kérdés, hogy az esetben, ha a törvényes zálogjoggal terhelt ingók a bérbeadó rendelkezése folytán kerülnek más helyre, ahol ő azok fölött rendelkezhetik, pl. a bérbeadó másutt beraktározza az ingókat, elveszti-e ezáltal törvényes zálogjogát? A törvény szószerinti magyarázata szerint ily esetben a bérbeadó elveszitené törvényes zálogjogát. Ez a magyarázat azonban a törvény raciójának meg nem felel. Mert hiszen a törvény az 1254. §. korlátját a forgalom biztonsága érdekében állítja fel, hogy t. i. a bérlemény területéről elvitt dolgokat harmadik személyek zálogmentesen szerezhessék meg. Ez az indok elesik akkor, ha a dolog a bérbeadó birtokában van, mert hisz akkor azt a bérlő forgalomba nem hozhatja. Másrészt pedig nem volna logikus, hogy azért, mert a törvényes zálogjoghoz egy plusz járult, t. i. a tényleges birtoklás, — mert hisz beraktározás esetén a beraktározó a birtokos — a bérbeadó az eddigi jogát elveszítse.

A kapcsolatnak, a törvényes zálogjognak megfelelő helyzetnek akkor kell meglenni, amidőn a törv. zálogjog érvényesítették, de az érvényesítés után, ha a bérbeadó birtokossá válik, mint ilyen rendelkezhetik a dologgal, s míg az birtokában van, a tv. zálogjogot el nem veszti.

Ezzel kapcsolatban kell tárgyalnunk azt a kérdést, van-e joga általában s ha igen, mily feltételek mellett, a bérbeadónak a birtoklásra. A bérbeadónak rendszerint a dolog birtokára nincs joga, hanem csak azt követelheti, hogy a behozott dolgok a bérelt ingatlanon (helyiségben) maradjanak, vagyis, hogy a kapcsolat, amely a behozatallal létesült, megmaradjon s ezzel a dolog az ő távolabbi hatalmi körében maradjon, követelheti tehát a törvényes zálogjognak megfelelő állapot fentartását. Evégből megtilthatja a törvényes zálogjoggal terhelt ingók elvitelét. Míg azonban eddig a mai

jog szerint ez a szabály megszorítás nélkül állott, addig a Bsz. azt a dolog természetének megfelelő helyes kivételt teszi az elviteli tilalom alól, hogy az esetben, ha az elvitel a bérlő üzletének rendes folytatásával jár, vagy a közönséges életviszonyoknak megfelel s végül, ha a visszamaradó ingók a bérbeadó követelésének fedezésére nyilván elégségesek, ily esetben az elviteit megtiltani nem lehet. Ezzel elejét veszi annak, hogy a tilalmat önkénykedésre használhassák fel. A jogos tilalom ellenére megkísérelt elvitel ellen a Bsz. önhatalomra jogosítja fel a bérbeadót. Birtokába a dolgokat azonban követelése esedékessége előtt csak egy esetben veheti a bérbeadó, ha t. i. a bérlő kiköltözik. Ily esetben a bérbeadó kézizálogos hitelezővé válik.

Ha az elviteli tilalom alá eső ingókat a bérlő tudtán kívül, vagy tilalma ellenére elviszik a bérlemény területéről, azt a bérbeadó önszegélyvel vissza nem szerezheti. Követelheti azonban, hogy a bérlő az ingókat szállítsa vissza, vagy ha már kiköltözött, hogy azokat adja birtokába. Ez a követelés csupán személyes keresettel érvényesíthető, de hatálya kiterjed oly harmadik birtokosra is, aki a birtokot rosszhiszeműen, vagyis az elvitel jogosulatlan voltáról tudva, vagy pedig ingyenesen szerezte. (Bsz. 1255. §.)

Új rendelkezés s a törvényes zálogjog céljának teljesen megfelel, hogy a bérlő felszabadíthatja ingóit a törvényes zálogjog alól azáltal, hogy a bérbeadó követelésére nézve, vagy egyes ingók értéke erejéig a bérbeadónak más dologjogi biztosítékot ad.

Miképen érvényesíti a bérbeadó a törvényes zálogjogot az esetben, ha követelése ki nem elégítettik? A Tj. 635. §. szerint azokat a szabályokat, amelyek a jogügylettel megalapított zálogjogra nézve állanak, a törvényes zálogjogra is megfelelően kell alkalmazni. A 610. §. szerint a záloghitelező joga az eladásra megnyílik, amikor a követelése lejárt. A 612. §. szerint a zálogot közárverésen kell eladni. Végül a 615. §. szerint, ha a záloghitelező a zálognak nem kizárólagos birtokosa, eladás céljára a zálog kiadását követelheti, mielőtt joga az eladásra megnyílt. Ebből következik, hogy a bérbeadó, ha követelése lejárt, a tv. zálogjoggal terhelt ingóknak birtokába bocsátását követelheti, azután pedig azokat közárverésen eladhatja. Nem kell tehát perelnie és végrehajtási zálogjogot szereznie, mint eddig.

A Bsz. 1258. §-a írott joggá teszi azt a szokásjogilag a bírói gyakorlat útján már kifejlődött elvet, hogy a törvényes zálogjog az albérbeadót is megilleti az albérlővel szemben. Azonban a Bsz. 1253. §-a szerint a főbérbeadó törvényes zálogjoga ezekre a dolgokra nem terjed ki. Új intézkedés, hogy a főbérbeadó törvényes zálogjoga a főbérlőnek az albérlő ellen fennálló bérvkövetelésére is kiterjed. Az albérlő azonban a folyó bért mindaddig hatályosan fizetheti a főbérlő kezéhez, amíg a főbérbeadó őt ettől el nem tiltja. Az eltiltás után azonban a főbérbeadó gyakorolhatja a főbérlőnek az albérlővel szemben fennálló törvényes zálogjogát. A főbérlőnek e zálogjogról való lemondása a főbérbeadóval szemben hatálytalan. A Bsz. szerint tehát az albérlő ingóságai nem lehetnek kettős zálogjoggal terhelve, hanem csak egyszeres zálogjoggal, t. i. a főbérlő törvényes zálogjogával, amely azonban a főbérlő kezéhez való fizetésteljesítés eltiltása után a főbérbeadóra megy át.

Az ingatlan haszonbérbeadójának törvényes zálogjogára vonatkozólag a Bsz. 1282. §-a kiterjeszti a bérlet szabályait, a különbség csak a Bsz. 1287. §-ában van megállapítva a törvényes zálogjog alá eső ingók s a törvényes zálogjoggal biztosított követelés terjedelme tekintetében. A törvényes zálogjog kiterjed az ingatlan gyümölcsre s azokra az ingókra, amelyeket a haszonbérlő házastársa, vagy gyermeke, vagy részükre más a bérlemény területére hozott, vagy a gazdálkodás, vagy iparűzés körében ott

előállított. Biztosított bérkövetelés: a már eltelt haszonbérleti időre, a folyó félévre s az ezt követő évre járó haszonbérkövetelés és járulékai. Más foglaltató hitelezővel szemben azonban legfeljebb egy évi, mezőgazdasági ingatlannál pedig legfeljebb két évi haszonbér. Ez utóbbi esetben tehát a biztosított haszonbérkövetelés terjedelmét a Bsz. felemelte.

Új törvényes zálogjogot statuál a Bsz. 1259. §-a, t. i. a fogadósnak vagy vendéglősnek törvényes zálogjogát a vendég elszállásolásából és egyéb szükségletei fedezéséből eredő követeléseire nézve. Itt a törvényes zálogjog a fogadóba, illetve a vendéglőbe hozott dolgokra terjed ki. A Bsz. 1253. §-ának 2. bekezdése, hogy t. i. végrehajtás alá nem vonható, vagy tiltott módon a birtokos kezébe jutott dolgokra a törvényes zálogjog nem terjed ki, a fogadás vagy vendéglős tv. zálogjogára is áll. Mindenesetre nagyobb terjedelmű az alája tartozó tárgyakat tekintve, ez a törvényes zálogjog, mint a bérbeadóé, ami a dolog természetében rejlik, mert itt az ingóknak a bérlemény szerződészerű használatának megfelelő rendeltetéséről nem igen lehet szó. Az elszállásolás tulajdonképpen szintén bérbeadás, már ez is indokolja a bérbeadó törvényes zálogjogának erre való kiterjesztését. A praktikus szükségnek megfelelően a törvényes zálogjog az elszállásolással kapcsolatos egyéb szükségletek fedezéséből eredő követelésekre is kiterjed. Az indokolás szerint e rendelkezés továbbfejlesztése az 1881 : XVII. t.-c. 57. §. 1. pontjában foglalt rendelkezésnek.

A törvényes zálogjognak új fajtát hozza be a Bsz. 1348. §-a, t. i. a vállalkozó törvényes zálogjogát. E szerint a vállalkozónak törvényes zálogjoga van a szerződésből eredő követeléseire nézve a megrendelő azon ingó dolgain, amelyek a vállalkozási szerződésnél fogva, vagy a mű előállítása alkalmából birtokába kerültek. A törvényjavaslat indokolása szerint a méltányosság követelményeinek tekintették ezt a biztosítást a vállalkozónak, mert ő munkáját előlegezni kénytelen. A Tj. szerint ez a szabály továbbfejlesztése a Cs. T. 57. §. 2. pontjában kimondott rendelkezésnek.

Ha azonban méltányosnak találták a vállalkozó ily biztosítását abból az okból, mert ő munkáját előlegezni kénytelen, miért feledkeztek meg a munkásról, a munkavállalóról, aki szintén előbb szolgáltatja munkáját s utóbb kapja bérét, aki mint gazdaságilag gyengébb, jobban rászorul a védelemre? Az 1911-ik évi országos jogászgyűlésen megvitatás tárgyát képezte a munkaszerződésből eredő követelések biztosítása s a kérdés előadója Szász-Schwarz Gusztáv kívánatosnak mondta, hogy a vállalkozó törvényes zálogjoga a munkaszerződésekre is kiterjesztessék. A javaslat azonban a szolgálati szerződéseknél a munkavállaló javára törvényes zálogjogot nem statuál.

Ilyent csak az 1899 : XLII. t.-c. 10. §-a létesít a cséplővállalkozó által felfogadott munkásoknak munkabérkövetelésük biztosítására a gépre, stb. Ez a zálogjog egyszersmind elsőbbséggel bír minden más törvényes zálogjoggal szemben. Nem tudom belátni, mi akadály lenne annak, hogy ez az elv tovább fejlesszessék s a törvényes zálogjog biztosítása más munkásoknak is megadassék bizonyos ingókra.

A jogászgyűlés többsége amellet foglalt állást, hogy a munkásoknak törvényes végrehajtási elsőbbsége legyen annak a háztartásnak ingóira, annak az üzletnek, ipari vagy mezőgazdasági üzemnek ingóira és követelésre, arra az ingatlanra, amelyen, vagy amelyben a háztartásnak, az üzletnek, üzemnek vagy az ingatlan tulajdonosával vagy ennek meghatalmazottjával kötött szerződés alapján munkájával közreműködik. Meglepő, hogy a jogászgyűlésen megnyilvánult óhajt a javaslat figyelembe nem vette s arról az indokolás is hallgat. Ez mindenesetre hiba, amelyet reparálni kell s a munkabérkövetelést akár törvényes zálogjoggal, akár törvényes elsőbbséggel vagy mindkettővel biztosítani kell.

Intézkedni kellene továbbá az alvállalkozóról is s javára is törvényes

zálogjogot kellene biztosítani, mert a Bsz. 1348. §-ának alkalmazhatósága az alvállalkozóra nem kétségtelen.

Nincsen szó a javaslatban (sem a Bsz-ben) a zálogjogok egymás-közötti, valamint más zálogjogokkal szemben való rangsoráról. Lehetséges-e egyáltalán a zálogjogok összeütközése? És lehetséges, habár az ingók világában a kézizálog rendszere uralkodik. A zálogtárgy kikerülhet a záloghitelező birtokából, anélkül, hogy a zálogjog megszűnne. (Bsz. 625. §.) A törvényes zálogjogok pedig, amelyeknek keletkezéséhez a birtok megszerzése nem szükséges, nem zárják ki a zálogtárgy más részére való elzálogítást. Végül szó lehet különböző törvényes zálogjogok összeütközéséről.

Amennyiben a törvény különbséget nem tesz, különböző nemű zálogjogok között is, az időpont dönt a rangsor tekintetében. A törvényes zálogjog ugyanis még nem jelent privilegizált zálogjogot, mint az a római jogban volt. (Fiscus, feleség követelése.) Törvényes zálogjog nem jelent törvényes elsőbbséget és viszont.

Pl. törvényes elsőbbsége van az Orsz. közp. hitelszövetkezet kötelekébe tartozó szövetkezeteknek tagjai ellen fennálló követelésére (1898 : XXIII. t.-c. 23. §.). Vagy az adók elsőbbsége (Vht. 189. §.).

A Bsz. 592. §-a szerint a zálogjog megelőzi azt a jogot, amely a zálogjogot megalapításakor a dolgot harmadik személy javára terheli, kivéve, ha a hitelezőnek a megalapítás idején a jogról tudomása van, vagy csak súlyos gondatlanságból nincs tudomása. Ha ezt a §-t a megelőző zálogjogokra is alkalmazzuk, úgy a jóhiszeműen szerzett későbbi zálogjog megelőzi a korábbi zálogjogot, amelyvel biztosított hitelező a birtokot elvesztette.

Ugyanazon vagyontárgyat terhelő zálogjogok rangsorát tehát elsősorban alapításuk (keletkezésük) időpontja határozza meg. A törvényes zálogjogok a behozatallal létesülnek és így a behozatal után keletkezett bármely, tehát a végrehajtási zálogjogot is, megelőzik. Kérdés, vajon a megelőző végrehajtási zálogjogot is megelőzik-e, a Bsz. 592. §-ának alkalmazásával, vagy nem. Mindenesetre kívánatos, hogy a törvény erről s általában a rangsor kezdéséről világosabban részletesebben rendelkezzen.

A Bsz. szerint nem lehet többé vita tárgya, mint ma, hogy a törvényes zálogjog a követelés átruházásával az új hitelezőre átszáll. A 622. §. ugyanis kimondja, hogy a követelés átruházásával a zálogjog átszáll az új hitelezőre. Ez a szabály pedig a Bsz. 633. §. szerint a törv. zálogjogokra is kiterjed.

Végigtekintve a törvényes zálogjognak a javaslatban való szabályozásán, abban általában jelentékeny haladást látunk; csak a munkabérekövetelés megfelelő biztosításáról kell még intézkedni, továbbá a rangsor kérdésének részletes szabályozására és arra van még szükség, hogy rendelkezés történjen egyéb törvényekben megállapított törvényes zálogjogokra nézve. Ilyenek az 1899 : XLII. t.-c. 10. §-ában a munkásoknak munkabérekövetelésük biztosítására a gépre, stb. adott, már említett törv. zálogjog. A telepítvényi birtokon lévő függő termésre az 1891 : V. t.-c.-ben és az 1897 : XXXII. t.-c.-ben meghatározott törv. zálogjog. Továbbra is megmaradnak-e azok, vagy megszűnnek a Javaslat törvénynyé válásával?

.....
Tisztelettel kérjük a »Munkásügyi Szemle« hátralékos előfizetőit, hogy az előfizetési díjat most már mielőbb befizetni sziveskedjenek.

Folyóiratunk hiveit arra kérjük, hogy a Munkásügyi Szemlének új olvasókat szerezni s e folyóiratot előfizetésre ajánlani sziveskedjenek.

Mutatványszámokkal szívesen szolgálunk.

A polgári törvénykönyv tervezete.

Irta: **Ágoston Péter.**

(Befejező közlemény.)

I. Cím. Szolgálati szerződés. I. Fej. Kollektív szerződés.¹⁾

1134. §. Azokban a foglalkozási ágakban, amelyekben helyi kollektív szerződések vannak, szolgálati szerződést csak az írásban kötött kollektív szerződésben megállapított feltételek mellett szabad kötni.

1135. §. A helyi kollektív szerződés és az egyes szolgálati szerződés mindig a viszonyok változtáig áll fenn.

A helyi kollektív szerződésben e jogról a felek lemondhatnak, ha a szerződés tartama egy évnél nem hosszabb.

1136. §. Ott, ahol valamely ipar- vagy foglalkozási ág munkásainak legalább negyedrésze szakszervezeti alapon álló munkásszervezetnek tagja, bármely foglalkozási ág munkásainak 10^{0/0}-a követelheti, hogy a munkáltató szervezet vagy munkáltató szervezet hiányában az elsőfokú iparhatóság által kinevezett érdekképviselők velük helyi kollektív szerződést kössenek.

1137. §. A helyi kollektív szerződés megkötése iránti követelést a munkások ott, ahol szakszervezet működik, ennek vezetősége által terjesztik elő; ahol a kollektív szerződést kérő munkaág munkásainak ilyen szervezete nincs, ott névszerint aláírt kérvényben.

Az első esetben az elsőfokú iparhatóság tartozik a kollektív szerződés megkötése iránti lépéseket folyamatba tenni, hogyha a szakszervezet az illető községben abban az iparágban az utolsó három év átlagában dolgozott munkások negyed részét egyesíti magában.

Ellenkező esetben csak a munkások 20^{0/0}-ának névszerint aláírt kérelmére kell a kollektív szerződés megkötése iránti lépéseket folyamatba tennie.

1138. §. A munkások kérelmének beérkeztétől számított nyolc nap alatt az elsőfokú iparhatóság tartozik a munkáltatók érdekképviselőit, ilyennek hiányában az illető iparágban dolgozó öt legnagyobb vállalkozót értesíteni a munkások kérelméről.

A munkáltatók érdekképviselője tartozik további nyolc napon belül kiküldeni a kollektív szerződés megkötésével megbízott képviselőit. Ahol érdekképviselő nincs, ott az értesítettek tartoznak társaikat öt napon belül a képviselők megválasztására összehívni.

Ha ezt elmulasztanák, akkor az elsőfokú iparhatóság maga nevezi ki a munkáltatók képviselőit.

1139. §. A helyi kollektív szerződés megkötésére a munkásoknak és munkáltatóknak öt-öt képviselője jogosult, akik az elsőfokú iparhatóság főnökének vezetése mellett tanácskozásaikat tartoznak további nyolc napon belül megkezdeni és három hét alatt befejezni.

A felmerülő vitákat szavazattöbbséggel döntenek el. Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, akkor a kollektív szerződés pontjai közé annak a résznek álláspontja veendő fel, amely a földrajzilag legközelebb eső hasonló jogállású községben (törvényhatósági város, rendezett tanácsú város, stb.) már megkötött kollektív szerződésben benne van. Ha pedig ilyen nincs, akkor a sors dönt.

1140. §. A helyi kollektív szerződés tárgya a mindkét fél részéről teljesítendő szolgáltatás módja, helye s mennyisége.

¹⁾ A kollektív szerződés alapelveit a Horvát-Szlavonországhoz való viszony figyelmen kívül hagyásával vettük fel.

A kollektív szerződés állapítja meg a teljesítés legnagyobb és legkisebb mértékét.

1141. §. A munkabér megállapításánál az illető község élelmiszer, lakás és más szükségleti cikkeinek árait kell alapul venni, úgy hogy a bér legkisebb mértéke a munkásnak, feleségének és két gyermeknek eltartására s ezek nevelésére elegendő legyen.

A szükséges mennyiség és az elsőrendű szükségleti cikkeken felüli szükségletekre vonatkozólag annak a helynek életszínvonala dönt, ahol a kollektív szerződést kötik.

1142. §. Az egész ország összes munkáltató érdekképviselői és az összes munkásszervezetek képviselői közt létrejött megállapodás határozza meg azt, hogy mi a normálmunkáscsalád életszükséglete.

Ebben a szerződésben állapítják meg azt, hogy az élelmiszerek és más szükségleti cikkek áraiban beállott változások a munkabér milyen százaléknyi változását vonják maguk után az egész ország területén.

A helyi kollektív szerződések tartalma az országos kollektív szerződés megállapodásain belül szabadok.

1143. §. A normálmunkásszükségletre és normálmunkabérváltozásokra vonatkozó országos kollektív szerződést az igazságügyminister közbenjöttével kötik az ország összes munkásai az összes munkáltatókkal. E célból az összes 16 éven felüli munkások tízezrenként választják képviselőiket. Ahány munkásképviselő választható az országban, ugyanannyi munkáltató képviselő is választandó.

A választás az egész országban listarendszer szerint történik, amely a kisebbség képviselőjét biztosítja.

Az eljárás közelebbi módját az 1135. s köv. §§-ok alapelveinek figyelembevételével külön törvény állapítja meg.

1144. §. Az országos normálszerződés megállapítja a bizalmi férfiak jogát és ezek működésének módját.

A bizalmi férfiak választása a munkások ügye s ebbe nem folyhatnak be a munkáltatók, akik túrni tartoznak a bizalmi férfiak működésért.

1145. §. A bizalmi férfiaknak joga és kötelessége a kollektív szerződések és a törvényes szabályok betartásának ellenőrzése. Amennyiben valamelyikük ezt a kötelességét nem teljesíti, a szakszervezetnek joga van a bizalmi férfi elmozdítását a bíróságnál követelni.

1146. §. Minden üzemre nézve iparágankint országos normálmunkarendet az egyes iparágak munkás és munkáltató képviselői állapítanak meg.

E képviselők megválasztására vonatkozólag az 1143. §. alapelveinek megfelelően kell szabályozni.

Az egyes községekben működő üzemek munkarendje a normálmunkarend keretein belül a kollektív szerződések tárgya.

1147. §. Kollektív szerződések tárgya minden olyan vállalkozási szerződés is, amely a felek egymáshoz való viszonyánál fogva függő viszonyt állapít meg a vállalkozó és a rendelő között. (Otthonmunka, alvállalkozók.)

1148. §. A kollektív szerződés tartama két évnél hosszabb, egy évnél rövidebb nem lehet. Meghosszabbításánál ugyanazokat a szabályokat kell szem előtt tartani, mint megkötésénél.

II. Fej. Egyes szolgálati szerződés.

1149. §. Szolgálati szerződés jő létre, valahányszor munkás és munkáltató egymással valamely munka végzésére akként szerződik, hogy a munkás munkát teljesíteni, a munkáltató pedig bért fizetni tartozik.

A szolgálati szerződés határozott és határozatlan időre jöhet létre. A bér összegét idő vagy a végzett munkaarányában állapíthatják meg a felek.

A tanoncszerződésnél is megállapítandó a bér, de a tanítómasternek joga van a tanításért ellenértéket követelni.

1150. §. A szolgálati szerződés tulajdonképeni szolgálati szerződés, amikor az alkalmazott munkaerejét bizonyos munkanem teljesítésére a munkáltatónak leköti.

Nem tulajdonképeni szolgálati szerződés, amikor a munkás valamely meghatározott mű előállítására, munkateljesítésre vagy eredmény véghezvitelére akként vállalkozik, hogy a munka közben tartozik a munkáltató utasításait követni. (Akkordszerződések, darabszámszerű, mennyiség szerinti szolgálati szerződés.)

1151. §. A szolgálati szerződésekre vonatkozólag ebben a törvényben megállapított szabályok a tulajdonképeni szolgálati szerződésekre mindig állanak; a nemtulajdonképeni szolgálati szerződésekre csak annyiban, amennyiben a munkásra nézve a vállalkozási vagy megbízási szerződés nem foglal magában előnyösebb szabályokat.

A tulajdonképeni és nem tulajdonképeni szolgálati szerződésekre egyaránt állanak az összes szabályok, amelyeket bármely törvény az alkalmazottak érdekében kimond.

1152. §. A jelen törvényben munkás alatt mindenki értendő, akinek megélhetési forrása főleg munkaereje.

Munkáltató alatt értendő, aki másnak munkaereje, szakértelme által előállított eredményt, hasznot bér ellenében magának biztosítja.

1153. §. Bér külön kikötés nélkül is jár, hacsak a körülményekből nem lehetett feltenni, hogy a munkás ingyen akart dolgozni.

A bért a felek vagy kollektívszerződés, ilyen megállapodás hiányában az élelmi és más fogyasztási cikkek és lakás árának figyelembevételével a hatóság állapítja meg akként, hogy a bér nem lehet kevesebb, mint amennyi négytagú család eltartására szükséges.

1154. §. A szolgálatokat a munkáltató anyagán, szerszámaival s telepén személyesen kell teljesíteni és a szolgálatokhoz való jogot nem lehet átruházni.

Ellenkező megállapodások megengedettek.

1155. §. A szolgálatok teljesítésének módja tekintetében elsősorban a felek megállapodása, ilyenek hiánya esetén a szolgálati szerződést részletesen megállapító kollektív szerződés, a munkás részéről is elfogadott munkarend vagy a helyi szokás irányadó.

A munkáltató részéről történő szolgáltatásra nézve ugyanez áll.

1156. §. Ha a munkás a munkáltatónak háztartásában, üzletében vagy hasonló kenyérkereső foglalkozásában végez munkát és a munkaeredményben nem közvetlenül érdekelt, akkor a munkáltató minden utasítását a teljesítés módjára nézve követni tartozik.

A szakértelme alapján alkalmazott munkás csak abban az esetben tartozik a munkáltató utasításait követni, hogyha bérét nem a munkaeredmény, illetve előállított művek szerint nyeri s ha az idő szerint fizetett munkás ellenvetése dacára is ragaszkodik a munkáltató az utasításhoz.

A törvényszerű képesítés után esküt tett munkás csak akkor tartozik a munkáltató utasításait követni, hogyha a követelt eljárás esküjével s a törvényvel nem ellenkezik (orvos, ügyvéd, gépész, mérnök, chauffeur, stb.).

1157. §. A munkáltató tartozik a munka alatt az alkalmazottnak és családjának élelmezését azzal biztosítani, hogy a munkásnak az első héten naponként annyit fizet ki béréből, amennyi saját és családja élelmezésére elegendő. Ez az összeg legfeljebb a szerződéses bér fele.

A bér többi része ellenkező megállapodás és szokás hiányában a szolgálatok teljesítése után fizetendő. Ha pedig bizonyos időszakok szerint állapították meg a bért, akkor ezeknek elteltével fizetendő.

A munkaeredmény szerint megállapított bérből a munkás az eredmény szerint őt megillető egész bérét időközönként kikövetelheti.

Nyereség részesedésből álló bérének valószínű összegét a munkás a szolgálati viszony megszűntekor követelheti.

1158. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1304. §-a első bekezdése.

1159. §. A bérből csak annyiban van beszámításnak helye, amennyiben a bér lefoglalható.

Ugyanez áll minden egyéb kikötésre és az esetleges kikötött szerződési bírságra nézve is.

A munkás vétlensége esetén azonban sem bérkövetelésébe való beszámításnak, sem szerződési bírság címén való bérvisszatartásnak helye nincs.

Amennyiben a munkáltató ennek dacára gyakorolna ilyen jogot, úgy tartozik a munkásnak a visszatartott bérösszeget kétszeresen megtéríteni.

1160. §. A bérkövetelések a bírói ítélet kihirdetésével esedékesek és azok az alperes munkáltató személyes motozásával is bármikor és bárhol azonnal végrehajthatók.

1161. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1309. §.

1162. §. A képviselőházi bizottsági tervezet 1310. §-nak első bekezdése.

A 1163. §. A munkáltató gazdaságában, háztartásában, üzletében vagy más kenyérkereső foglalkozásában nem csak egy bizonyos munkára vagy napszámoként alkalmazott munkás nem veszi el béréhez való jogát, ha bár saját személyében fekvő okból is a szolgálattételben akadályozva van. Bérébe azonban betudandó az az összeg, amelyet valamely törvényes biztosító-intézet a munkásnak erre az időre kiszolgált.

Azoknak a munkásoknak azonban, akik magasabbrendű szakértelműknél fogva sokakkal kötöttek ilyen szolgálati szerződéseket, nem jár a bér (orvos, ügyvéd stb.), ha csak nem havi fizetéssel szerződtek.

1164. §. Az előző §. első bekezdésében említett munkások, hogyha a szolgálati viszony alatt megbetegeszenek, balesetet szenvednek, szülnek, a munkáltató költségén ápolandók és gyógyítandók.

Ha az ápolás és gyógyítás a munkáltató hibája következtében vált szükségessé, akkor a munkáltató kártérítéssel is tartozik.

Az első bekezdésben köteles ápolás és gyógyítás ideje hatvan nap.

1165. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1313. §-a.

1166. A képviselőház bizottsága tervezetének 1314. §-a azzal a tördással, hogy a védelem kiterjed a munkás dolgaira is, amelyeket a munkáltatóhoz magával vitt.

A munkáltatónak gondoskodnia kell arról, hogy a munkás erkölcsi érzékét sem a munka végzése, sem pihenése közben semmi sem sértesse. Ha pedig a munkáltató saját háztartásában látja el a munkást, akkor gondoskodnia kell a munkás szellemi szükségleteiről is.

A munkásnak a munkáltatóval szembeni személyes igényei tekintetében a jelen tervezet 7. s köv., valamint 33. s köv. §-ai irányadók.

1167—1168. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1315—1316. §. Az utóbbi szakaszban a pihenés és alvás ideje együttesen 16 órában állapítandó meg.

1169. §. A büntető törvénykönyvben külön szabály biztosítja az 1166—1168. §-ok rendelkezéseinek végrehajtását.

1170—1172. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1319—1319. §-ai.

1173. §. A munkáltatónak a munka teljesítése hiányosságából vagy a szolgálati viszonyból kifolyólag a munkás ellen érvényesíthető igényei legkésőbb három hét alatt érvényesítendő.

Amennyiben azonban a munkás a büntető törvényekbe ütköző módon

szegte meg kötelezettségét, vagy szándékossága a munkaeredmény meg-
hiúsítására bizonyítható, de megvizsgálás dacára az átvételkor észlelhető
nem volt, akkor félevi elévülést időn belül érvényesíthető vele szemben
az ebből származó követelés.

1174. §. A képviselőház bizottsága tervezete 1321. §-nak első be-
kezdése.

1175. §. A felmondás határideje a munkás részére mindig félannyi,
mint a munkáltató részére.

A felmondási határidőket a következő szabályok állapítják meg.

1176—1178. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1322—1324. §-ai.

1179. §. Senki sem köthet egy évnél hosszabb időre szolgálati szer-
ződést, illetve az ilyen szolgálati szerződés az előző §-okban megállapított
leghosszabb felmondási időben felmondható.

1180—1181. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1326—1327. §-ai.

1182. §. A munkás elhagyhatja azonnal a szolgálatot, akkor is, hogyha
a munkáltatóhoz hozott dolgai, családtagjai vagy ezeknek érdekei és
erkölcsei az 1181. §-ban körülírt veszélybe kerülnének.

1183. §. A munkás azonnal elhagyhatja a szolgálatot az 1156. §. 2.
és 3-ik bekezdésében említett esetekben, hogyha a munkaeredmény szer-
rint kapja bérét és a munkavégzése tekintetében felmerült vitát a felek
elintézni nem tudnak.

1184. §. Ha a szolgálati viszony az 1181—1183. §§-ok eseteiben meg-
szűnik, a munkást a bérnek a felmondás végső időpontjáig járó aránylagos
része illeti.

Abban az esetben, ha a munkás adott okot a felmondásra, illetve
a szolgálati viszony megszűntére, akkor a bér a felmondás idejére nem illeti.

A felmondás ideje alatt itt a munkáltató részére megállapított fel-
mondási idő értendő.

1185. §. A munkásnak akár meghatározott, akár határozatlan időre
szóló szolgálati szerződést kötött, megfelelő időt kell adni, hogy más
szolgálatot vagy más foglalkozást kereshessen.

Ez az idő határozott időre kötött szolgálati szerződéseknel a szer-
ződéses időtartam utolsó hatod részében hetenkint két fél nap; a felmon-
dás alatt a hét két délutánja; különben legalább egy délután.

1186. §. A munkásnak és a munkáltatónak egyaránt igazolványi
könyve van.

Ezt az igazolványi könyvet a munkás és munkáltató a vele szerző-
dőnek tartozik felmutatni.

A munkáltató könyvébe a nála alkalmazottak és az alkalmazás idő-
tartama; a munkás könyvébe az őt alkalmazók és az alkalmazás ideje
jegyzendők be.

1187. §. Külön törvény gondoskodik ezeknek a könyveknek behoza-
taláról és a bejegyzéseknek biztosításáról.

1188. §. Szolgálati bizonyítványt nem szabad adni. Aki azt a tilalmat
megszegi, azt az előző szakaszban említett törvényben megállapítandó jog-
hátrányok érik.

II. Cím I. ügyvitel I. Fej. Megbízás. II. Fej. Megbízás nélküli ügyvitel.

1189—1222. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1365—
1397. §§-ai.

III. Cím. Vállalkozási szerződés. III. Fej. Alkuzsi szerződés.

1223—1227. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1351—
1355. §§-ai.

1228. §. Aki valamely mű előállítására kötelezi magát anélkül, hogy
a rendelő szolgálatába lépne, vállalkozási szerződést köt.

A vállalkozási szerződés kétség esetén visszterhesnek vélelmezendő. Az ellenértéket szerződéses kikötés hiányában a helyi díjszabásnak megfelelően kell megállapítani.

A mű dolog készítése, átalakítása s eredmény is lehet.

1229. §. A vállalkozási szerződés kétféle: *a)* amelylyel a vállalkozó minden veszélyt elvállal, de egyuttal minden nyereség is őt illeti; *b)* amelylyel a veszélyt a felek megosztják, amikor azonban a vállalkozónak vállalkozói nyereségre nem, csak megfelelő díjazásra van igénye.

1230. §. Azok a vállalkozási szerződések, amelyeket valaki szakértő vállalkozóval vagy olyan vállalkozóval köt, akinek foglalkozásánál fogva szakértőnek kell lennie, illetve akinek foglalkozásának folytatásához szakértőket kell alkalmaznia, olyanok, amelyeknél minden veszélyt a vállalkozó visel, akkor is, hogyha az anyagot vagy egy részét a rendelő adja.

Ezek a vállalkozási szerződések a kész mű előállítására, illetve eredmény létrehozatala iránti szerződések.

1231. §. Azoknál a vállalkozási szerződésekénél, amelyeket akként kötnek a felek, hogy az eredmény előállítására vagy nem kell szakértelem vagy pedig a rendelő a vállalkozóval egyformán szakértő, amelyeket egymással állandó üzleti összeköttetésben lévő felek kötnek, megosztlik a felelősség úgy, mint azt a képviselőház bizottsága tervezetében szabályozza.

1232. §. Az 1229. §. *a)* pontja szerinti szerződésnél a kikötött ellenérték megfelelő szállítás esetén mindig jár a vállalkozónak; a *b)* pont esetében a bíróságnak joga van megfelelően mérsékelni.

1233. §. Egységáruk szerint kötött vállalkozási szerződés esetén a vállalkozó tartozik a mennyiséget a szerződés megkötése előtt kiszámítva a szerződésben megjelölni.

1234—1251. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1332—1350. §§-ai csekély az előző §§-oknak megfelelő módosítással.

IV. Cím. A bérlet, haszonbérlet, stb.

1252—1469. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1083—1299. §§-ai.

(A kölcsön, bérlet és adásvételi szerződésből származó pénztartozások megfizetésére nézve azonban általános elvként kimondandó, hogy a pénztartozás nem követelhető olyan időben, amikor a fizetés az adósfönkretételével vagy aránytalan megkárosításával jár, a hitelezőre nézve pedig csak aránytalan csekély előnyt jelent.)

III. Főcím. Egyszerű szerződések. I. Cím. Díjkitűzés.

1470—1478. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1356—1364. §§ ai.

II. Cím. Jogközösség.

1479—1501. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1398—1410. §§-ai.

III. Cím. Társaság.

1502—1535. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1411—1443. §§-ai.

IV. Cím. Egyesség.

1536. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1444. §-a.

1537. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1445. §-a és harmadik bekezdésül a következő:

Az egyesség megtámadható, hogyha valamelyik fél olyan szorult helyzetben tesz engedményeket, hogy az egyesség révén kapott szolgáltatás szükséges tartásának biztosítására szolgáló egyetlen eszköze.

V. Cím. Tartozáselismerés.

1538. §. Aki írásban elismeri, hogy másnak határozott pénzüsszeggel vagy határozott mennyiségű egyéb helyettesíthető dolgokkal tartozik, az az elismerés alapján a teljesítésre akkor köteles, hogyha az elismerés a tartozás jogalapjára is vonatkozik és ez az elismerésben határozottan kifejezést talál.

Ha az elismert kötelem érvényéhez külön alak szükséges, az elismerés csak úgy érvényes, ha ennek az alaknak megfelel.

1539. §. Amennyiben a törvény valamely kötelem keletkezését kizárja vagy hatályát korlátozza, úgy a tartozáselismerés ezt a kötelmet nem teszi érvényessé és teljes hatályúvá.

1540. §. A határozott pénzüsszeget vagy határozott mennyiségű helyettesíthető dolgot szolgáltató ígérletét magában foglaló szerződés csak úgy érvényes, hogyha az ígérlet jogalapja a szerződésben benne foglaltatik.

Az olyan adóslevél, amelyben nincs benne a tartozás jogalapja, nem érvényes.

VI. Cím. Utlvány.

1541—1651. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1449—1459. §§-ai.

IV. Főcím. I—III. Cím. Tiltott cselekmény és vétlen károkozás, stb.

1552—1594. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1461—1503. §§-ai.

IV. Cím. Alaptalan gazdagodás.

1595. §. Aki más egyes személynek vagy többeknek vagy valamely közösségnek rovására az ezekkel szembeni jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, az köteles ezt a vagyoni előnyt azoknak visszatéríteni.

Ha az alaptalan gazdagodás meghatározott személyekkel szemben fennálló jogviszonyból akként áll elő, hogy a kezdetben megvolt jogalap később megszűnik, vagy ha az eredmény, amelyet a jogügylet tartalma szerint valamely szolgáltatással célba vettek, nem következik be: akkor a másik fél részéről visszakövetelhető.

Ha az alaptalan gazdagodás nem határozott személyekkel szembeni viszonyból származott, úgy mindig megtámadható a kir. ügyészség által azon az alapon, mert az összesség vagy sokak munkájának eredményét nyereség formájában egyesek élvezik. Ebben az esetben az alaptalan gazdagodás megállapított összege azé a községé, amelynek területén a gazdagodás forrása van.

1607—1620. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1505—1518. §-ai.

IV. Rész. Öröklési jog.

1621—2073. §. A képviselőház bizottsága tervezetének 1519—1980. §-ai.

Indokolás.

I. A polgári törvénykönyv tervezetének ezt a javaslatát azért készítettem, hogy rámutassak arra, hogy a mai társadalom két rétegének jogi meggyőződése közt milyen óriási ür tátong. Az uralkodó osztály előtt a jog arra való, hogy a mai társadalmi rendet fentartsa. Jogegyenlőséget hirdet nyíltan, holott tudja, hogy a jogegyenlőség csak forma, mert a jog egyúttal mesterség és művészet, amelyhez érteni is kell, hogyha valaki hasznára akarja fordítani.

A jog egész szelleme tulajdonképpen ma sem az egyenlőség alapján épül, ma is ugyanúgy a társadalmi különbségek fentartására való, mint amikor ezt nyíltan beismerték és a rendeket a jogszabályok szoros bék-

lyóiba zárták. Csakhogy ma nem a közjogi szabályok tartják fenn a társadalmi tagozódást, hanem a magánjog.

A magánjogi elvek merev formalizmusa és az erőset a gyengébbel egyenlő fegyverzettel küzdelembe bocsátó szelleme tartja fenn az osztálytagozódást. Ma nincsenek kasztok, de azért az alsó társadalmi osztályból a felsőbe jutni nemcsak a vagyon hiánya, hanem a jogszabályoknak természeténél fogva is bajos. Egy-egy kiválasztott rétegnek kiváltságyszerű összetartása nem ritkán eredményezi, hogy tagjai tömegesen feljutnak magasabb társadalmi rétegbe, de csak azért, mert a jogszabályok ismeretében felette állanak másoknak.

A régi és új jogrend között az a különbség, ami a régi várak és a maiak között. A középkor fellegvárait éppen úgy mindenki láthatta, mint ahogyan a középkori társadalmi osztálytagozódást szabályozó közjogi törvények őszintén és mindenki előtt láthatólag leszögezték az osztálytagozódást. Ma a magánjog végzi el azt a feladatot, amit a közjog végzett el a múltban s ezt úgy végzi, mint ahogyan az eldugott erődök, a farkasvermek a mai harctéren a védelmet.

Mindezeket az alsó osztálybeliek érzik, bár tudatosan nem látják. Elégedetlenek és megtámadják a látható akadályokat, de mert ezek a jogi szabályozásnak csak eredményei, tehát a támadások közben kilőtt lövegek nem érnek célt.

A jognak és különösen a magánjognak ezt a szerepét megszüntetni volt tehát a célo, amikor a fenti tervezetet elkészítettem és rámutatni arra, hogy a társadalomnak a tulajdon és osztálytagozódás fentartása mellett nem az a célja, hogy minden változatlanul maradjon a már elhelyezkedett családok szempontjából, hanem hogyha már kellene rétegek a társadalomban, úgy e rétegek maguk is folytonos változásban legyenek, hogy minden egyén a társadalomban ott helyezkedhessen el, ahol az összeségnek legnagyobb hasznára lehet.

Ez a gondolat vezette egész tervezetemet, de különösen ennek első részét, amelyben biztosítékokat próbáltam leszögezni arra, hogy mindenki veleszületett tehetségei és ne családba való beleszületése révén boldoguljon.

Tisztán emberileg nézve a tett javaslatokat, inkább megközelíti azokat a követelményeket, amelyeket az egyszerű igazságérzés a törvényekkel szemben felállítani szokott.

Már a legelső fejezetben különbséget tettem és minden továbbiban állandóan fentartottam a társadalomban meglévő, habár jogszabályokban meg nem határozott osztályok közötti különbséget és soha elégszer nem hangsúlyozhatom azt, hogy az igazságnak az felel meg, hogyha a gyengébbet nagyobb mértékben védjük, mint ahogyan az erősebbet védjük.

Ezért ennek a javaslatnak célja az, hogy megértesse, hogy a szegényeket, elhagyottakat, alacsony képzettségűeket a törvénynek különösen meg kell védeni, hogy az élelmesebbek és erősebbek túlságosan vissza ne élhessenek előnyös helyzetükkel. Ezért kellett a személyiség védelmének körét is kibővíteni.

A házasságjog reformjának alapelveire vonatkozólag mondtak megfelelnék az élet tanította tapasztalatnak. Az állam jogának alapelve ma az, hogy a házastársakat nem kényszeríti arra, hogy együtt éljenek. Igen sokan nem is élnek. De házasságot kötöttek másokkal élnek együtt formai házasság nélkül. Aminek az oka a legtöbb esetben az alacsony társadalmi rétegek járatlansága és nehézkessége. A törvények szempontjából azonban ferde helyzetet teremt ez az állapot, mivel a törvény előtt a házas nőtől született gyermekek a törvényes férj gyermekei.

Semmi sem szól amellett, hogy a törvényhozó szemét hunyjon a tények előtt. Ezért javasolt módosításaimat inkább tartom az erkölcs követelményeivel is egyezőeknek, mint az érvényes szabályokat.

A házassági jogviszonyok minden más vonatkozásainak szabályozásánál a férfi és nő egyenlőségéből indulva ki, el kellett térni a hivatalos tervezet elveitől és részlet szabályaitól.

A legmerészebb újítást javaslatom a házasságon kívüli gyermekekre vonatkozólag tartalmazza. Emberileg nézve azonban ez az igazság, mert a gyermeket nem szabad hátránnyal sújtani, hogyha a szülők valami olyast tettek, ami az erkölcsbe ütközik. Hogy a tételes törvények mégis így járnak el, annak oka abban a körülményben keresendő, hogy a tételes törvények mindenkéül fölé helyezik a ma bizonyos társadalmi osztályhoz tartozóknak abban való megtartását. Nem a társadalom érdeke, hanem a már elhelyezkedettek érdeke az olyan szabályozás, amely kidobja a házasságon kívülit az alsó osztályokba.

Ugyanígy osztályérdek viszont a családjogi tartási kötelezettség, amely az alsó osztályokat sújtja csupán, mivel a többiben a kivételesen előforduló tartási kötelezettség alul ki tud bujni, akinek tudomása van azokról az intézményekről, amelyek arra valók, hogy ezt a terhet levegyék egyesek válláról.

Szükséges, hogy a polgári törvénykönyv megállapítsa azokat a jogokat, amelyek alapján mindenki érvényesítheti a személyiségének kifejtéséhez szükséges jogokat. Éppen ezért meg kell állapítani azt a kötelezettséget is, hogy minden nemzőképes korban lévő ember egészséges legyen és azt a kötelezettséget, hogy házasságkötés előtt mindenki orvosi vizsgálatnak vesse alá magát. De éppen ezért meg kellett állapítani az ennek elmulasztásából származó következményeket is, amelyekre semmi figyelemmel sincsen a polgári törvénykönyv tervezetének bizottsági szövege.

A már megszületett gyermeknek a szülőkkel és a társadalommal szembeni jogát sem szabad egészen a zárt család felfogása szerint megfelelő helyzetben hagyni, mivel a született ember fokozottabban társadalmi, állami és községi tag, mint családtag. De éppen ezért nem is szabad a született ember nevelésének és tartásának egész terhét a családra hárítani, amelynek gazdaságilag legkevesebb előnye van a született ember felneveléséből.

Ridegen materialisztikusnak tűnhetik ez a felfogás, mégis azért kell ezeknek a kérdéseknek tárgyalásánál erre az alapra helyezkedni, mivel a tartás, nevelés, ápolás, stb. kérdése anyagi áldozatokkal jár. A jog nem beszélhet tehát egyszerűen erkölcsi elvekről és családi szeretetről, mert ebben az esetben ezt az egész anyagot bizvást kihagyhatná szabályozása köréből.

Meg kellett végül állapítani itt az alsó néposztályokhoz tartozó anyák szülőtteinek jogát is, mert ebből folyhatnak csupán azok a kötelességek, amelyeket a munkáltatóknak és a társadalomnak a szoptató anyákkal és terhes nőkkel szemben teljesíteniük kell.

A gyermekek jogának érvényesíthetése nélkül megállapított jog, mint a hogyan ezt eddigi állapotaink is mutatták, teljesen értéktelen, miért is elkerülhetetlenül szükséges olyan hatósági szerveket alkalmazni, amelyeknek feladata a szülőket ellenőrizni. Éppen így gondoskodni kell olyan eszközökről, amelyek lehetővé teszik, hogy a pályaválasztásra jogosult gyermek akkor is választhasson pályát, hogyha szüleinek nincsen elegendő vagyona arra, hogy a maga erejéből neveltethesse gyermekét.

A vagyonos kiskorúak vagyonának kezelése tekintetében elsősorban a szakértő szülőnek kell jogot adni a vagyon kezelésére és nem az apának, mert hiszen lehet, hogy valamely gyermek másamód üzletet kap vagy örököl, micsoda ferdeség, hogy az ilyen vagyont is elsősorban az apa kezelje?!

Általában a kiskorúak jogának érvényesítése céljából kellett megállapítani mindazokat az elveket, amelyek a gyámságra vonatkoznak ebben

a tervezetben. Szükség volt erre annál inkább, mivel ezeknek az intézményeknek társadalmi mozgalmak eredményeképpen való szervezése nem tekinthető megfelelőnek.

II. A dologjogra vonatkozó elvek megállapításánál figyelembe kellett venni a háború tanulságai mellett az összesség szükségleteit és ezért a dologi jogoknak már egyesek által régen felismert természetét ebben a tervezetben a dologi szabályok élére tettem. Eszerint a dologi jogosítványok nemcsak jogosítványok, hanem köteleességek is. Éppen ezért ezeket gyakorolni az összesség érdekében szükséges és erről a törvénynek kell gondoskodnia.

Ha a dologi jogok gyakorlása nem volna egyuttal köteleesség is, akkor a háború folyamán minden intézkedés, amely ezt a köteleességet kimondta, jogtalan volna. Amíg azonban a háború folyamán mindenki természetesnek találta, hogy a dologi jog köteleességet is foglal magában, a béke időben ezt csak nagyon kevesen ismerték fel és el.

A tulajdonjog ezzel a megállapítással aztán megszűnik az lenni, ami a római jogon nevelkedett dogmatikusok szemében volt. A tulajdonjog nem lehet továbbra is a mennyből leszállt kész alakulat, hanem a mindenkori jogszabályok és a társadalom mindenkori szükségletének megfelelő jogintézmény, amely tárgya szerint sem ugyanaz, hanem más aszerint, amint ingóra vagy ingatlanra vonatkozik.

Ennek elfogadásától nagyon sok jogász irtózik, de mégis előbb vagy utóbb kénytelenek lesznek vele. Amint azonban az ingatlanoknak az összesség szempontjából való jelentőségét, mind többen felismerik, mind többen fogják követni a tulajdonjog fogalmának revideálását is. És ez a revízió meghozza annak a felismerését, hogy az ingóra és ingatlanra vonatkozó tulajdonjog minden törvény ellenére mindig különbözik.

Az emberi érték felismerése okvetlen maga után vonja a személyiségi jogok körének bővülését kívül azoknak a jogoknak az elismerését és kodifikálását, amelyek az egyén érdekében szükségesek. Ilyenek: a turisztikához, csendhez, egészséges levegőhöz, tisztasághoz stb. való jog.

A dologi jog körében kell szabályozni a birtok kérdését is. Ez annál nehezebb, mivel e tekintetben a laikus közönség teljesen megértetlenül nézi mindazokat a szabályokat, amelyeket a jogászok a római jog bibliánál szentebb elveiből levezettek és áthoztak, mint a római remek jog szent örökségét.

A jog szent elveinél helyesebbek azonban a laikusoknak józan követelése a jogszabályokkal szemben és éppen ezért soha meg nem értik azt, hogy miért kell a jogrendnek arra az álláspontra helyezkednie, hogy a jognál is erősebb a tényleges állapot. Miért nem vizsgálja a bíró a jogot és miért kell bennhagyni a birtokban valakit, akinek nincs joga hozzá és kizárni olyat, akinek joga van s a végén mégis megint visszahelyezni azt, akit a bíróság is kizárt a birtokból?!

Aki a jognak a birtokra vonatkozó részét kifogásolni meri, annak a veszélynek teszi ki magát, hogy rásütik a megbecstelenítő bélyeget, hogy nem jogász gondolkodik. Ennek dacára eléje helyezem az élet követeléseit a jogász dogmatikának, mert a jognak nem szabad theologiai homályosságokba burkolóznia.

Másrésről azonban a birtok rendkívüli jelentőségének megállapításából származó következmények levonását hiába keressük a dologi jog más részeiben. Így nevezetesen a tulajdonszerzés szabályozásánál, amelyre vonatkozó szabályok szövegezése nem tudja még levetni azt a régi gondolatot, hogy a tulajdonszerzés a birtokostól, csak kivétel. Ezért ez a javaslat másképpen állapítja meg a tulajdonszerzést, mint a hivatalos. Kiindul a dologi szerződésből és ezen az alapon konstruálja a tulajdon átszállását, ezzel lehetséges a forgalom igényeit teljesen kielégíteni s a jogász konstrukciót a laikus felfogással összhangba hozni.

A tulajdonból származó kötelességek elmulasztásának következményeképpen meg kellett állapítani a tulajdonjog elvesztését. Mivel szankció nélkül a kötelesség megállapítása illuziórius.

A gazdálkodás könnyítése céljából az ingó jelzálogjog behozatalát is célszerűnek tartván, ennek szabályozására vonatkozó javaslat is van a jelen tervezetben.

S van a szolgalmaknak külön csoportjaként a tömegszolgálat, amelynek a falusi lakosság gazdálkodása szempontjából való jelentőségét mindenki átláthatja. Az úrbériség megszűnte után nem kellett erre sok évtizeden át gondolni. De ma már nagyon nagy szükség van rá. Régente az erdők körül lakó falusi lakosság bejárhatott az erdőkbe galyakat, gyümölcsöt szedni. Ma az erdőtulajdonosok ezt a jogot bérbe adják kereskedőknek és ezek a falusiaktól további bért szednek vagy arra kötelezik őket, hogy a szedett erdei gyümölcsöket nekik adják el.

Az erdőtulajdonos éppen ezért nem engedi meg most már az ilyen szedéseket, pedig sok évszázad óta gyakorolta ezt a nép és ma is szedi a gyümölcsöt, csak hogy ma már nem magának.

Jogászilag állítólag nem lehetett ezeket a jogokat megkonstruálni és ezért nem lehetett perelni, de a törvényhozás arra való, hogy megkonstruáljon olyan jogokat, amelyeket a régi jog alapján nem lehet megkonstruálni. Ezért kell, hogy ezeket a ptk. tervezete is felvegye.

III. A kötelmi jogi részben nem kevesebb újítást találtam szükségesnek azért, mivel ez az a része a polgári törvénykönyvnek, amely a különböző osztályokhoz tartozók jogviszonyait állapítja meg. A kötelmi jog mai alapelvei nem olyan természetűek, amelyeken a társadalom mai be rendezése és rendje nyugodnék, sőt ellenkezőleg, a mai társadalom leg-erősebb hívei állást foglalnak az ellen, hogy az élelmesebb, az erősebb a gyengébbet és járatlanabbat kihasználhassa.

Mihelyt elfogadjuk azonban azt a tényt, hogy ez a kihasználás lehetséges, akkor kötelességünk minden eszközzel oda hatni, hogy ez a kihasználás lehetetlenné váljék. A jelen tervezet éppen ezért keresi azokat a módokat, amelyekkel ezt el lehet érni. Ha ennek módja nehezen megvalósíthatónak tűnik is, azért nem szabad felette egyszerűen napirendre térni, mert nagy eredményeket csak nagy nehézségek árán lehet elérni.

Ennek a tervezetnek az a kiindulási pontja, hogyha vannak társadalmi osztályok, akkor ezekkel számolni kell; hogyha vannak a jogban különböző jártasságú polgárok, akkor ezt azoknál a szabályoknál, amelyek a szerint juttatnak előnyt vagy hátrányt, amint járatos vagy járatlan valaki, figyelmen kívül hagyni nem szabad; hogyha vannak szegények és gazdagok, nyomorgók és duskálók, akkor ezt a kötelmi jog szem elől nem tévesztheti.

A dogmatikus jogászok szemében visszatetsző lehet a társadalmi ellentétek kiegyenlítésének itt a magánjogi területen is keresni az eszközeit. Ennek oka azonban csak abban a körülményben van, mert szokatlan. Végül is nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a törvény arra való, hogy a társadalom rendjét szabályozza. E rendet nem a szegényeknek adott alamizna, hanem joguk elismerése biztosítja.

Amint nem engedi meg a jogrend azt, hogy a jogban és az életviszonyokban járatosabb kihasználja a kiskorú tapasztalatlanságát, úgy nem szabad, hogy megengedje, hogy a más okból járatlant és gyengét kihasználhassa valaki.

Ezek az alapelvek magyarázzák meg, hogy miért kellett a kötelmi jog legelején olyan általános elveket beiktatni és azt is, hogy miért kellett osztályközi és egyszerű szerződések közt különbséget tennünk. Általában pedig a gyengék védelmének célja magyarázza meg azt, hogy miért helyez a jelen tervezet olyan nagy súlyt a szerződések indokaira.

Minden jogtörténész és minden a néppel foglalkozó előtt világos, hogy az alacsonyabb műveltségű ember gondolkozása lassúbb. Amennyiben valamely életbevágó tett előtt áll, neki több figyelmeztető körülményre van szüksége, hogy el ne hamarkodja, hogy el ne tévessze a dolgot. Ezért beszél hosszabban a lassú észjárású ember és ezért mondta el a középkor embere valamely ügyletkötéskor egész élettörténetét.

Az a jogrend, amely az egyszerű nyilatkozatot feltétlenül kötelezőnek ismeri, azoknak előnyös, akik ismerik a tett nyilatkozat minden következményét, akik jogbeli jártasságuknál fogva kellően tudják mérlegelni azt, hogy mit jelent valamely jognyilatkozat.

Bármilyen véleménnyel legyünk jogfejlődésünk nagyszerűségéről, bizonyos, hogy népünk gazdasági pusztulását nagyrészt jogunknak formalisztikussá válása okozta. Ezt a formalizmust és szigorúságot a forgalom érdekében követelték, de nem gondolták meg, hogy a világforgalomba való bekapcsolódásért nem szabadna azt az áldozatot meghozni, hogy a járatlan népünkre ugyanolyan jogszabályokat alkalmazva, mint jogban járatos kereskedőinkre, amazt kiszolgáltassuk.

Ha komoly népvédelmi politikát akarunk folytatni, akkor ezzel a régi és káros felfogással szakítanunk kell. Ennek a tervzetnek legfőbb vezető gondolata, olyan jogot létesíteni, amely a gyengébbek és tudatlanabbak kizsákmányolását lehetetlenné teszi.

Ebből a szempontból kellett a szerződés érvényének, megtámadhatóságának kérdését éppen úgy, mint a szerződések magyarázatának kérdését szabályozni. De ezért kellett az osztályközi szerződéseket az egyszerűektől külön is megkülönböztetni.

A kötelmi jognak a jövő szempontjából leghényegesebb része ezek után természetesen egészen más szabályok szerint kell, hogy igazodjék, mint ahogy a ma érvényes jog megállapítja. Kiindulásunk ennek szabályozásánál a kollektív szerződés. Mégis nem egyszerűen a kollektív szerződés, hanem az egész magánjognak olyan alapos átalakulása, amelyben már benne van az a szellem, amely alkalmassá teszi a törvényhozót, bírót és feleket arra, hogy a kollektív szerződéseket úgy nézzék, ahogyan azokat nézni a társadalmi fejlődésnél fogva szükséges. Mert a mi mai jogrendszerünkbe beleilleszteni a kollektív szerződést annyit jelentene, mint pl. az urbéri társadalomba beleilleszteni a szabad megegyezésen alapuló szolgálati szerződést.

A kollektív szerződésnek részletes szabályozására vonatkozólag javasolt elvek abból a törekvésből folynak, hogy minél inkább érvényesüljön az összesség akarata, mert a munkájukból élők mindannyian érdekeltek minden szolgálati szerződés körül, mivel minden olcsóbban vagy tovább dolgozó rontja az összes alkalmazottak megélhetési lehetőségét.

Ennek megértéséhez és átéréséhez tudni kell persze, hogy mi az munkásnak, szegénynek lenni. mi az, kézből a szájba élni.

A szolgálati szerződés szabályozásánál már sok alkalommal¹⁾ kifejtett nézetemből kifolyólag különbséget tettem tulajdonképeni és nem tulajdonképeni szolgálati szerződés között. Az utóbbi alatt értve azt, amikor a munkást az eredményhez képest díjazták.

Ugyanígy a hivatalos tervezettől eltérő szabályokat foglal magában ez a tervzet a vállalkozási szerződésre vonatkozólag. Amíg ugyanis a hivatalos tervzet abból indul ki, hogy a vállalkozót mindig fenyegeti a veszély és ezért mindig megilleti a vállalkozói nyereség, addig az élet arra tanít, hogy a vállalkozó az esetek többségében nem visel veszélyt és a vállalkozói nyereséget mégis megkapja. Ezt az igazsággal összeegyeztetni nem lehet, miért is ez a tervzet különbséget tesz kétféle vállalkozási szerző-

¹⁾ Szerzőnek: A munka rabsága című (1909.) munkájában részletesen kifejtette ezeket az elveket.

dés között, a szerint, amint a vállalkozó viseli a veszélyt vagy nem viseli. A jognyilatkozatok átértésére vonatkozólag fent kifejtett álláspontból folynak azok a szabályok, amelyeket ez a tervezet a tartozáselemzésről, egyességről magában foglal.

Viszont a társadalmi igazságtalanságok megszüntetése iránti törekvésből folyik minden szabály, amelyet az alaptalan gazdagodásra nézve találunk ebben a tervezetben. Különbséget tesz ugyanis az alaptalan gazdagodások között a szerint, amint határozott személyekkel szembeni viszonyból származnak, vagy nagyobb tömeg avagy összességgel szembeni viszonyból születnek.

Kétségtelen, hogy mai háborús jogrendünknek adótörvényeiben ez az elv egész terjedelmében érvényesül már, nincs semmi ok arra, hogy a magánjog elvei közé ne vigyük, hogyha az általános jog szempontjából helyes és a társadalom szempontjából igazságos.

IV. Ez a tervezet az örökjogra vonatkozó elveket külön nem foglal magában. Az örökjog és a magántulajdon egymás nélkül meg nem állhat. Nagyban és egészben a mai szabályozás nem rosszabb a társadalomban fennálló igazságtalanságok szempontjából, mint amilyen a hivatalos tervezetben foglalt jogelvek életbelépte után lesz.

V. Hogyha már most azt vizsgáljuk, hogy ennek a javaslatnak mi lehetne a következménye, akkor ezt abban lehet összegezni, hogy ennek a tervezetnek törvényvé válása maga után vonná minden embernek tehetségeihez mértén való érvényesülését a munkában, ennek eredményeiben és a társadalmi osztálytagozódás állandóságának megmozdítását. Hogy pedig ez a társadalom érdekében volna, az nem kétséges. A jelen tervezet törvényvé válása megvédené a népet a jogban járatosak kizsákmányolása ellen és lehetővé tenné mindenkinek tehetsége érvényesítését. A mai jog és a hivatalos tervezet csak a **gazdagoknak** teszi ezt lehetővé.

Melyik tervezet elvei felelnek meg inkább az igazságosságnak? Erre a kérdésre nem felelek, mégis le kell szegezmem, hogy mivel a jognak az eddigi jogtörténelemből megállapítható célja mindig az egyensúly és létező minden állapot fentartása volt, ezért érvényesül benne és a hivatalos tervezetekben olyan kiáltó módon a *quieta non movere* elve. Ez a tervezet viszont a megmozgatást tekinti céljának.

Nagyon jól tudja mindenki, hogy a társadalom életét a jogrend sem tudja megállítani és éppen ezért folytonos változásban van. De a törvényhozó arra való volna, hogy maga szabályozza ezt a változást és ne bízsa s szabályozatlan küzdelemre. A szabályozatlan küzdelem nemcsak jogon kívüli, hanem rendesen jogellenes is. Amíg tehát egyrészt a hivatalos álláspont következetes, addig másrészt mégis vak és ezért a mai tételes jogrendben ez a javaslat nagyon könnyen elhelyezhető volna.

A magyar törvényhozás ezzel minden mást megelőzően új ösvényre lépne és kielégítené a magyar nép és nemcsak az államközi forgalomban résztvevő kevesek érdekét.

A háború forrataga olyan változásokat hozott az egyik napról a másikra, s még olyan változásokat hozhat, hogy azok közt az a néhány lépés, amelyet a nép alsó rétegeinek védelme tekintetében az itt lefektetett néhány szabály jelent, könnyen megvalósítható. Viszont ezeknek megelőzése a társadalmi igazságtalanságok fokozását jelenti. Az igazságot ugyan nem kutatja a jogász, hanem csak a jogot, viszont azonban a jogpolitikusnak az igazság elől sem szabad elzárkóznia, amikor a meglévő állapot kisebb megváltoztatása árán a fejlődés és a társadalmi rend megóvása biztosítható.

A munkáskérdés lényegéről.¹⁾

Irta: Jászai Samu.

Rengeteg könyv és más irodalmi munka jelent már meg a munkáskérdésről. A megszámlálhatatlan újságcikkeken kívül nagy könyvtárakat lehetne összeállítani a szociális kérdéssről írt könyvekből. Ezek az igen elterjedt könyvek ismét szaporodtak egygyel. Méhely Kálmán *A munkáskérdés lényege* cím alatt írt számos statisztikai táblázatot és grafikont tartalmazó könyvet. Szociális irányú munkáról lévén szó, az olvasó önként tudakozódik a szerző társadalmi állása után, még pedig nem csak kíváncsiságból, hanem azért, mert a legtöbb irodalmi munka és különösen a szociális kérdéssről írt művek irányzatát a szerzők társadalmi állása és az a környezet befolyásolja, amelyben mozognak. Exponált szakszervezeti titkártól nem várhatunk olyan irodalmi munkát, amelyben a munkáltatók egyesületeit dicséri, annál kevésbé, mert ezek működése, még elfogulatlan bírálók nézete szerint sem, igen méltóak a dicséretre. Méhely Kálmántól sem várhatunk teljesen tárgyilagos, elfogulatlan szociális irodalmi munkát, mert hiszen a Magyar Vasművek- és Gépgyárak Országos Egyesületének igazgatója és mint ilyen, bármennyire igyekszik a tárgyi igazságokat megállapítani, ezeknek az igazságoknak logikus következményei előtt kitér, vagy a hiányok és igazságtalanságok orvoslását célzó javaslatokat nem teszi meg. Mindamelllett „A munkáskérdés lényege” című könyv szerzőjének becsületes szándékát nem lehet kétségbe vonni. Nagy és nehéz munkát végzett és szinte sajnálnunk kell, hogy tanulmányának eredményeit nem állítja bátran és pártatlanul elébünk. Bár igaz, hogy Méhely úr tanulmánya csak 30.000 jobban díjazott munkás bérvizonyaira vonatkozik és ebből az összmunkásság szociális helyzetét nem lehet megismerni és az adatok is leginkább csak azt a célt szolgálják, hogy a nagy vasgyárak „magas” munkabéreit tüntessék föl.

Méhely Kálmán művét a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete főnállásának 25-éves jubileumára írta és a szerző szerint említett egyesület működésének első negyedszázadát „nem fejezhette be méltóbban, mint megrögzítésével a munkáskérdés viszonyainak, azokban az években, amelyek a világháború küszöbén nagy átalakulások fordulópontját jelzik.” Munkaadói szempontból ez helyes lehet, de mindenesetre szokatlan. Jubileumi művek rendszerint történelmi visszapillantásokat tartalmaznak a jubiláns működéséről. Méhely könyvében nincsen szó a vasgyárosok egyesületének negyedszázados működéséről. Lehet, hogy azért, mert a szerző érezte a költő ama szavát, hogy: „Multadban nincs öröm...” De ha a szerző a rendes szokástól eltért, legyen megengedve, hogy rámutassunk arra a fontos tényre, hogy a hatalmas országos egyesület, amit különben Méhely úr is elismer, a munkásmozgalmaknak köszöni létét. 26 évvel ezelőtt vették kezdetüket Magyarországon a tulajdonképeni tömegmozgalmak. A munkások ébredezni kezdtek. Sok ezer munkás ünepelte május elsejét és rövidebb munkaidőt, munkástörvényeket és politikai jogokat követelt. Ezek a követelések képezik a munkáskérdés lényegét. Ezekből a követelésektől ijedtek meg a gyárosok és 1891-ben már szervezkedtek és első

¹⁾ Méhely Kálmán ily című könyvéről legközelebb más szempontokból közlünk ismertetést.
Szerk.

ténykedésük volt az a határozat, amely kimondta, hogy mindazok a munkások kizárandók a munkából, akik május elsejét ünneplik és emberi jogokat követelnek. Méhely úr ártatlan ebben a dologban, még akkor nem állt a vasgyárak szolgálatában. De a kizárások és más munkásellenes intézkedések gyakran ismétlődtek, és hogy végeredményében nem a vasgyárosok maradtak a győztesek, hogy a munkabérek emelkedtek és a munkaidő rövidült, az a munkásmozgalom erejének köszönhető. Az ellenkező eset szerencsétlenség lenne és egészen bizonyos, hogy Méhely úr ma nem írhatná meg azt, hogy a budapesti vas- és gépgyárakban vannak a legjobb munkaviszonyok, amiről különben is sokat lehetne beszélni.

Méhely úr könyve nem tartalmaz új eszméket. Úgy mint előtte számtalanok, ő is a tőke és munka egymásra utaltságát akarja bizonyítani. Ez épp oly kevésbé sikerült neki, mint elődeinek. De mindenesetre újak a statisztikai adatgyűjtései és demografiai tanulmányai. Keresi a budapesti vas- és gépgyárakban alkalmazott munkások születési helyét és évét, kutatja anyanyelvüket és származásukat. Tudni akarja, meddig dolgoznak a munkások egy-egy helyen és mely vidékről rekrutálódnak. Megállapítani kívánja az átlagos alapbéreket és az óránkénti átlagos kereseteket. Vizsgálja továbbá, hogy az életkor szerint a különböző szakmákban a munkások átlagos keresete milyen törvényszerűséget mutat. Kimutatja, hogy a háború előtt a napszámos átlagos napikeresete 3, a betanult gépmunkás 4 és a szakképzett munkás átlagos napikeresete 6 korona volt.

Ha figyelembe vesszük, hogy már a háború előtt is nagy volt a drágaság, akkor ezek a bérek nem olyan magasak, hogy a budapesti vasgyáraknak dicsekedniök kellene velük.

»A háború alatt a mind súlyosabb munkáshiány a munkabérek emelkedését siettette. A munkabérek alakulását — írja a szerző — túlnyomó mértékben a kereslet és kínálat, egyszóval a közgazdasági helyzet szabályozza. A szakszervezeti mozgalom hatása csupán a közgazdasági lehetőség határáig érvényesülhet. Ugyanígy, amikor például a női munkások számára a férfimunkással azonos akkordbérek fizetését követelik, szem elől tévesztik azt, hogy a munkának nincs abszolút értéke. Elméleti szempontból ugyan teljesen igazságos az a törekvés, hogy azonos munkáért a nők is ugyanazt a díjazást kapják, mint a férfiak. Ámde a munkadíj csak kisebb részben függ a munkateljesítmény gazdasági értékétől. Ha valamely munka elvállalására kétszerannyi nő jelentkezik, mint férfi, úgy az előbbieket felényi munkabérral is megelégszenek.«

Nem osztjuk teljesen ezt a nézetet, de föltéve, hogy Méhely úrnak elmékedése helyes, akkor mit jelent ez? Jelenti elsősorban a tőke telhetetlenségét. Jelenti azt, hogy a munkáltatók önmaguktól nem emelik a munkabéreket, még akkor sem, ha a munkateljesítmény nagyobb gazdasági értéket képvisel. És ha semmi egyéb, ez a körülmény is igazolja a munkás-szervezetek szükségét. Hogy a budapesti vas- és gépgyárakban türhetőbb munkaviszonyok vannak, mint a vidéken, ezt a munkások egyedül önmaguknak, illetve szervezettségüknek köszönhetik.

Méhely úr cáfolni igyekszik a szociálista írók által terjesztett ama nézetet, hogy a gyári munkások átlagos életkora alacsony. Táblázataiban kimutatja, hogy a gyári munkások 18°/o-a 40 éves és annál idősebb. Ismét rá kell mutatnunk arra, hogy néhány gyárnak a munkáslétszámáról nem lehet általános következtetésekre jutni. Ha Méhely úr például a magyar

bányászok életkorát vizsgálná, ijesztő megállapodásra jutna. Egyébként tudvalevő, hogy azokban a gyárakban, amelyekben vállalati pénztárak vannak, csak orvosok által megvizsgált, egészséges embereket vesznek munkába. A munkásbiztosítási törvény intenciójának eme kijátszása nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a budapesti vasgyárak egészséges és magasabb életkorú munkásokkal dicsekedhetnek. Egyébként a munkások és egyáltalán a lakosság átlagos életkorát ismertető adatokat nem szocialista írók, hanem a közhatóságok szolgáltatják.

A munkások állandóságáról szóló fejezetben megemlíti a szerző, hogy a vizsgálat alá vett 23.991 munkás közül 15.280 volt egy évnél rövidebb idő óta a gyárban. Ezek az adatok a munkások bizonytalan helyzetét igazolják. Érdekes volna megtudni, hogy hány esetben küldték el a munkásokat munkahiány vagy más ok miatt és hány esetben történtek önkéntes kilépések. Szociális vizsgálódás szempontjából ez rendkívül érdekes lenne, sajnos azonban, szerző adatai erre nem terjednek ki.

A munkások nemzetiségére megállapítja szerző, hogy 31.763 munkás közül 27.850 magyar (87,8%) és összesen csak 3913 egyéb anyanyelvű és honosságú munkás dolgozott a budapesti gyárakban. A munkások előképzettségét vizsgálva, megállapítja szerző, hogy a gépgyári munkások 84%-a 1—6 elemi népiskolai előképzettséggel bír. Az analfabéták száma rohamosan csökken (851-ről 342-re), a polgári vagy középiskolákból odakerültek száma pedig feltűnően növekszik, (1921-ről 2828-ra). Ez mindenesetre örvendetes dolog, mégis különös, hogy szerző fölveti a kérdést: »Vajjon érdemes volt-e a fiúval 1—4 éven át is erőlködni, őt is, az iskolát is kínózni és életéből néhány évet elpocsékolni?« Szerző szerint a magasabb képzettség nem emelte a munkások termelőképességét. De ezt a megállapítást sem lehet általánosítani és kulturális tekintetben a munkás magasabb iskolai képzettsége mindenesetre nagy haladás, noha tisztában vagyunk azzal, hogy a mai tanítási rendszer nem kifogástalan.

Méhely úr könyvének harmadik fejezetében az életkor befolyását a munkások keresőképességére vizsgálja és arra a megállapodásra jut, hogy a korról nem igen csökken a munkaképesség. A munkabérfizetési rendszerek közt az akkordbéreket tartja a legjobbaknak. A gyárosok szempontjából ez igaz lehet, az egyes munkásokra is hasznos lehet az akkordmunka, de semmiesetre sem általános érdek. Tény az, hogy az akkordmunka buzdítólag hat, de ez a buzdítás a legtöbb esetben a túlerőltetést jelenti, ami a munkás egészségét tönkreteszi. Másrészt pedig tény az is, hogy a túlerőltetés folytán elért magasabb akkordbéreket időnként mindig leszállítják és így a munkás végeredményben csak azt nyerte, hogy állandóan kell gépiesen dolgoznia, anélkül, hogy ebből valami anyagi haszna lenne. Minden túlzás megbosszúlja magát. Mi is azt mondjuk, amit a szerző, hogy »*minél többet, minél hasznosabban kell dolgozni*«. De a sok munkának hatása van, amely az emberi egészséget és a megélhetést veszélyeztető túlmunkánál kezdődik.

Szerzőnek nincs igaza, midőn ezeket mondja: »A szocializmusnak nagy hátránya, hogy tanai könnyen alkalmasak a félremagyarázásra, mert nem a munkát, hanem a munkást túlzottan dicsőíti.« A szocializmus nem dicsőíti, hanem védi a munkásokat a kapitalizmus ellen. Nem pártolja a lustaságot, mint ezt szerző véli, hanem ellenkezően, a munka teljes érvényesítését célozza. Hiszen mindenki tudja, hogy ma azok élvezik a munka

gyümölcsseinek nagy részét, akik sem szellemileg, sem fizikailag nem dolgoznak. Sok ezer részvényes még nem látott gyári üzemet belülről és mégis zsebre vágja a hasznot, illetve a szorgalmas munkások gyümölcsét. Ez ellen a rendszer ellen küzd a szocializmus, a termelési eszközök társadalmosítását és azt követeli, hogy mindenki dolgozzék. Akik ilyen elvet vallanak, azokra igazán nem lehet ráolvasni, hogy »a lustaság vallását hirdetik«.

Méhely Kálmán könyvének II. részében foglalkozik a munkásmozgalmakkal és következtetései eléggé érdekesek, viszont azonban sok tekintetben tendenciózusok. Egy cikk keretében lehetetlen a szerző eszmemenetét mindenben követni és csak a főbb dolgokat ismertetjük. Mindenekelőtt a »Háború és munkával« foglalkozik. Ismerteti azt a helyzetet, amelyet a világháború teremtett. Kifejti: hogy a háború a produktív munka értékét tartósan emelte, de csupán a tényleges produktív termelő munkát. A munkabérek általában alig fognak csökkenni, mert a drágaság is alig csökkenhet. Szerző igen helyesen dicsőíti a munkát, azt mondja: »minden munka értékes, mert értéket termel. Nemcsak az iparos, ki anyagokat magasabb értékű tárggyakká átalakít; a mezőgazda, aki a természet segélyével a bevetett magok számát megsokszorozza, nemcsak a kereskedő, aki felkeresi az árúban bővelkedő vidékeket, és a közlekedés segélyével átközvetíti, értékesíti azoknak feleslegét az inségesebb vidékekre, hanem az oktatás és értéktermelő, még pedig eminenter az, de hivatása a tanulatlan emberfőket úgy megmunkálni, hogy értékes termelésére képesítse. Az összes társadalmi foglalkozások egymásra vannak utalva. Egyik sem ellensége a másiknak, sőt egymás nélkül nem is létezhetnek . . . « Ebből pedig arra a következtetésre jut a szerző, hogy az összes társadalmi osztályok és foglalkozások közt válaszfalakként kialakult s a legjobb erőket és törekvéseket szétforgácsoló tagozódások helyébe helyesen csak ez a kétirányú megkülönböztetés volna állítandó; *produktív, vagy parazita*.« Ezután a megállapítás után azt kérdezi szerző, mi szerepe van ebben a munkáskérdésnek. Hogy e kérdésre válaszolhasson, összefoglalja a munkáskérdés kialakulásának okait és életnyilvánulásainak jellegzetes tüneteit. Azt mondja szerző, hogy a munkáskérdést a különböző államokban a helyszínen tanulmányozta. A munkaadó és munkásszervezetek működését gyakorlati életnyilvánulásaiban vizsgálta. És nézete szerint a szervezkedésre a legalkalmasabbak és a legmagasabb fokon állanak a skandináv népek és Németország, már alacsonyabban Anglia, még alacsonyabban Ausztria-Magyarország és Belgium, végül a legmélyebb fokon Amerika és Franciaország. És ezek után szerző azt a megjegyzést kockáztatja, hogy a munkáltatók nyereségvágya — bár nem ezeket a szavakat használta — okozói a mai munkáskérdésnek. »Ha az összes gyáros és vállalkozó Bouiton, Krupp, Mechwart nagy elméjével és a munkások sorsával együttérző meleg lelkével bír, nem alakult volna ki a munkáskérdés a mai jelentőségében, de mert a munkaadók a munkás alsóbbrendű helyzetével visszaéltek, be kellett következni a nagy antagonizmusnak a munkás és a munkaadó között. Ámde ez a szétválás nem szól örök időkre, nem áthidalhatatlan.« Ezt a nézetet nem oszthatjuk. A munkásmozgalmaknak a kapitalizmus volt a szülőanyja. A kapitalizmus sodorta nyomorba a munkásságot és a küzdelem nem is az egyes munkáltatók ellen irányult, hanem a rendszer ellen. Lehetnek és vannak is tisztességes munkáltatók, akik a munkásokkal

bányászok életkorát vizsgálná, ijesztő megállapodásra jutna. Egyébként tudvalevő, hogy azokban a gyárakban, amelyekben vállalati pénztárak vannak, csak orvosok által megvizsgált, egészséges embereket vesznek munkába. A munkásbiztosítási törvény intenciójának eme kijátszása nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a budapesti vasgyárak egészséges és magasabb életkorú munkásokkal dicsekedhetnek. Egyébként a munkások és egyáltalán a lakosság átlagos életkorát ismertető adatokat nem szocialista írók, hanem a közhatóságok szolgáltatják.

A munkások állandóságáról szóló fejezetben megemlíti a szerző, hogy a vizsgálat alá vett 23.991 munkás közül 15.280 volt egy évnél rövidebb idő óta a gyárban. Ezek az adatok a munkások bizonytalan helyzetét igazolják. Érdekes volna megtudni, hogy hány esetben küldték el a munkásokat munkahiány vagy más ok miatt és hány esetben történtek önkéntes kilépések. Szociális vizsgálódás szempontjából ez rendkívül érdekes lenne, sajnos azonban, szerző adatai erre nem terjednek ki.

A munkások nemzetiségére megállapítja szerző, hogy 31.763 munkás közül 27.850 magyar (87,8%) és összesen csak 3913 egyéb anyanyelvű és honosságú munkás dolgozott a budapesti gyárakban. A munkások előképzettségét vizsgálva, megállapítja szerző, hogy a gépgyári munkások 84%-a 1—6 elemi népiskolai előképzettséggel bír. Az analfabéták száma rohamosan csökken (851-ről 342-re), a polgári vagy középiskolákból odakerültek száma pedig feltűnően növekszik, (1921-ről 2828-ra). Ez mindenesetre örvendetes dolog, mégis különös, hogy szerző fölveti a kérdést: »Vajjon érdemes volt-e a fiúval 1—4 éven át is erőlködni, őt is, az iskolát is kinnozni és életéből néhány évet elpocsékolni?« Szerző szerint a magasabb képzettség nem emelte a munkások termelőképességét. De ezt a megállapítást sem lehet általánosítani és kulturális tekintetben a munkás magasabb iskolai képzettsége mindenesetre nagy haladás, noha tisztában vagyunk azzal, hogy a mai tanítási rendszer nem kifogástalan.

Méhely úr könyvének harmadik fejezetében az életkor befolyását a munkások keresőképességére vizsgálja és arra a megállapodásra jut, hogy a korról nem igen csökken a munkaképesség. A munkabérfizetési rendszerek közt az akkordbéreket tartja a legjobbaknak. A gyárosok szempontjából ez igaz lehet, az egyes munkásokra is hasznos lehet az akkordmunka, de semmiesetre sem általános érdek. Tény az, hogy az akkordmunka buzdítólag hat, de ez a buzdítás a legtöbb esetben a túlerőltetést jelenti, ami a munkás egészségét tönkreteszi. Másrészt pedig tény az is, hogy a túlerőltetés folytán elért magasabb akkordbéreket időnként mindig leszállítják és így a munkás végeredményben csak azt nyerte, hogy állandóan kell gépiesen dolgoznia, anélkül, hogy ebből valami anyagi haszna lenne. Minden túlzás megbosszúlja magát. Mi is azt mondjuk, amit a szerző, hogy »*minél többet, minél hasznosabban kell dolgozni*«. De a sok munkának hatása van, amely az emberi egészséget és a megélhetést veszélyeztető túlmunkánál kezdődik.

Szerzőnek nincs igaza, midőn ezeket mondja: »A szocializmusnak nagy hátránya, hogy tanai könnyen alkalmasak a félremagyarázásra, mert nem a munkát, hanem a munkást túlzottan dicsőíti.« A szocializmus nem dicsőíti, hanem védi a munkásokat a kapitalizmus ellen. Nem pártolja a lustaságot, mint ezt szerző véli, hanem ellenkezően, a munka teljes érvényesítését célozza. Hiszen mindenki tudja, hogy ma azok élvezik a munka

gyümölcsöknek nagy részét, akik sem szellemileg, sem fizikailag nem dolgoznak. Sok ezer részvényes még nem látott gyári üzemet belülről és mégis zsebre vágja a hasznot, illetve a szorgalmas munkások gyümölcsét. Ez ellen a rendszer ellen küzd a szocializmus, a termelési eszközök társadalmosítását és azt követeli, hogy mindenki dolgozzék. Akik ilyen elvet vallanak, azokra igazán nem lehet ráolvasni, hogy »a lustaság vallását hirdetik«.

Méhely Kálmán könyvének II. részében foglalkozik a munkásmozgalmakkal és következtetései eléggé érdekesek, viszont azonban sok tekintetben tendenciózusok. Egy cikk keretében lehetetlen a szerző eszmemenetét mindenben követni és csak a főbb dolgokat ismertetjük. Mindenekelőtt a »Háború és munkával« foglalkozik. Ismerteti azt a helyzetet, amelyet a világháború teremtett. Kifejti: hogy a háború a produktív munka értékét tartósan emelte, de csupán a tényleges produktív termelő munkát. A munkabérek általában alig fognak csökkenni, mert a drágaság is alig csökkenhet. Szerző igen helyesen dicsőíti a munkát, azt mondja: »minden munka értékes, mert értéket termel. Nemcsak az iparos, ki anyagokat magasabb értékű tárgyakká átalakít; a mezőgazda, aki a természet segélyével a bevetett magok számát megsokszorozza, nemcsak a kereskedő, aki felkeresi az árúban bővelkedő vidékeket, és a közlekedés segélyével átközvetíti, értékesíti azoknak feleslegét az inségesebb vidékekre, hanem az oktatás és értéktermelő, még pedig eminenter az, de hivatása a tanulatlan emberfőket úgy megmunkálni, hogy értékes termelésére képesítse. Az összes társadalmi foglalkozások egymásra vannak utalva. Egyik sem ellensége a másiknak, sőt egymás nélkül nem is létezhetnek...« Ebből pedig arra a következtetésre jut a szerző, hogy az összes társadalmi osztályok és foglalkozások közt válaszfalakként kialakult s a legjobb erőket és törekvéseket szétforgácsoló tagozódások helyébe helyesen csak ez a kétirányú megkülönböztetés volna állítandó; *produktív, vagy parazita*.« Ezután a megállapítás után azt kérdezi szerző, mi szerepe van ebben a munkáskérdésnek. Hogy e kérdésre válaszolhasson, összefoglalja a munkáskérdés kialakulásának okait és életnyilvánulásainak jellegzetes tüneteit. Azt mondja szerző, hogy a munkáskérdést a különböző államokban a helyszínen tanulmányozta. A munkaadó és munkásszervezetek működését gyakorlati életnyilvánulásaiban vizsgálta. És nézete szerint a szervezkedésre a legalkalmasabbak és a legmagasabb fokon állanak a skandináv népek és Németország, már alacsonyabban Anglia, még alacsonyabban Ausztria-Magyarország és Belgium, végül a legmélyebb fokon Amerika és Franciaország. És ezek után szerző azt a megjegyzést kockáztatja, hogy a munkáltatók nyereségvágya — bár nem ezeket a szavakat használta — okozói a mai munkáskérdésnek. »Ha az összes gyáros és vállalkozó Bouiton, Krupp, Mechwart nagy elméjével és a munkások sorsával együttérző meleg lelkével bír, nem alakult volna ki a munkáskérdés a mai jelentőségében, de mert a munkaadók a munkás alsóbbrendű helyzetével visszaéltek, be kellett következni a nagy antagonizmusnak a munkás és a munkaadó között. Ámde ez a szétválás nem szól örök időkre, nem áthidalhatatlan.« Ezt a nézetet nem oszthatjuk. A munkásmozgalmaknak a kapitalizmus volt a szülőanyja. A kapitalizmus sodorta nyomorba a munkásságot és a küzdelem nem is az egyes munkáltatók ellen irányult, hanem a rendszer ellen. Lehetnek és vannak is tisztességes munkáltatók, akik a munkásokkal

éreznek, de ez nem jelent semmit. Minden munkáltatónak alkalmazkodnia kell a viszonyokhoz. A verseny még a legjobb munkáltatókat is arra kényszeríti, hogy rosszul fizesse a munkásokat. A munkáskérdés megteremtői a gazdasági viszonyok és ezeken a viszonyokon az egyesek nem változtathatnak. A géptechnika fejlődése — és ezt hiába igyekeznek szerző cáfolni — a munkást is géppé alacsonyította. Utóbbi kénytelen a géppel versenyezni, de a találmányok gyümölcseit sem a szellemes föltalálók, sem a munkások, hanem olyanok élvezik, akik a munkában nem vesznek részt, és ehhez nem értenek. Ez okozója a munkásmozgalomnak. Amíg ezek a viszonyok meg nem szűnnek, a munkásmozgalmak sem szűnnek meg. Tény az, hogy a kapitalizmus nagy ipari munkásosztályt teremtett és csak természetes, hogy ez az osztály gazdasági és politikai téren érvényesülni igyekszik. Ha a munkások nem szervezkedtek volna, akkor még Magyarországon is a 20—25 év előtti állapotok uralkodnának. Adatokkal lehetne igazolni, hogy úgy, mint Angliában, a nagy ipari fejlődés első időszakában egész generációk pusztultak el a munkások kiméretlen kizsákmányolása folytán, úgy történt ez Magyarországon is. Ha javultak a viszonyok, akkor ez nem az egyes munkáltatók jóindulatának, hanem a munkások szervezettségének köszönhető. Olyan munkáltató nincsen, aki önként emeli a munkabéretet vagy rövidíti a munkaidőt.

Szerző a hatósági szociálpolitikával is foglalkozik. És nézete szerint ez csak nehezíti jelentékeny mértékben a természetes kifejlődés egészséges érvényesülését. Azt mondja szerző: »Hogy a legsúlyosabb hiba, amelyet a polgári társadalom illetékes tényezői elkövettek, az volt, hogy a szociálpolitikai reformokat nem az illető helyen tényleg fennálló viszonyokhoz és a természetes fejlődés követelményeihez alkalmazták, hanem csupa kényelemből igaznak és helytállónak elfogadták a marxizmusnak hadilobóként hirdetett jelszavát: *a tőke és munka közti érdekellentétről.*« Eszerint szerző sokalja azt, amit a polgári társadalom a munkások érdekében tett. Pedig éppen Magyarországon nem nagyon erőltette magát sem az állam, sem a társadalom. Egyébként a hatósági szociálpolitika mindenütt csak a kapitalizmus érdekét kívánta szolgálni. Azok az államok, amelyek hathatós munkásvédelmi törvényeket alkotnak, ezt nem annyira a munkások, mint inkább a mai társadalmi rend érdekében teszik. Ezzel akarják a munkásmozgalom életét tompítani. Körültekintő kapitalisták ezt be is látják és habár anyagi áldozatokba is kerül, nem tesznek ellene kifogást.

Méhely úrnak a paritás gondolata sem tetszik. Szerinte a munkásügyi intézményekben a munkás és munkaadó érdekeltségek egymásra farkasszemeket meresztő harci felekké váltak. Ez sem állja meg a helyét, mert bizonyos az, hogy a munkások és munkáltatók vezetőinek gyakori érintkezése, ha nem is szünteti meg az ellentéteket, de bizonyos félreértéseket megszüntet. Egyébként igazat adunk a szerzőnek, midőn azt mondja: »a munkásság csak azt a szociálpolitikai intézményt becsüli meg, amelynek vezetése az ő teljesen autonom hatáskörébe tartozik.«

A »Munkáskérdés« című fejezetben szerző azt a kérdést veti föl, hogy haszon-e vagy kár a társadalmi gazdaságra a szakszervezkedés? Erre a kérdésre szerző tanulmányai határozott választ nem adtak. »A szervezkedés értékét — mondja szerző — az állapítja meg, hogy kellő bölcs mérséklettel be tartja-e fejlődésének természetes korlátait, mert a szervezkedési áramlat terjedésének épúgy megvannak a határai, mint a refor-

mációnak . . . »A munkások vezetőinek egy részét a munkaadók elleni elfogult gyűlölködés, meg oly egyoldalú doktrinalizmus irányítja, amely a reális életviszonyokra semmi tekintettel sincs, amely csak az elégedetlenség szellemét terjeszti, pusztán propagandát és agitációt űz. Az ellentétek kiegyenlítése helyett a feszültséget, egyéni ambícióból fokozzák, mert ha mindég a nyugalmat és békét biztosítják, akkor az ő személyi működésük kevésbé jut felszínre, mintha kavargásokat tudnak felidézni. Taktikai sztrájkokat, tüzet gyűjtanak, hogy mint tűzoltók buzgólkodhassanak és ezzel szervezetük létezésének fontosságát bizonyítsák.« Így beszél a gyárosok egyesületének igazgatója. Számtalanszor olvastunk kifakadásokat a »Munkaadó« című lapban. De az ilyen kitételek nem valók olyan könyvbe, amely igényt tart a »tudományos mű« elnevezésére. Méhely úr is csak azért írta ezeket a sorokat, mert a gyárosok szolgálatában áll. Azt mondja, hogy beutazta külföldöt és tanulmányozta a munkásmozgalmakat. Ha a magyar munkásmozgalmat is tanulmányozta volna, akkor ellenkező lenne meggyőződése. Magyarországon és különben más országokban is a szakszervezeti titkároknak az a szomorú szerep jutott, hogy a munkások forradalmi törekvéseit tompítsák. Ott, ahol a munkabérek alacsonyak és a megélhetési viszonyok olyan rosszak, mint nálunk, a munkások minden percben készek a sztrájkra. Intelligens szakszervezeti vezetők azonban csak akkor engedhetik meg a sztrájkot, hogyha kilátás van a sikerre. A munkásvezetők tehát nem gyűjtanak tüzet, hanem csak a szervezkedés fontosságát és szükségét prédikálják. Az agitáció szükségét senki sem vonhatja kétségbe, hiszen a munkáltatók alkalmazottai is kénytelenek agitálni, illetve megszervezni a munkáltatókat.

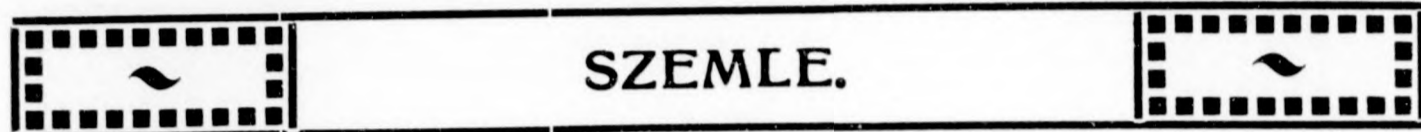
Méhely úrnak nem tetszik, hogy a munkások szakszervezeti taktikával a legaprólékosabb dolgokat is felfujják. Rámutat arra, hogy hivatalnok, állami tisztviselők, katonák szászorta nagyobb sérelmeket is szó nélkül elviselnek. Elfelejtí azonban, hogy tulajdonképpen mi a szervezkedés célja? Elsősorban, hogy a szervezettek sérelmeket ne tűrjenek. A hivatalnokok és állami tisztviselők is csak azért tűrnek el minden sérelmet, mert nincsenek szervezve, de csak tessék velük szóba állani, valamennyien elégedetlenek, valamennyien szidják fölebbvalóikat. de csak négy szemközt, mivel szervezve nincsenek, még hangosan beszélni sem mernek.

A társadalmi békét a kapitalizmus túlhajtásai zavarják. És nem áll az, hogy a marxizmus elkeseredett hittvallása csak akkor volt indokolt, mikor a kereseti viszonyok alacsonyak voltak. Mit jelent az, ha a szak-képzett munkás most 8—10 koronát keres naponta, midőn egy kiló marhahúsnak az ára 12—13 korona. Mit jelent a sok pénz, ha nincs értéke. A munkabérek az ő látszólagos magas voltuk mellett nem emelték a munkások életviszonyait, sőt, különösen most a háború alatt, mindenről le kell mondaniok. De igaz az, hogy a háború gondolata, különös a munkásosztályt, sok lemondásra és az igények korlátozására készíti. A munkások és kishivatalnokok összehasonlítása nem jelent semmit. Nem tagadható, hogy különösen a háború alatt a kishivatalnok sorsa nagyon rossz. De ez is egyik bizonyítéka annak, hogy csak szervezkedéssel tudnak az emberek magukon segíteni.

Egyébként egyetértünk szerzővel, midőn azt mondja: »Hadd élvezhesse minden ember azokat a javakat, amelyekhez a természet és az emberi szellem alkotásai jutatták. Hadd élvezhesse mindenki a természetet . . .

A szép derült virágos tavaszi napokat zöld berek aljában susogó szellővel, csobogó patakkaival. Hadd élvezhesse mindenki a művészetet. A festészet, szobrászat, építészet és zene műalkotásait, amelyek az embernek természetét és annak hatásait utánozzák.«

Igen ezt mi is akarjuk. Ezt akarja a szocializmus is. De ezért küzdeni kell.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Rauchmaul Károly, a magyar munkásbiztosítás történelmének egyik kimagasló alakja, hosszú, mindvégig tiszteletre méltó pályafutás után f. é. június hó 12-én meghalt. 1870-ik évben alapította néhány társával együtt az Általános Munkásbetegsegélyző és Rokkantsági Pénztárt, amely az ő elnöksége alatt a magyarországi munkásság legnagyobb intézményévé fejlődött. Rauchmaul példátlan lelkesedéssel szegődött a munkásság minden törekvésének szolgálatába s a munkásmozgalomban jelentős szerepet vitt. Leginkább azonban a beteg munkások segélyezési ügyét igyekezett fejleszteni s e téren úttörő munkásságával örök érdemeket szerzett. Mindenki ismerte és mindenki szerette és becsülte. Tisztelet emlékének!

Az 1915. évi baleseti járulékkirovásokról. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága 1916. évi június hó 9-én tartott ülésén, az 1907. évi XIX. t.-c. 36. §-ában meghatározott évi költségeket felosztó-kirovó rendszerhez tartozó (gyáripari) érdekeltség 1915. évi balesetbiztosítási terheit, 7,607.570.78 koronában, az 1907. évi XIX. t.-c. 39. §-ában meghatározott tőkefedezeti rendszer alá tartozó 1915. évi (építőipari) érdekeltség baleseti terheit pedig 1,321.193.46 koronában állapította meg. Tudomásul vette az igazgatóság és helyeseknek elfogadta az 1915. évi munkabérekre vonatkozólag bemutatott számadásokat és ezek alapján a felosztó-kirovó rendszer munkabéreit 519,026.122 koronában, az mv. szorzatokat 14,261.854.218-ban, a tőkefedezeti rendszer munkabéreit 25,853.148 koronában, az mv. szorzatokat 1,173.638.170-ben állapította meg.

A megállapított baleseti költségek és mv. szorzatok figyelembevételével az 1915. elszámolási esztendőre érvényes egységdíjtételeket az igazgatóság a felosztó-kirovó rendszerben 0.00053342087-ben, a tőkefedezeti rendszerben pedig 0.0011257247-ben állapította meg.

A tőkefedezeti számítások és egységdíjtételek ellen az építőipari érdekeltség képviselői felebbezéssel éltek. A számításokkal legközelebbi számunkban részletesen fogunk foglalkozni.

Bányatörvény hatálya alá tartozó üzemek alkalmazottainak biztosítása. A m. kir. Kuria R. p. VI. 3.870/915. sz. ítéletével kimondotta, hogy a bányatörvény alapján létesített bányatársulások biztosítási körüket a bányatörvény hatálya alá nem tartozó üzemek alkalmazottaira is kiterjeszthetik ugyan, azonban csak abban az esetben, ha a bányászati, illetőleg kohászati és a biztosítási körbe vonandó más üzem között az alanyi és tárgyi kapcsolat teljes mértékben megvan, vagyis ha a két üzemnél, illetőleg üzemkörnél alkalmazottaknak egy-egy szervezeti keretében való biztosítását a viszonyok indokoltá teszik.

Téglagyárban foglalkoztatott munkások biztosítási kötelezettsége. A szegedi kir. ítéletábla P. 3005/4. 1915. sz. ítélete szerint a téglagyárban foglalkozó segédmunkásokat a pénztárnál bejelenteni a gyár tulajdonosa köteles még akkor is, ha azokat nem ő alkalmazta, hanem egységár mellett alkalmazott

alvállalkozói alkalmazták. E segéd munkások után a biztosítási járulékok fizetése is a gyár tulajdonosát terheli, még akkor is, ha a vállalkozók a járulékok fizetését kifejezetten elvállalták. E segéd munkások adatainak helyszíni felvétele a pénztárnak csak joga, de nem kötelessége és e jog gyakorlásának elmulasztása a munkaadó javára nem szolgálhat. Jogos az a kirovás, amely kizárólag a munkaadó által fizetett munkabérösszegnek alapján történik, ha az egyes alkalmazottak neve, bére és alkalmazásuk ideje meg nem állapítható.

Kórházi alkalmazottak biztosítása. A szegedi kir. ítélőtábla P. III. 3.180/19. sz. ítéletében kimondotta, hogy a városi közkórház a városnak csak intézményes szerve s nem olyan jogi személy, amely jogok és kötelezettségek alanyául szolgálhatna. Az ily közkórház alkalmazottainak munkaadója nem a közkórház, hanem a város.

Az ellenség által megsebesített pénztári tagok kórházi ápolási költsége. Egyik, az ország határán levő vállalati betegsegélyző pénztár felterjesztéssel fordult az Országos Pénztárhoz, amelyben jelenti, hogy az orosz invázió idején az ellenség által megsebesített pénztári tagok és hozzátartozói kórházi ápolási költségeinek fizetésére, amely költségek a vállalati pénztár véleménye szerint az országos betegápolási alapot terhelnék, a főszolgabíró a vállalati pénztárt kötelezte. A fizetési kötelezettségre vonatkozólag a vállalati pénztár kérte az Országos Pénztár tájékoztatását. Az Országos Pénztár elnöksége megállapította, hogy az 1898. évi XXI. t.-c. nem tartalmaz semmi oly irányú rendelkezést, amelynél fogva a kórházi ápolási költségek az országos betegápolási alap terhére esnének s így azok, amennyiben igényjogosult tagok után merültek fel, a vállalati pénztár által egyenlítendőek ki. Kimondotta az elnökség azt is, hogy ha a sérülések balesetjellegűek, rokkantság vagy keresetképeség-csökkenés esetén a sérültek nem támaszthatnak az Országos Pénztár ellen kártalanítási igényeket, mert üzemi balesetről a pénztár közlése szerint nem lehet szó.

Viszonossági szerződés a magyar és a horvát országos pénztár között. A két országos pénztár és azok helyi szervei közötti viszonzosság kérdésének rendezése, már régebb idő óta megvitatás tárgyát képezi. Az egyezmény szövegét a magyar Országos Pénztár átnézés végett megküldötte az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak. A Hivatal több módosításon kívül szükségesnek tartotta annak kimondását is, hogy a szerződés a magyar királyi és a Horvát-Szlavon-Dalmát országos kormány azon kijelentése után, hogy a megállapítás ellen semmi kifogása nincsen, lép életbe.

Kerületi pénztári alkalmazottak jogi helyzete. Konkrét esetből kifolyólag a szegedi kir. törvényszék kimondotta, hogy valamely kerületi pénztárnak az alkalmazottak véglegesítő határozata az Országos Pénztár jóváhagyása nélkül nem joghatályos. A m. kir. Kuria 1108/1915. R. P. VI. sz. ítéletével a törvényszék ítéletét helybenhagyta.

Taglétszám-kimutatás. Az Állami Hivatal 4.000. számú körrendeletével arra utasította a kerületi pénztárakat, hogy a munkaadói nyilvántartási ívek s az ezeket pótló bérfizetési jegyzékek nyomán számlálás útján állapítsák meg, mennyi a betegség és mennyi a baleset esetére biztosított férfi- és nőtagok száma. A rendelet közzétételét a Hivatal azzal magyarázza, hogy az utóbbi időben megtartott pénztárvizsgálatok alkalmával a Hivatal azt állapította meg, hogy több kerületi pénztár régebbi időtől fogva állandóan valóságnak meg nem felelő, sőt attól lényegesen eltérő nagyobb taglétszámot mutatott ki.

Az Országos Pénztár aligazgatói állása. Az Országos Pénztár az e hó 7-én megtartott igazgatósági ülésén foglalkozott azzal a kérdéssel, vajjon választás útján betölti-e a pályázatra kiírt aligazgatói állást. Az igazgatóság kimondotta, hogy az állást egyelőre nem kívánja betölteni és elhatározta, hogy felterjesztésben kéri a már korábban szervezett, de az Országos Pénztár újabb költségvetése szerint eltörölt, második aligazgatói állás újból való szervezését.

A pénztári tagok gyógyfürdőbe utalása. Az Országos Pénztár a háború kitörése után nyomban megtiltotta a kerületi pénztáraknak, hogy tagokat gyógyfürdőbe utaljanak. A pénztár e rendelkezésén, a szerzett tapasztalatok alapján változtatott, és Málnás fürdővel egyezséget kötött a tagok ellátására. A napi ápolási díj 6-80 koronában állapított meg.

A Munkáskórház ápolási díja. Az Országos Pénztár a pestujhelyi Munkáskórház napi ápolási díját az élelmicikkek és a gyógyító anyagok nagyfokú áremelkedése miatt ez évre 4 K 95 fillérben állapította meg.

Az anyagihiány miatt munkanélkülivé lett munkások biztosítása a betegsegélyző pénztárak természetben nyújtott szolgálmányaira. Az osztrák belügyminiszter f. évi május hó 1-én kelt rendeletében az anyagihiány miatt munka és kereset nélkül maradt textilmunkások érdekében úgy intézkedett, hogy a betegsegélyző pénztárak jogosultak az ily munkásokat — amennyiben a munkaadók a megfelelő járulékokat értük fizetik — részbeni biztosításra mint tagokat felvenni, illetve tagok gyanánt megtartani. Az ilyen biztosítás alapján az illető tag a pénztártól csak az orvosi ellátást és gyógyszereket igényelheti, azonkívül még, esetleges halálózása esetén a hozzátartozói temetkezési segélyre jogosultak. Az ily tagok bejelentéséről a munkaadó köteles hetijegyzékek által gondoskodni s a hetijegyzékek benyújtásával egyidejűleg a járulékokat befizetni. A pénztár igazgatásában való részvételre az ily tagság nem jogosít.

A prágai Munkásbalesetbiztosító Intézet 1914. évi jelentéséből. Az intézetnél biztosított üzemek száma az 1914. évben 44.065. A munkanapok száma 165,502.267, a számításba jövő munkabér összege 534,659.569 K, a biztosítási járulékok összege 11,019.603'91 K volt. Ugy a biztosított üzemek, mint a munkanapok és a fölszámított bérek s a kirótt járulékok összege alacsonyabb volt az 1913. évinél. Az intézet összes bevétele 14,461.089'42 K volt, 2,278.623'35 koronával kevesebb, mint az 1913. évben. Kártalanításokra 8,251.178'01 K-t, igazgatási költségekre 1,257.403'24 K-t fizetett ki az intézet. Kezelési fölöslege kerek számban 4¹/₄ millió K volt. Az intézet 1910. óta zárja számadásait fölösleggel s ezalatt az idő alatt az 1894-től 1909-ig több mint 40 millió K-ra felszaporodott deficitet 17¹/₂ millió K-ra apasztotta. Az 1909. évben megtett intézkedések következtében 1913-ig a járulékelőírás állandóan emelkedett s csak 1914-ben — már a háború hatása alatt — csökkent.

A bejelentett balesetek száma a jelentés évében 20.750 volt, 5.456-tal kevesebb, mint az előző évben. Az év öt háborús hónapjában 30⁰/₀-kal csökkent a bejelentett balesetek száma az előző év hasonló szakához viszonyítva. Az állandó járadékosok közül (kb. 36.000) mintegy ezret hívtak be katonai szolgálatra. A jelentés azon aggálynak ad kifejezést, hogy ezeknek a munkaképessége a katonai szolgálat alatt csökkenni fog s ha újra munkába lépnek, nagyobb baleseti veszélynek lesznek kitéve.

Megemlítendő még a jelentésből, hogy az intézet 25 évi fennállásának alkalmából jubileumi alapot létesített, amelyet évenként 20.000 K-val fog dotálni. Ebből az alapból olyan járadékosokat fognak segélyezni, akik 60⁰/₀-os járadékot húznak és keresetre nem képesek s a járadékból magukat fentartani nem tudják. Továbbá az olyanok, akik azért nem kaphatnak járadékot, mert kártalanítási igényeiket elkésve, az elévülési határidőn túl, jelentették be.

A bécsi »Allgemeine Arbeiter-Kranken- u. Unterstützungskasse« 1915. évi jelentése érdekes áttekintést nyújt ezen évi kezelési eredményéről, nemkülönben a pénzügyi viszonyoknak a két háborus esztendőben való alakulásáról. A zárszámadásban 4,782.656 K 24 f összbevéttel szemben 4,091.275 K 92 f szerepel, vagyis 691.380 K 32 f kezelési felesleg mutatkozik. E felesleg a tartalék-alapot növeli, amely most 5,216.855 K 90 f. A bevételekből 4,401.529 K 52 f (92⁰/₀) járulék, 213.371 K 83 f (4⁵/₀) vagyonhozadék, 167.754 K 89 f (3⁵/₀) egyéb jövedelem. A kiadásokból 3,226.060 K 51 f (78⁸/₀) a tagok segélyezésére, 801.919 K 90 f (19⁶/₀) kezelési költségekre, 63.295 K 51 f egyéb költségekre esik.

Az 1913. évvel összehasonlítva, az 1915. év számadatai visszaesést mutatnak és pedig: az összbevételeknél 576.462 K 56 f = 10⁸/₀ a csökkenés (ebből maga a járulékbévételek 574.868 K 19 f-rel = 11⁶/₀-kal csökkent); az összkiadásoknál pedig 1,335.544 K 41 f = 24⁶/₀ (a segélyezési kiadások csökkenése 1,399.039 K 78 f = 30³/₀). A segélyek feltűnően nagy visszaesése a jelentés szerint főleg onnan ered, hogy a táppénzt és kórházi ápolást kevesebben vették igénybe. Ehhez járul, hogy a gyermekágyi segélyek is nagy mértékben csökkentek, mert sok ezer férfinak hadbavonulása folytán a szülések száma jóval kevesebb lett. A bevételek és kiadások egymáshoz való viszonyának a két háborus

esztendőben bekövetkezett kedvező alakulása 920.438 K 65 f megtakarítást eredményezett.

Az adminisztrációnak nagy nehézségekkel kellett megküzdeni, hogy a követelményeknek meg tudjon felelni. A bevételek és kiadások jelentékeny csökkenése dacára az adminisztratív munkák terjedelemben nőttek.

A munkanap fogalmához. A R.V.O. meghatározza, hogy a munkaképtelenség tartamára a negyedik betegségi naptól, vagy pedig, ha a munkaképtelenség később áll be, e későbbi időponttól fizetendő a táppénz minden munkanapra.

A háborús viszonyok alatt előfordult, hogy számos üzemben előre meghatározott bizonyos hétköznapiakon nem dolgoznak. Felmerül tehát az a kérdés, hogy ezek a hétköznapiak, amelyeken rendszerint nem végeztetik munka, oly munkanapoknak tekinthetők-e a R.V.O. szerint, amelyekre táppénz fizetendő. A birodalmi biztosítási hivatal erre a kérdésre nemmel válaszolt egyik legutóbbi határozatában. A határozat indokolásában utal arra, hogy a R.V.O. nem jelöli meg a közelebbről a munkanap fogalmát; annak indokolására csak annyit mond, hogy e tekintetben a meglévő jogon változás nem történt. A betegségi biztosítás régebbi törvénye sem tartalmaz magyarázatot a munkanap fogalmáról. A betegségi biztosítási törvényt megelőző tanácskozások anyagából is csak annyi szolgál magyarázatul hogy azok részére, akik vasárnap is dolgoznak, a vasárnap is munkanapnak tekintendő.

Az eddigi gyakorlat szerint munkanap alatt oly nap értendő, amelyen a beteg tag az illető iparág vagy üzem általános szabályai szerint dolgozott volna. Hogy ha bizonyos személyek az üzem rendje vagy az alkalmaztatási viszony módja szerint csak a hét bizonyos napján dolgoznak, úgy csak ezek a napok tekintendők munkanapoknak és csak ezekre a napokra érvényesíthető a táppénz iránti igény. Nyújtandó azonban táppénz minden esetre, ha előre meg nem határozható napokon, szabadságolás vagy üzemzavar miatt nem dolgozik az illető munkás.

A munkások az egész alkalmaztatási viszony tartama alatt, még ha annak bizonyos napokon megszakítása van, biztosítva vannak és igényük van orvosra, gyógyszerre és gyógyászati segédeszközökre. A »munkanap« fogalmának azonban nemcsak a táppénz időtartamára, hanem a napi táppénz magasságára is befolyása van, amennyiben a táppénznek rendszeren az alapbér felel meg, alapbérnek pedig a munkanapokon átlag elért napi keresmény tekintendő. Azok a napok, amelyeken munka nincs, tehát ebből a szempontból is figyelmen kívül hagyandók.

Ellenséges állambeli honosság miatt a járadékot beszüntetni nem lehet. A németbirodalmi biztosítási hivatal ítéletben mondotta ki ezt. Indokolásban kifejti, hogy a R.V.O. általában abból az alapelvből indul ki, hogy a törvényből folyó segélyigények tekintetében belföldiek és külföldiek közt különbséget tenni nem lehet. A balesetbiztosítás körébe eső 615., 955. és 1116. szakaszok pedig kifejezetten úgy szólnak, hogy a járadék csak olyan külföldiekkel szemben szüneteltethető, akik önként állandóan külföldön tartózkodnak, vagy büntető eljárás során hozott ítélet következtében a birodalom területéről ki vannak utasítva. Arról, hogy anémet állampolgárok a külföldön hasonló biztosítási jogi elbánásban részesüljenek, a 158. §. intézkedik, kimondván, hogy a birodalmi kancellár a szövetségtanács hozzájárulásával elrendelheti, hogy a külföldi állam hozzátartozóival szemben a megtorlási jog gyakoroltassék. Békeidő és háborús idő között azonban ez az alapvető határozmány különbséget nem tesz. A háború maga tehát nem lehet ok és jogcím arra, hogy az ellenséges állam hozzátartozóitól a szociális biztosítás előnyei megvonassanak. De egyébként is a német jognak és jogfelfogásnak az felel meg, ha a szerzett jogok — békében és háborúban egyaránt — mindenkivel szemben tiszteletben tartatnak.

A pénztárak titoktartási kötelezettsége tagjainak megbetegedéséről. Ismételten felmerült az a kérdés, hogy a pénztárak mennyiben kötelesek egyéb biztosítási intézményeknek tagjaik megbetegedéséről felvilágosítást nyújtani.

Erre a kérdésre nézve a német birodalmi biztosítási hivatal az egyik rokkantbiztosító intézethez szóló leírataiban részletesen nyilatkozott. Eszerint helyes a biztosító intézet felfogása, hogy a pénztárak által a biztosító intézetek-

nek tagjai megbetegedéséről történt közlés nem tekinthető a R.V.O. 141. § ában meghatározott jogosulatlan közlésnek.

A bizottsági tárgyalásokban kifejezésre jutott, hogy a törvény meg akarta akadályozni a biztosított tagok egészségi állapotáról szóló közlések terjesztését, amely közlések a biztosítottaknak esetleg hátrányára válhatnának, még az esetben is, ha a terjesztőnek nem volt szándékában a károsítás. Viszont nem akarta a R.V.O. a pénztárak hallgatási kötelességét kiterjeszteni és semmiképen nem tekinthető egy biztosító intézményhez nyújtott felvilágosítás jogosulatlan közlésének.

Minthogy a jelen esetben országos biztosító intézetek által létesített »tanácskozó helyek nemi betegségek részére« céljaira szolgáló felvilágosítások kérdéséről van szó.

A R.V.O. 116. §. meghatározza, hogy a biztosítás teherviselői egymás kölcsönösen támogatni tartoznak. A támogatás fogalma alatt értendő a biztosított személyi viszonyai tekintetében való tájékoztatás is, tehát a biztosítottakat ért betegségek és ezek okairól való felvilágosítás is.

A pénztár vagy az orvos utasításait nem követő családtagok megrendszabályozásának kérdése még nem tisztázódott teljesen. A birodalmi biztosítási hivatal egy konkrét esetből kifolyólag arra az álláspontra helyezkedett, hogy a betegsegélyző pénztáraknak nincs joga magát a tagok felelőssé tenni, ha annak beteg családtagja az orvos rendelkezéseit figyelmen kívül hagyja, mert a tagot a törvény értelme szerint csak a saját mulasztásaiért lehet büntetni. Egy másik esetben akként döntött az említett hivatal, hogy a túlmenő segélyeket nem szabad megvonni, ha a tag vagy annak hozzátartozói az orvos utasításait nem tartják be, mert a pénztárakat a törvény csak pénzbüntetésre jogosítja fel. A pénztáraknak tehát meglehetősen kötve van a kezük e tekintetben, annál is inkább, mert a családtagok büntetethezességéről egyáltalában nem intézkedik a törvény. A birodalmi biztosítási hivatal eddigi ellenkező joggyakorlata dacára tekintélyes jogász körökben gyakran jut kifejezésre az a felfogás, hogy a pénztárak igenis kiadhatnak utasításokat a beteg családtagok részére és ennek logikus következményeként — az utasítások be nem tartását pénzbírsággal, sőt bizonyos körülmények közt a segély megvonásával büntetniök is szabad.

Öngyilkossági kísérlet és rokkantjára adék. A németbirodalmi biztosítási hivatal nagy tanácsa egyik döntvényében kimondotta, hogy öngyilkossági kísérlet következtében beállott rokkantság esetén nem jár rokkantjára adék a biztosítottnak, hacsak az öngyilkosságot nem beszámíthatatlan állapotban követte el. Egy újabb konkrét esetben, amidőn az agyból el nem távolított golyó okozta rokkantság, az öngyilkossági kísérlet elkövetése után 8 évre állott be, a birodalmi biztosítási hivatal az ügyet az alsóbb fórumnak visszadta annak elbírálása végett, hogy az öngyilkossági kísérletet nem beszámíthatatlan állapotban követte el az igénylő.

Az alkalmazottak biztosító intézetének működése a háború alatt Németországban. A biztosító intézet igazgató tanácsának legutóbbi jelentése szerint a a biztosítási járulékbévelet ismét emelkedik s f. évi március hóban elérte a 93 milliót. A háborús gondoskodás céljaira szánt 10 millióból eddig 3 milliót használt fel az igazgatótanács. 300 hadbavonultat vett az intézet gyógykezelés alá. Szakmai kiképzését (más szakmára való áttérhetés céljából) 22 rokkant kérelmezte eddig az intézettől.

Új túlmenő segélyek életbeléptetése a háború alatt. Egy németországi pénztár elhatározta, hogy rendkívül kedvező pénzügyi helyzetére való tekintettel a munkabér 50%-ának megfelelő alapszabályszerű táppénzt a háború tartamára 60%-ra emeli fel. A biztosítási hivatal nem járult hozzá a felemeléshez, a biztosítási főhivatal azonban igen, de azzal a korlátozással, hogy a felemelés legfeljebb 1916. végeig bír érvényesül.

Pénztári elnök érdemeinek állami elismerése. A száz belügyminiszterium Frässdorf országgyűlési képviselőnek, aki — mint a drezdai betegsegélyző pénztár elnöke — 21 évi erdményes működés után ettől az állásától megvált, művészi kivitelű elismerő okiratot nyújtott át, amelyben ki vannak emelve azok az érdemek, amelyeket nevezett egész pénztári működése, de különösen a háború alatt szaktudása és széleskörű tapasztalatai révén szerzett.

Onkormányzati tisztség. Egy németországi pénztár vezetőségének tagja ellen okíráthamisítás miatt vádat emeltek s ennek folytán a biztosítási hivatal a R. V. O. idevágó rendelkezése alapján tisztségétől megfosztotta. Ezt a rendelkezést a vádlott felmentése után a biztosítási főhivatal hatályon kívül helyezte, kimondván, hogy alaptalan és méltánytalan volna valakit a vád alól való felmentése után továbbra is kizárni a választhatóságból, akkor, amikor a választhatóság előfeltételei egyébként megvannak.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A tuberkulózis elleni küzdelemről. Dr. Teleky Lajos az osztrák orvos-szövetség 1916. április 7-iki gyűlésén tévesnek nevezte azt a felfogást, amely szerint a tuberkulózisban elhaltak számát, a tuberkulózis leküzdésének szolgáló intézmények befolyásolják. Elsősorban a nagy tömegek gazdasági helyzete, a lakás és az élelmezés kérdése gyakorol rendkívül nagy befolyást, természetesen a tuberkulózis leküzdésének közvetlenül szolgáló intézmények is szükségesek és hasznosak.

Teleky, tekintetbe véve a háború hatását, a tuberkulózisra elsősorban szükségesnek tartja gyógyintézetek létesítését. A katonai hatóság több kórházat be akar szüntetni, éppen ezért ezeket az intézeteket, ha megfelelőek, tüdőbetegek részére kellene berendezni, mert ha valamennyi kórházat beszüntették, akkor aztán már nehéz lesz a tüdőbetegek részére megfelelő intézetet találni.

Ami a gyógyintézeteket illeti, ezeknél két szempont irányadó: 1. Szükséges a megfelelő elhelyezés. Semmiesetre sem szabad gümőkóros betegek részére rendelt intézeteknek nagy városok határain belül lenniök. 2. Valamennyi gyógyintézetnek egyszerűnek és olcsón berendezettnek kell lenni és olyannak, amely a kitűzött célnak minden tekintetben megfelel.

A németek tapasztalatai alapján beigazoltnak látszik, hogy nem célszerű intézeteket kizárólag súlyos gümőkóros betegek részére berendezni. Németországban a tüdőbeteg-rokkantházakat beszüntették, mert mint »halottas házakat« mindenki kerülte. A legcélszerűbb egy gyógyintézetet egész könnyű betegek részére és mellette a betegség különböző fokának megfelelő több barakkot berendezni.

Igen fontos kérdés a gyógyintézetből elbocsátott betegek gondozása, ezeknek további megfigyelése és esetleges további kezelése tuberculinnal. Ezek a teendők a gondozókra hárulnának, akiknek legfőbb feladata lenne a gondozásai, a betegek felkeresésével a családtagok megfertőztetését megakadályozni, szóval a járványt leküzdni. A gondozók vezetésével céltudatos szakorvosokat és gondozó-nővéreket kell megbízni, mert különben a gondozók közönséges tej- és kenyérszító helyekké süllyednek.

A tuberkulózis elleni küzdelem a háború alatt. Dr. Kirchner joggal jelenthette ki, hogy Németországban az első háborús évben a tuberkulózisban elhaltak száma jóval kisebb mértékben szaporodott, mint amilyen szaporodástól féltek. A nagyobb szaporodástól már azért is féltek, mert a háború alatt sok tüdőbeteg-gyógyintézet és gondozó beszüntette működését. Nemsokára azonban a »Vörös Kereszt« kebelében tuberkulózis-bizottság alakult és a gyógyintézetek megkezdték működésüket. A hadseregben is szervezték nagy mértékben a tuberkulózis elleni küzdelmet. Ennek köszönhető, hogy az első háborús évben a tuberkulózisban elhaltak száma alig szaporodott. 1913-ban e szám volt 10.000 lélekre 13'65, 1914-ben 10.000 lélekre 13'87.

A tuberkulózis elleni küzdelmet jelenleg az élelmezés nehézségei hátráltatják. Ezt a kérdést Németország tuberkulózis orvosai külön értekezleten tárgyalták, amelyen két gyógyintézet vezetője számolt be tapasztalatairól. Békében egy tüdőbeteg részére szükséges tápláléknak 120 gr. fehérnyét, 125 gr. zsiradékot és 500—550 gr. szénhidrátot tekintettek. A jelenlegi szűkebb tápadagok mellett 1915-ben a testsúlyemelkedések az előbbi évekével azonosak maradtak és csak 1916-ban csökkentek, anélkül azonban, hogy a tüdőbetegek gyógyítása kedvezőtlenebb eredményt mutatott volna. Csak a hőmérséklet csökkenése a normálisra következett be lassabban. Jelenleg is a táplálék minimuma 120 gr. fehér-

nyében, 125 gr. zsiradékban és 500 gr. szénhidrátban jelöltetett meg. Szükségesnek tartották továbbá, hogy a gyógyintézeteket e hústalan és zsírtalan napok betartása alól felmentsék.

Szifilis statisztika. A háború egyik legszomorúbb fejezete a harctéren küzdő katonák nagyszámú bujakóros megbetegedése. Mert hiszen itt olyan bajról van szó, amelynek következményei a legborzasztóbb családi tragédiák, az otthon és a család legrettenetesebb feldúlása lehetnek. A legelszomorítóbb pedig az, hogy a betegeknek aránytalanul nagy része nő. Ezt igazolja dr. Blumenfeld fraustadi orvos statisztikája is, amely szerint az ott kezelt betegek 59⁰/₀-a nőtlen, 41⁰/₀-a pedig nő volt. Ezek közül 17—30 éves korban 71⁰/₀, 31—40 éves korban 19⁰/₀, 40—50 éves korban 9⁰/₀ volt.

A fertőzés oka 58⁰/₀-nál prostituált, 47⁰/₀-nál »privát« nők voltak. Utóbbiak között egy esetben egy komiszkenyér volt a díj. A betegek közül 15·5⁰/₀ nagyobb városokból, 30·5⁰/₀ kisebb városokból és 54⁰/₀ faluról származott.

A nők emberek nagy megbetegedési arányán kívül feltűnő az idősebb korosztályok és a falusi emberek nagyszámú megbetegedése. Ennél az oknál fogva féltő, hogy oly vidékek, amelyek eddig e bajtól meg voltak kímélve, a háború folytán meg lesznek fertőzve.

A szifilis utókövetkezményei. Dr. Mattauschek és Pilz bécsi orvosok körülbelül 4.000 szifiliszben szenvedő katonatiszt élettörténetét 20 éven át tanulmányozták és arra a meglepő eredményre jutottak, hogy éppen a kezdetben enyhe lefolyású eseteknél a későbbi években rendkívül sok súlyosabb megbetegedés, így különösen az agy- és gerincvelő megbetegedései fordulnak elő. Ez a jelenség olyképen magyarázható, hogy különböző szifilitikus mérgek léteznek és hogy az, amelyik mindjárt kezdetben súlyos megbetegedési eseteket létesít, nem oly veszedelmes, mint az, amelyik lappangva és észrevétlenül támadja meg a szervezetet. De találhatunk még egy másik magyarázatot is. Azok az emberek t. i., akiknél mindjárt kezdetben súlyos megbetegedési tünetek lépnek fel, sokkal alaposabban kezelik magukat, mint azok, akik az első években a betegségüket alig érzik. Hiszen számos eset van, amelynél kezdetben oly kevés tünet van, hogy a beteg nem is veszi észre és ennél fogva nem is kezelteti magát. Az említett statisztikából kitűnik, hogy a szifilis súlyos utókövetkezményeiben szenvedő emberek többsége egyáltalában nem, vagy csak nagyon hiányosan kezelte magát és hogy nagyon csekély százalék részesült kielégítő kezelésben.

Ez nagyon megszívlelendő. Sajnos, a tapasztalat azt igazolja, hogy a betegek legnagyobb része minden felvilágosító munka dacára ez irányban rendkívül könnyelmű. Egy hamburgi orvos naplójából kimutatta, hogy betegeinek csupán 10⁰/₀-a részesült szakszerű kezelésben.

Ha ez a tény az orvosok előtt már régen ismeretes is volt, mégis a számadatok a kevésbé beavatottak részére döntő bizonyító erővel bírnak. Mindenesetre helyes a német biztosító intézetek rendelkezése, amelylyel a szifilis-betegek részére külön tanácsadóhelyeket akartak létesíteni. Hiszen senki sem ismerheti pontosan jelen pillanatnyi egészségi állapotát, ha valamikor szifiliszben megbetegedett. Lehet, hogy túl van minden veszélyen, lehet, hogy nagy veszélyben forog. Szükséges tehát, hogy e tanácsadóhelyeket népszerűbbé, közismertebbé és könnyen hozzáférhetőbbé tegyünk, hogy mindenkinek, ha valaha szifiliszben megbetegedett, minden idő- és anyagi veszteség nélkül módjában álljon tájékozást szerezni, hogy szükséges-e még további kezeltetése vagy sem.

A csecsemőápolás, mint iskolai tantárgy. A wiesbadeni kormányhatóság felhívta a tanfelügyelőket és iskolaszékek figyelmét a csecsemőápolásnak mint tantárgynak a leányiskolák tanrendjébe való felvételére. Ezt már úgy az orvosi, mint a tanügyi körök is sürgették. Ily irányú tanítás történt a greifswaldi leányiskolában 12—14 éves leányoknál. A tanterv a következőt ölelte fel: A csecsemők élettana, a helyes csecsemőápolás alapelvei: a tisztaság, a természetes táplálkozási mód. Minden oly vonatkozást, amely csak felnőtt nők előtt tárgyalható, mellőztek. Az oktatás elméleti volt, amelyhez egy klinikai főápolónő vezetése mellett gyakorlati utmutatás is járult.

A csecsemővédelem érdekében Schöneberg városa rendkívül becses újítást létesített. A városi elemi és továbbképző iskolák tanítónőit egy gyermekgyógyász orvosnő, aki maga is anya, a csecsemőápolásra kioktatja. Már azért is, hogy a tanítónők a háztartási iskolákban erre viszont tanítványaikat kioktathassák.

Az egységes munkaidő higiénikus előnyei. Enge szerint az egységes munkaidő előnye a munka és a pihenés összpontosításában rejlik. A munkát csak egy rövid szünet szakítja meg, amely a fáradtság érzetét enyhíti és az éhség csillapítására elegendő, anélkül, hogy hosszabb étkezést követő emésztés a munkást nagyobb mértékben igénybe venné. Rendkívüli előnyös az is, hogy a munka korán ér véget. Csak egy fő étkezési idő van és az emésztés legfőbb munkája ezáltal még az álm bekövetkezése előtt befejezést nyer és az ember egészsége nem szenved többé attól a körülménytől, hogy étkezés után közvetlenül munkához kell látnia. Most már lehetséges a munka utáni étkezésnél pihenéssel az emésztést előmozdítani, ami a szervezetre rendkívül jótékony hatással van. Szociális szempontból az egységes munkaidő előnye az, hogy a munkás több szabad idővel rendelkezik, amelyet családjának, gyermekei nevelésének, sajátmaga továbbképzésének és a közéletben való részvételnek szentelhet.

Konyha, kórházból kibocsátott betegek részére. Berlinben most arról tanácskoznak, hogy oly betegek számára, akik kórházból el lettek bocsátva, de még azután is dietikus konyhára szorulnak, ilyen centrális konyhák rendeztessenek be. Az orvosokat e tanácskozásokba belevonták.

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

A szakszervezetek a háború utáni feladatokról.

A magyarországi szakszervezetek június 18-án értekezletet tartottak, amely értekezlet a háború utáni feladatokat tárgyalta. Az értekezlet foglalkozott elsősorban a munkanélküliség kérdésével s kimondta, hogy felterjesztésben figyelmeztetendő a kormány, hogy idejekorán gondoskodjék közmunkákról és a munkanélküliek segélyezéséről. Szükségesnek tartja azonban, hogy maguk a szakszervezetek gondoskodjanak anyagi erősödésükről, hogy a munkanélkülieket maguk segíthessék. E határozat érvénybeléptetése céljából az értekezlet szükségesnek tartotta a járulékok emelését, vagy külön járulékok kivetését. Foglalkozott az értekezlet női és gyermekmunkával, a rokkantak ellátásával s a szociális biztosítás reformjával. Szükségesnek tartják annak elrendelését, hogy nők nem alkalmazhatók a női szervezetre kártékony munkához. A nők és 16 éven aluli gyermekek éjjeli munkához nem alkalmazhatók. 14 éven aluli fiugyermekek és 16 éven aluli leánygyermekek egyáltalán nem alkalmazhatók. A nők és 16 éven aluli gyermekek munkaideje naponként legfeljebb csak 8 óra lehet. Egyenlő munkateljesítményért egyenlő munkabér fizetendő. Szükségesnek tartja az értekezlet a hatóságos iparfelügyeletet s e célból nőmunkások alkalmazandók. A rokkantak ellátása ügyében szükségesnek tartják, hogy a rokkantak és elhaltak családtagjai törvényhozó uton megállapított, a létminimumot biztosító állami jövedelemből eredő rendszeres pénzsegélyben részesíttessenek. Rokkantségben részesítendő, akik a háborúban vagy hadi célú szolgálat közben megsérültek, vagy megbetegedtek s munkaképességük csökkent, valamint azok a hozzátartozók, kiknek a családfenntartója a szerzett betegség következtében 10 éven belül meghal. A szociális biztosításra vonatkozólag az értekezlet magáévá tette az ötödik szakszervezeti kongresszus alábbi követelését:

»1. A rokkant- és agkori kötelező biztosítást, kapcsolatban az özvegyek és árvákról való gondoskodással. E cél sürgős megvalósulása érdekében a szakszervezeteknek kötelességévé teszi, hogy működésük minden megnyilvánulásában a munkásság e fontos követelését állandóan napirenden tartsák és megvalósulása érdekében állandó akciót fejtsenek ki.

2. A kötelező biztosítás minden neme kiterjesztendő az összes foglalkozási ágakra, mindazokra, akik bér vagy fizetés ellenében alkalmazotti viszonyban állanak és keresetük a 3.600 koronát meg nem haladja.

3. A munkásbiztosítás hatályos keresztülvitele és fejlesztése érdekében követeljük a munkásság önkormányzatának teljes biztosítását és mindazon intézkedések megszüntetését, amelyek akár felügyelet, akár a feladatok túlságos koncentrálása, úgynevezett adminisztratív szempontok ürügye alatt az önkor-

mányzatot korlátozzák, mert a munkásbiztosítás csak az autonómia talajában érhet és fejlődhet.

4. Követeljük a bányatársulásoknak mai szervezetükben, a gyári (dohánygyári) és vállalati pénztáraknak pedig teljes megszüntetését, hogy az ott biztosított munkások betegsegélyezési szolgáltatások és elbánás tekintetében a többi munkásokkal egyenlő helyzetbe kerüljenek, függő helyzetük megszűnjék és ez a gyakori megkárosításuk megakadályoztassék.

5. Követelünk hatályos törvényhozási intézkedést azon munkáltatók ellen, akik a betegsegélyező járulékot nem fizetik.

6. A táppénz minimuma emeltessék a napikereset 75%-ára.

7. A keresettel nem bíró családtagok orvos, gyógyszer, üdülőház, kórházi ellátásban részesítendőek és gyógyászati segédeszközök is részükre kiadandók.

8. A létminimumon aluli napibér alapján megállapított osztályok megszüntetendőek és egy létminimum állapítandó meg, mint a legalacsonyabb osztály alapja.

9. Balesetbiztosításnál követeljük, hogy a balesetet szenvedettnek a mai 60%-os kártalanítás helyett teljes kártalanítást nyújtson.

10. Az ipari mérgezések és betegség okozta munkaképtelenségek balesetnek minősítendőek és kártalanítandók.

11. A tanoncoknál és a be nem fejezett kiképzetteknel a kártalanítás alapjául szolgáló javadalmazás a felnőtt munkás szokásos és emelkedő keresményéhez képest állapítandó meg. Azoknál, akiknek keresete a megállapított létminimumnál alul marad, a kártalanítás alapjául a létminimum szolgáljon.

12. Ne legyen szükséges a kártérítési igény érvényesítéséhez a munkáltatóval szemben büntető bírói ítéletre, hanem már a munkáltató gondatlansága a kártérítési felelősséget állapítsa meg.

13. A munkáspénztárak hatalmaztassanak fel mindazon intézkedések megtételére és propagálására, amelyek a betegségek megelőzésére és a balesetek elhárítására szolgálnak.

14. A jövő generáció védelme érdekében követelünk hathatós csecsemő- és anyavédelmet (segítség a terhesség idején, támogatás a szülés előtt és a szülés után, szoptatási jutalom, stb.).

15. Végül követeljük, hogy az állam erkölcsi és anyagi erejével működjön közre éjjeli és nappali erdei üdülőtelepek, kórházak, szanatóriumok és szülők otthonának létrehozásában, az általános betegápolási alap terhére, a gyógyszertárakat államosítsa (vagy községecsse), a gyógyszereket önköltségen árulja és vállalja magára arányos részben a munkásbiztosítás terheit.

Szociálpolitikai kérdések a képviselőházban. A képviselőház június 7-én összeülő ülészakának tárgyalásai alkalmával szóba kerültek a háború szociálpolitikai kérdései is. Szterényi főszóalásában elsősorban azzal a fontos kérdéssel foglalkozott, hogy a háború befejezésekor a leszerelés olyan módon menjen végbe, hogy a polgári életbe visszatérő munkások és alkalmazottak megélhetése biztosítottassék és a munkanélküliség elkerültessék. Ugyancsak alapos megfontolást igényelnek azok a problémák is, amelyeket a háború alatt munkába fogott női munkaerő megfelelő elhelyezésére való törekvés vet felszínre. Egyáltalán, a szociálpolitikai téren a háború után súlyos nagy feladatok várnak a kormányzatra, mert a lövészárokból visszatérő tömegek nem fognak megelégedni azzal a szociálpolitikával, amelyet a háború előtt folytattunk.

Gr. Esterházy Mór a hadi konfekciós munka díjazása terén uralkodó állapotokat interpelláció kapcsán ismertette és rámutatott azokra a visszaélésekre, amelyek elsősorban az iparban dolgozókat, többnyire hadbavonultak hozzátartozóit sújtják.

Giesswein Sándor a munkabér-minimum behozatalát sürgette, mert csak az szüntethetné meg a munkabéruzsorát s az otthonmunka védelme érdekében szólalt föl.

Lukács György a szociális egészségügyi feladatok ügyében szólalt föl és a csecsemőhalandóság, a tüdővész pusztítása, a venerikus betegségek terjedése ellen követelt hathatós rendszabályokat.

A képviselőház a közszolgálati alkalmazottak háborús segélye tárgyában újabb törvényt hozott, amely az alkalmazottak által 1916. évi november hó 1-én tényleg élvezett fizetés egy évi összege szerint, 3.200 koronáig 35⁰/₀-ban, 3.800—6.000 koronáig 30⁰/₀-ban, 7.200 koronán felül 25⁰/₀-ban, 3.200—3.800 koronáig a 3.200 korona után számított és 6.000—7.200 koronáig a 6.000 korona után számított 30⁰/₀-ban állapítja meg a segély összegét, amely 600 koronánál kevesebb nem lehet. Az újabb segély 1916. november 1-től kezdődőleg 12 havi részletben fizetendő ki. Egyben a kereskedelemügyi miniszter fölhatalmazást nyert, hogy ugyanilyen segélyben részesíthesse az Országos Pénztár alkalmazottait is.

Éjjeli munka eltiltása a sütőiparban. A m. kir. kormány a kivételes intézkedésekről alkotott törvény alapján rendeletet tett közzé, amely szerint a sütőiparban eltiltja az éjjeli munkát. A rendelet szerint kenyérművek és más péksütemények előállításához szükséges bármely munkát tilos az esti 6 órától reggeli 6 óráig terjedő időben végezni. Az éjjeli munka eltörlésével a kormány a sütőipari munkások egy régebbi kérését teljesítette.

A főváros szociálpolitikája. A főváros szociálpolitikai ügyosztályának vezetője a szociálpolitikai bizottság ülésén kifejtette azt a programot, amelynek alapján a jövőben működni kíván s egyúttal megemlékezett azokról a fontosabb eseményekről is, amelyek eddig történtek. Az ügyosztály-vezető dr. Demjén Géza tanácsos kijelentése szerint a háború kitörése után a szociálpolitika nagy kérdéseinek megoldását és az általános szociálpolitikai tevékenységet fel kellett függeszteni, mert azoknak a bajoknak orvoslásáról volt szó, amelyeket a háború vetett fel. Az ügyosztály a központi segítő bizottsággal együtt működött s különösen az anya- és csecsemővédelem terén igyekezett eredményeket elérni. A szülönőket a szülés előtti utolsó hónapban és a szülés után bizonyos ideig szükséges segélylyel ellátták. Szoptatási segélylyel, bábautalvánnyal, kelengye-segélylyel, ételmezéssel és tejkiosztással segítették. Szoptatási segélyre kiutalványoztak 62.400 koronát, kelengyére adtak 27.000 koronát, ételmiszerekre 14.900 koronát, otthonok fentartására 57.250 koronát, tejre 11.500 koronát. Tervbe van véve központi konyhák létesítése, amely célra több mint egy fél millió korona áll rendelkezésre. Megemlítette a tanácsos, hogy Népszálló nagyban hozzájárult a háború által okozott inség enyhítéséhez, mert átlag 1000 ember étkezett ott. Beszámolt a tanácsos arról, hogy a fővárosi bérházakban és kislakásos házakban tekintélyes bérhátralék van, minthogy a lakók nagy része hadbavonult. Fontos kérdésnek tartja a rokkant kérdés megoldását, még pedig oly módon, hogy mindenki lehetőleg abba a foglalkozási körbe kerüljön, amelyben eddig dolgozott. Folytatni kell a küzdelmet a munkanélküliség ellen és foglalkozni kell a lakás ügygyel. A lakásbérhátralékok elintézésére szükségesnek tartja német mintára az egyeztető hivatal felállítását.

Népjóléti Központ felállítása. A háború alatt szerzett tapasztalatok arra indították a főváros vezetőségét, hogy a közjótékonysági kérdés ne abban az elszigetelt, egymástól függetlenül álló intézményekben láttassék el, mint ahol az eddig történt, hanem az összes közjótékonysági ügyek elintézésére központi szerv létesíttessék. Ez a központi szerv lenne a Népjóléti Központ. A szervezésre kiküldött bizottság megvitatta a Népjóléti Központ tervét, megállapította a programot is kimondotta, hogy olyan intézmény megvalósítását tervezi, ahol mindjárt elintézik a szegény embernek ügyes-bajos dolgát s amely intézményben nyerne elhelyezést a többi közjótékonysági intézmény s a rendőrségnek ide vonatkozó intézménye is.

Tanoncvédelem Bécsben. Bécsben egy iparostanonc-gyámoló bizottság alakult, amely számos idevágó kérdést tartott napirenden, amelyeknek lényegét előadásokban és előterjesztésekben világította meg. Több értekezletet tartott a tanoncok szüleivel és széles körökben gondoskodott a pályaválasztás során szükséges tanácsadás szervezéséről. Szemmel tartotta a tanoncközvetítés kérdését is s ide tartozó munkájának révén az iparosoknak és a szülőknek is kezére járt annak érdekében, hogy a háború következtében megszakadt tanoncviszonyok folytatást nyerjenek. A tanoncok részére több internátust és napközi otthont létesített és gondoskodott egyes kerületekben a tanoncok olcsóbb háborús ebédjéről. A bizottság a tanoncok gondozására szolgáló pénzalap címén 104.627 koronát kezel.

Tőkekielégítési törvény. A német kormány nem régiben javaslatot terjesztett a törvényhozás elé, amely szerint azok az egyének, akiknek a legénységi eltartási és katonai hátramaradotti törvény alapján eltartása van igényük, esetleges kívánságukra üzletalapítás vagy földszerzés céljából egy bizonyos tőkeösszeggel végkielégíthetők, feltéve, hogy 21 évesnél nem fiatalabbak és 55 évnél nem idősebbek. A kielégítési összeg kiszámítása az életkornak megfelelően történik s az eltartási illetmények 16-szorosa és $7\frac{1}{2}$ -szerese között mozog, a 21. életévtől fokozatosan lefelé. Ha a végkielégített özvegy újra házasságra lép, a kielégítési összegnek az a része, amely, a házasságkötésig járó illetmények összegét túlhaladja, 3 hónapon belül visszafizetendő. Indokolt esetben azonban a visszafizetéstől el lehet tekinteni.

A munkaközvetítés szabályozása Szászországban. A szászországi miniszterium kerületi munkaközvetítő intézetek felállítását tervezi, amelyek szükség esetén katonai parancsnokságokkal is érintkezésbe lépnének, hogy a leszerelésnél a munkások munkába helyezése minél kevesebb fennakadással történhessék meg. Tervbe van véve, hogy az ipari üzemektől (előlegesen beszerzik a munkaerőszükségletre vonatkozó adatokat.

Hadi sérültek alkalmazása közszállításoknál. A németországi Freiburg (i. Bd.) város közszállítási szabályzatát olyképp változtatta meg, hogy a város szállítói kötelesek hadi sérülteket alkalmazni üzemükben. A közszállítási szabályzatba a következő rendelkezést vették be: oly vállalkozók, akik alapos ok nélkül vonakodnak hadi sérülteket munkába állítani, avagy nekik megfelelő fizetést adni, a várostól munkát, illetve vállalatot nem kaphatnak.

Havi pótlékok a porosz vasuti munkásoknak. A porosz államvassutaknál most állapították meg újra a munkások drágasági pótlékát. A munkásokat családi állapotuk szerint hat csoportba osztják, és pedig: nőtlenek, nős gyermektelenek, nők 1—2 gyermekkel, 3 gyermekkel, 4 gyermekkel és 4-nél több gyermekkel. A berlini igazgatási kerületben a pótlék legmagasabb összege havi 32 K. Ezeket a pótlékokat f. évi május hó 1-től visszamenőleg utalják ki. Első ízben 1915. március havában kaptak a porosz államvasutak munkásai hadipótlékot s azóta már ötször állapították meg újabban a pótlékokat.

Munkaadók véleménye egy munkásszervezetről. A németországi könyvnyomdai munkások szövetségének 50 éves jubileuma alkalmából a nyomda-főnökök egyesületének lapja is dicsérőleg emlékezik meg a munkásszövetség működéséről. A szövetség működése — mondja a cikk — hasznára és becsületére vált a nyomdaiparnak s a munkaadók szervezetének mindig tiszteletet érdemlő ellenfele volt a szövetség akkor is, ha tagjai szolgálatában a két szervezet egymással szembekerült. Kiemeli a szövetség tagjai részére létesített segélyezési intézmények nagy jelentőségét, valamint a két szervezet által fentartott bérhivatalban szerzett érdemeit. A munkaadók egyesülete ezenkívül még külön átiratban is üdvözölte a jubiláló szövetséget.

A norvég kényszeregyezségi törvényt, amelyről mult számunkban még azt írhattuk, hogy a kormány valószínűleg visszavonja, közben elfogadta a norvég parlament. A törvényt csak ideiglenes hatálylyal a háború tartamára léptették életbe. A munkások általános sztrájkjal demonstráltak ellene s nem is neveztek meg képviselőiket az egyeztető bizottságba. Így a munkások képviselőit is a kormány nevezte ki.

A francia hadiszergyárakban fennálló munkaviszonyokról nyilatkozik jelentésében az angol kormány s a munkaadók és munkások szervezeteinek képviselőiből álló vizsgáló-bizottság, amelyet e viszonyok tanulmányozása végett küldtek Franciaországba. A jelentés mindenekelőtt kiemeli, hogy a hadiszergyártás nagy mértékben fokozódott Franciaországban. A termelés fokozását új üzemek felállításával, régi üzemek fejlesztésével és más szakmabeli gyárak átalakításával érték el. A nőknek és tanulatlan munkásoknak a szakmunkáknál való alkalmazása itt sokkal kevesebb ellenállásra talált, mint Angliában. A hadiszergyárak mind magánüzemek s a kormány sem segélyt, sem kölcsönt nem adott azok létesítéséhez, csupán annyiban volt a vállalkozók segítségére, hogy a megrendelt hadiszerek árának $\frac{1}{3}$ -át előlegezte. A hadiszergyártáshoz szükséges gépeket ezerszámra hozták be külföldről, leginkább Amerikából, de Angliából és

Svájcból is. Mint a francia hadiszere-előállítás sajátosságát említi meg a jelentés azt a körülményt, hogy egész kicsiny üzemek is dolgoznak a hadsereg részére. Magában Párisban és környékén mintegy 1.800 ilyen üzem van. Számos ilyen üzemben csak a családtagok dolgoznak, de azért ezekben is megszakítás nélkül folyik a munka éjjel-nappal. Az üzemek egy részében hármas — 8 órás — munkaszakban dolgoznak, de gyakori a 12 órás kettős munkaszak, csapatváltásnál 24 órán át tartó munkában. Mindenütt pontosan betartják azonban az egy és félórás munkaszünetet. A nők és tanulatlan munkások alkalmazását nagyon megkönnyítette az erős munkamegosztás. Egyébként fel vannak függesztve mindenütt a munkabérek, munkaidőre és a munkaterületre vonatkozó szakszervezeti feltételek s a munkásság ez ellen nem fejtett ki ellenállást. Sztrájkok és bérmozgalmak sem voltak a háború kezdete óta a hadiszereket előállító üzemekben, aminek magyarázatául szolgálhat mindenesetre az, hogy az üzemek férfi-munkásainak nagy része katonai fegyelem alatt áll.

A franciaországi munkaviszonyokat a háború alatt, ismerteti Charles Piquenard egy munkájában, amelyből kitűnik, hogy a háború Franciaországban is gyökeresen megváltoztatta a munka- és keresetviszonyokat. Piquenard szerint Franciaországban mintegy 11 millió bérmunkás van. Ezek közül 2,3 millió a mezőgazdaságban dolgozik; a többi 7,7 millióból 1 millió kereskedelmi és irodai alkalmazott, 800.000 állami alkalmazott és 900.000 magánszolgálatban lévő. Az ipari bérmunkások száma tehát kb. 5 millió. A háború kitörése után ezeknek mintegy $\frac{2}{5}$ -e kereset nélkül maradt, a másik $\frac{3}{5}$ -nek a keresete pedig az üzemek megszorítása miatt állandóan csökkent. Leginkább csökkentek a bérek azokban a foglalkozási ágakban, amelyek csupán, vagy nagyrészt női munkaterővel dolgoznak. A női ruhakészítő-üzemeknek 85%-a a 25—50%-kal leszállította a béreket. A művirágkészítőnők naponként 1 fr.-ot, a fehérneművarrónők óránként 10—12 c.-t keresnek. A legjobban kizsákmányoltak itt is az otthoni munkásnők, kik napi 15 órás munka mellett 1—1,5 fr.-ot keresnek. Az otthoni munkásnők számát 850.000-re teszik Franciaországban. Nagy számban lettek állásnélkülivé a háztartási alkalmazottak is. Az állásban maradottak bére pedig ennek következtében csökkent. Közben a viszonyok megjavultak. Az ipari üzemek nagy része újból megkezdte a munkát s a bevonult férfimunkások helyét nők foglalták el. Az ipari munkások keresete túlórázások által emelkedett, a hadsereg részére dolgozó üzemek nagy részében emelkedtek az óra- és akkordbérek is. A normandiai szövő- és fonómunkások 10—20%-kal többet keresnek, mint háború előtt. Az angol hadsereg részére szükséges építkezési munkák sürgőssége folytán emelkedett az ácsok és napszámosok munkabére. A tengerentúlról érkező hadiszere szállítások kirakodásának sürgőssége pedig a kirakodómunkások bérét emelte, némely kikötőben 50%-kal is. A rosszul díjazott munkásnők tömegesen mennek a nőszabóságtól a hadiszeregyárakba terhesebb, de jobban fizetett munkára. Nőknek ez a tömeges alkalmazása oly munkáknál, amelyeket eddig csak férfiak végeztek, a szakszervezetek figyelmét is felkeltette.

Az oroszországi munkabérek az orosz pénzügyminiszter adatgyűjtése szerint az utóbbi időben következőképen alakultak: A földmunkások bére általában 30%-kal, a vándormunkásoké helyenként 100%-kal emelkedett. A fiatalok munkások bére magasabb, mint a nőké. A gyáripari munkások bére csökkent, kivéve azokat az üzemeket, amelyek a hadsereg részére dolgoznak.

SZAKIRODALOM.

Magyarország közgazdasága. Katona Béla évkönyve 1915. évről. A mult esztendő társadalmi és gazdasági élete már teljesen a háborús intézkedések jegyében és az állami beavatkozás szélső eszközeinek alkalmazása mellett folyt le. Ma már kétségtelenül megállapítható, hogy ebben a gyökeresen megváltozott helyzetben nemcsak a termelési, hanem a társadalmi viszonyok is meglepő ellenálló erőt, sőt akkora lendületet mutattak, amelyet normális viszonyok között még elképzelni is alig birtunk volna. Azok a körülmények, amelyek ezt lehetővé tették, tulajdonképen csak a közélet minden terén mutatkozó, illetve előfordult események egybevetésétől ítéltetők meg, és ebből a szempontból fokozott jelentősége van Katona Béla közgazdasági évkönyvének, amely most jelent meg. A könyv majdnem 500 oldalon foglalkozik a magyar gazdasági éle

minden jelenségével, továbbá azokkal a nemzetközi eseményekkel, amelyek a lefolyt évben közvetlen hatással voltak a viszonyok alakulására. Az évkönyv kritikai része ezúttal is minden előfordult tünetet szóvá tesz, ki van azonban egészítve mindazon rendeletek közzétételével és magyarázatával, amelyek a lefolyt évben kiadottak. Emellett részletesen foglalkozik a háború folytán szükségessé vált intézmények szervezetének és munkakörének ismertetésével s továbbá azokkal a számszerű adatokkal is, amelyekből gazdasági életünk teljes képe megalkotható. A könyv alap gondolata annak bizonyítása, hogy a magyar termelés bámulatosan meg tudta helyét állni, hogy a nyersanyagbeszerzés ellenségeink minden számítása ellenére — ha jelentékenyebb akadályokkal is — biztosítható volt s hogy a leszűrhető tapasztalatokból nyugodtan nézhetünk a háborút követő további fejlemények elé.

A munka általános része tulajdonképpen összefoglalja az e részben felmerült eseményeket, amelyeknek középpontjába állítja a fix fizetésű osztályok helyzetét, amelynek rendezésétől a jövőbeni termelési viszonyok zavartalanságát teszi függővé. Ezzel kapcsolatban nagy vonalú képét adja a termelési és értékesítési viszonyok fejlesztésének, amelytől további haladásunk függ.

Az állam általános gazdasági védőintézkedéseiről szóló fejezetben megrajzolja annak a rendszernek a képét, amely az előfordult állami intézkedések döntő szempontjai voltak. Ismerteti itt az általános vonatkozású összes rendeleteket, valamint a különböző központokat. Ebben a fejezetben a lefolyt évben kiadott háromszázhárom rendeletet megjelenésük idejével és számukkal együtt, valamint a tárgy rövid megemlékezésével közli s mindezekhez kitűnő regiszter is van, ami bizonyára a legszélesebb körök használatára is alkalmas.

A nemzetközi ügyekre vonatkozó fejezetben állást foglal az ellen, hogy bármiféle csoportosítással szakadás álljon be a háborút követőleg az egyes országok népei között. Részletesen foglalkozik a brit birodalom új államjogi fejlődésével és ezzel szemben a pan-amerikai mozgalommal, a nemzetközi külkereskedelemmel, valamint a békemozgalmakkal s megállapítja, hogy a bosszúállás politikája és szeparatiztikus gazdasági törekvés a jövő nemzedék veszedelme volna.

Az Ausztriával közös érdekű ügyek során részletesen ismerteti a lefolyt évben a kiegyezésre nézve felmerült eseményeket, valamint összes érdekképviseleti javaslatokat, míg a külkereskedelemtől szóló fejezetben különösen a német vámunióra vonatkozó tárgyalások anyagát dolgozza fel a tettelesebb részletességgel s hasonlóképpen áttekintést ad az entente-block gazdasági tanácskozásairól is. Itt közli a hódított területekre vonatkozó, valamint a lefolyt évben felmerült külkereskedelmi eseményeket, sőt adatokat is.

Az állami pénzügyek keretében közli az indemnitati javaslatokat, a hadikölcsönökre vonatkozó részleteket, valamint az előfordult adójavaslatokra nézve tett különböző intézkedéseket.

Igen részletesen foglalkozik Katona a jegybankok rendkívül nagyfontosságú szerepével. A pénz- és hitelügyre vonatkozó fejezetben adatszerűleg tárja fel a pénzügyi üzletágak helyzetét. Részletesen foglalkozik a biztosítási ügyekkel is.

Az iparról szóló fejezet valósággal monográfia jellegével bír és majdnem 100 oldalt foglal le a könyvben. Látnivalóan rendkívül nagy súlyt helyezett Katona Béla arra, hogy itt teljes leplezetlenséggel állítsa be ipari termelési viszonyainkat, hogy ezzel is beigazolja gazdasági erőinknek hatalmas lendületét. Hasonló gazdag anyag van feldolgozva a belkereskedelemtől szóló fejezetben is. Ugyancsak nagy teret szentel Katona a mezőgazdasági termelésnek és a közlekedési viszonyok ismertetésének.

Figyelemreméltó része a könyvnek a szociális ügyekről szóló fejezet, ahol társadalmunk nagyszerű fegyelmességét és ellenálló erejét festi meg. Itt foglalkozik a drágaság kérdésével, a hadifoglyok ügyével, a női munkaerő problémájával, a munkaadók és munkások viszonyával, az e részben előfordult intézkedésekkel és eseményekkel, a betegsegélyző és balesetbiztosító pénztár helyzetével, a rokkantüggyel és végül a népmozgalmi adatokkal.

Egészben véve ez csak száraz és még így is rendkívül kivonatos képe Katona Béla nagyszabású munkájának, amely Benkő Gyula cs. és kir. udvari könyvkereskedésének kiadásában jelent meg. A könyv ára 10 korona.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**A megszállott területről Németországba jött orosz munkások biztosítási kötelezettsége.**

A merseburgi biztosítási főhivatal 1916. február 24-én kelt határozata.

Határozat: A hivatal betegség esetére való biztosítási kötelezettséget megállapítja.

Indokok: A zeitzi vasöntöde és gépgyár az orosz-lengyelországi megszállott területről származó 17 munkást foglalkoztat. Ezek az orosz állampolgársággal bíró munkások szerződészerűen kötelezték magukat arra, hogy munkájuknak megfelelő órabér ellenében egyelőre 6 hónapig az említett gyárnál fognak dolgozni.

A munkaadó a zeitzi betegsegélyző pénztárnál tagokul leendő felvételüket kérte. Úgy a pénztár, mint a biztosítási hivatal is arra az álláspontra helyezkedett, hogy biztosítási kötelezettség nem forog fenn, mert nem szabad-munkásokról van szó. A munkaadó panaszt emelt, azzal érvelvén, hogy munkásai szabad-munkások, amennyiben szerződésük lejártá után bármely más munkaadónál munkába léphetnek s az, hogy tartózkodási helyük változtatása engedélyhez van kötve, nem teszi őket nem szabad-munkásokká.

A biztosítási főhivatal ezt az érvelést elfogadta.

Köteles-e a munkaadó a járulékot a kijelentésig tovább fizetni, ha a munkás munkaképtelensége a pénztári segélyszolgáltatás megszűnte után tovább tart?

Az arnsbergi biztosítási főhivatal 1915. december 22-én kelt határozata.

Határozat: A hivatal a munkaadó felelősségét elutasítja.

Indokok: P. gyártulajdonos St. munkását 1915. július 17-én jelentette ki július 16-iki kilépéssel. A törvény és a pénztári alapszabályok határozmányai szerint a járulékfizetési kötelezettség csak a szabályszerű kijelentéssel szűnik meg. Ennélfogva a járulékok a kijelentés napjáig tovább fizetendők; a pénztár ezirányú követelése tehát jogos. Téves panaszos abbeli felfogása, hogy St. kijelentésére nem volt szükség, mert a pénztári segélyszolgáltatás megszűntekor még nem volt keresetképes s így magától kilépett a pénztárból. Panaszos csak a betegsegély tartama alatt, vagyis 1914. szeptember 2-től 1915. március 3-ig nem volt köteles járulékot fizetni. Ezen időn túl csak az esetben lenne mentes a járulékfizetési kötelezettség alól, ha St.-t legkésőbb 1915. március 4-ig kijelentette volna.

Annak elbírálása, hogy valamely alkalmazott foglalkozása főfoglalkozás-e, nem csupán a foglalkozás keretétől, hanem annak gazdasági és szociális jelentőségétől is függ.

A németbirodalmi munkásbiztosítási hivatal 1915. február 6-án hozott IIk. 8/15. számú elvi jelentőségű határozata.

Határozat: A hivatal az elsőbíróság ítéletével szemben megállapítja, hogy panaszos nem esik biztosítási kötelezettség alá.

Indokok: F. nyugalmazott alezredes, aki évi 4.899 márka nyugdíjat élvez, a porosz kir. orsz. statisztikai hivatalnál mint tudományos segédmunkás működik és napidíjakban évente 1.600 márkát kap. Ebbeli alkalmaztatásában, mint-hogy évi jövedelme a 2.500 márkát nem haladja meg, betegségi biztosításra kötelezett volna, ha foglalkozása főfoglalkozásnak lenne minősíthető. A betegsegélyző pénztár és a biztosítási hivatal főfoglalkozásnak minősítette a szóban levő foglalkozást, mert panaszos ezidőszerint más foglalkozást nem üz. A »foglalkozás« fogalmának illetően értelmezése azonban igen szűk. Foglalkozás alatt olyan tevékenység értendő, amely az embernek nemcsak egész munkaerejét igénybe veszi, hanem egyúttal egy bizonyos társadalmi osztály tagjává teszi. A foglalkozás rendszerint gazdasági tekintetben is mértékadó. A R. V. O. 165. §-ában nem »foglalkozás«-ról, hanem »főfoglalkozás«-ról van szó. Ehhez képest a foglalkozás fogal-

mának gazdasági jelentősége még nagyobb súlyt nyer, vagyis a főfoglalkozás tárgyát képező tevékenységnek gazdasági tekintetben is döntő jelentősége kell, hogy legyen. Panaszos azelőtt katonatiszt volt. Társadalmi állását nyugdíjbame-netele után is ez a foglalkozás szabja meg. De gazdasági tekintetben sem lehet jelenlegi állása döntő, mert nyugdíja háromszor akkora, mint amennyit a statisztikai hivatalnál keres. Ezt a foglalkozást tehát nem lehet főfoglalkozásának tekinteni, minéltfogva az biztosítási kötelezettség alá nem esik. Célszerűségi okok is emellett szólnak, mert az orvosok érdekeit sértené, ha hasonló, nagyobb jövedelmű egyének a kötelező biztosítás körébe bevonatnának.

Előre meg nem határozott jövedelmű alkalmazottak évi munkakeresménye becslés útján állapítandó meg. Ez a becslés a multa nézve akkor is irányadó marad, ha előre nem látható okok folytán utólag nem bizonyult helytállóknak.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1915. június 14-ikén hozott II. a k. 39. és 81/15. számú elvi jelentőségű határozata.

Határozat: A hivatal, biztosítási kötelezettséget nem látván fenforogni, panaszos táppénzigényét elutasítja.

Indokok: Ingadozó javadalmazásoknál az évi munkakeresmény kiszámításához általában nemcsak egy, hanem lehetőleg több év átlaga veendő alapul. Ilyen adatok hiányában a várható évi munkakeresmény az összes számbavehető körülmények figyelembevételével becslés útján állapítandó meg. Az, hogy egyes esetekben a becslés tekintetében milyen tényezők mérvadók, az egyes esettől függ. Ha — mint a jelen esetben is — jutalékról van szó, amelynek nagysága a munka eredményétől függ, a becslés más hasonló alkalmaztatású egyének által elért jutalék után igazodik. Nem lenne helyes a tényleges eredményeket bevárni és csak azután határozni a betegségi biztosítási kötelezettség tekintetében. A kényszerbiztosítás lényegének megfelelően mindjárt a szolgálati viszony kezdetén meg kell állapítani, hogy a biztosítási kötelezettség fennáll-e vagy sem. E megállapítás elodázása az összes érdekeltekre nézve hátrányos bizonytalanságot idézne elő. Ha utólag kiderül, hogy a tényleges kereset nagyobb, vagy kisebb volt, ez a körülmény ok lehet arra, hogy az alkalmaztatási viszony biztosítási jogilag a jövőben másként bíraltassék el, azonban az olyan alkalmaztatási viszonyt, amely előbb biztosítási kötelezettség alá nem esőnek minősített, visszahatólag biztosítási kötelezettség alá tartozóvá nem változtathatja át és megfordítva. Panaszos életbiztosítási ügynöknek évi 1.800 márka fix fizetésen kívül jutaléka is volt, amelynek nagysága a közvetített üzletektől függött és más hasonló alkalmaztatású ügynökök átlagos jutalékkeresményét tekintetbe véve évi 1.200 márkára volt tehető. Ilyenformán panaszos foglalkozása nem esett biztosítási kötelezettség alá. Igaz ugyan, hogy panaszos, aki állásában nem vált be, hét hónapi alkalmaztatása alatt nem keresett a becslésnek megfelelő jutalékot, hanem mindössze csak 104 márkát, úgy hogy összjövedelme a kérdéses időben a 2.500 márkás kereseti határt nem érte el, ámde ez az eredmény az alkalmaztatási viszony biztosítási jogi megítélését a multa nézve már nem befolyásolhatta.

Fix fizetésű alkalmazottak biztosítási kötelezettségének megállapításánál a rendes évi munkakeresmény a jelenlegi fizetés alapján számítandó ki; későbbi időre kilátásba helyezett fizetésjavítás nem vehető figyelembe.

A németbirodalmi biztosítási hivatal 1915. május 21-én hozott II. k., 1.156/14. sz. elvi jelentőségű határozata.

Határozat: A hivatal a panasz elutasítása mellett a biztosítási kötelezettséget megállapítja.

Indokok: A d.-i városi légszesz-, víz- és villamos műveknél alkalmazva levő B. vezetékvizsgáló 1914. március 31-ig évi 2.500 márka fizetést húzott, amely 1913. év decemberében hozott képviselőtestületi határozattal 1914. április 1-étől kezdődőleg évi 2.700 márkára emeltetett fel. B. felfogása szerint ő nem volt biztosításra kötelezett, mert évi összjövedelme a 2.500 márkát meghaladta. A vállalati pénztár véleménye szerint azonban 1914. január 1-étől március 31-éig betegségi biztosítási kötelezettség alá esett s a biztosítási hivatal is ilyen értelemben határozott. Eldöntendő kérdés, hogy a B. részére 1914. április 1-étől kezdődőleg biztosított 200 márka fizetésjavítás az évi munkakeresmény kiszámításánál már

1914. január 1-étől veendő-e figyelembe. A határozati tanács nemlegesen döntött mert olyan alkalmazottaknál, akik — mint panaszos — nem ingadozó javadalmasban részesülnek, hanem fix fizetést húznak, a rendes évi munkakeresmény a mindenkor tényleges fizetés után igazodik. Későbbi fizetésjavítások nem veendőek figyelembe, mert a jelenlegi fizetés is kielégítő és biztos alapot nyújt az évi munkakeresmény megállapításához. A bérvizonyokban beálló változások csak akkor vehetőek számba, ha már tényleg bekövetkeztek.

Köteles-e a házasságon kívül élő gyermekágyas nő megnevezni azt, aki teherbe ejtette és van-e a pénztárnak ez utóbbival szemben visszkereseti joga?

A drezdai biztosítási hivatal 1915. október 23-án kelt és az ugyanottani biztosítási főhivatal 1915. december 27-én kelt ítélete.

Ítélet: A pénztár segélyezési kötelezettségét mindkét hivatal megállapítja.

Indokok: Felperes egy vállalati pénztár tagja volt. A pénztár a szülést megelőző két hétre kiadta neki a gyermekágyi segélyt, a továbbfizetést azonban megtagadta, illetve függővé tette egyrészt annak a bizonyításától, hogy a gyermek törvénytelen apja nem teljesítette törvényes kötelezettségeit, másrészt pedig az apának megnevezésétől. A pénztár abból indult ki, hogy amennyiben az apa kötelezettségeinek a gyermekágyas nővel szemben megfelelt, a pénztár fel van mentve a segélynyújtás alól, mert kétszeres támogatásra a gyermekágyas nem tarthat számot, másrészt pedig a pénztárnak meg kell kapnia a lehetőséget arra, hogy igényeit az apával szemben érvényesíthesse. A *biztosítási hivatal* szerint a pénztár az apával szemben kártérítési igényt egyáltalában nem támaszthat. A R.V.O. idevonatkozó 1542. §-a akként szól, hogy amennyiben a biztosítottaknak betegség, baleset, rokkantság vagy a fentartó elhalálozása következtében kártérítési igényjoguk van, ez a segélyszolgáltatásra köteles pénztárra áthárul. Gyermekágyasok igényeiről azonban e törvényszakaszban nem esik szó, mert tudvalevőleg a szülés rendszerint nem tekinthető betegségnek. A *biztosítási főhivatal* az elsőbíróságnak ezt az indokolását nem hagyta helyben, kimondván, hogy a gyermekágyas nőt az apával szemben megillető jogok igenis áthárulnak a pénztárra. Ámde azokat a feltételeket, melyektől a pénztár a gyermekágyi segély kifizetését függővé tette, mégis jogtalanoknak kell minősíteni, csakhogy más okokból. A pénztári segélyeket, melyeknek nyilvánjogi jellegük van, minden esetben ki kell adni, ha a törvényes előfeltételek nem hiányoznak. A legalább 6 hónapon át biztosítva volt gyermekágyas igényjoga a lebetegedésből keletkezik. A törvény semmiféle támpontot nem nyújt arra, hogy a gyermekágyasnak nyújtandó segélyek megadását bizonyos esetekben feltételekhez lehetne kötni. Ennélfogva be kell tartani azt az általános szabályt, hogy a biztosítási eset bekövetkezte egymagában is kötelezi a pénztárt a segélyszolgáltatásra. A szociális biztosítási törvények célját nem érnék el, ha a pénztárak a segélyszolgáltatást a törvényben meghatározott eseteken kívül más esetekben is megtagadhatnák. Főleg a gyermekágyas nőkkel szemben volna ez méltánytalan, mert nemcsak a róluk, hanem az újszülött gyermekről való gondoskodás is komolyan veszélyeztetve volna. Bár kétségtelen, hogy a pénztárnak szüksége van a törvénytelen atya nevének ismeretére, mert ennek híján kártérítési igényét nem érvényesítheti, azonban a pénztár anyagi érdeke háttérbe kell, hogy szoruljon akkor, amikor a gyermekágyasok jogi helyzetének megvédéséről van szó.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Katonai üzemben foglalkoztatott alkalmazott balesetbiztosítási kötelezettsége.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1916. április 5-én kelt 1913. P. 516/11. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezésnek nem ad helyt s megállapítja, hogy igénylőnek a k-i várban, a cs. és kir. tüzérségi szer-tár erőátviteli osztályában a jobb szemén szenvedett balesete következtében járadékra van igénye.

Megokolás: Az Országos Pénztár az első bíróságnak marasztaló ítéletét megfeleltette azon az alapon, hogy igénylő balesetét *állami üzemben* szenvedte el, mivel pedig az állami üzemnek nemcsak minisztertanácsi határozattal, hanem

külön törvényes intézkedés folytán ki vannak véve a balesetbiztosítási kötelezettség alól, ezért kéri az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával az igénylőt igényével elutasító határozatát helybenhagyni. A föllebbviteli bíróság megállapította, hogy igénylőre az 1907 : XIX. t.-c. 10. §-ában foglalt mentesség nem vonatkozik. Ugyanis igénylő balesetét a császári és királyi tüzérségi szertár erőátviteli osztályán szenvedte el. Ilykép az 1907 : XIX. t.-c. 10. §-ában foglalt mentesség, illetve az erre vonatkozó m. kir. minisztérium 4.616/1910. M. E. számú rendelete az abban foglaltak szerint erre az üzemre nem vonatkozhatik, mert a cs. és kir. katonai üzem nem a m. kir. minisztérium, illetőleg valamely m. kir. miniszter, hanem a cs. és kir. közös hadügyminiszter felügyelete alá tartozik. Hogy pedig a cs. és kir. közös hadügyminisztériummal egyetértőleg a m. kir. minisztérium az országban működő cs. és kir. közös üzemekben alkalmazott polgári egyéneket a balesetbiztosítási kötelezettség alól kivonta volna, az Országos Pénztár nem is állítja, annál kevésbé bizonyítja. Különben a baleseti biztosítási kötelezettség mellett szól az Országos Pénztárnak az iratok között elfekvő 1/307. számú határozata is, amelylyel a k-i cs. és kir. tüzérségi szertár nem katonai alkalmazottaira a balesetbiztosítási kötelezettséget még 1910. év augusztus hó 4-5-én kimondotta, s amelynek alapján a nevezett cs. és kir. tüzérségi szertár a baleseti járulékokat fizeti is.

Gépkezelő balesetbiztosítási kötelezettsége.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1916. május 5-én kelt 1914. P. 306/5. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal az Országos Pénztár föllebbezésének helyt adva, az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja és igénylőt állandó baleseti kártalanítás iránt emelt igényével elutasítja.

Megokolás: Nem vitás, hogy igénylőt K. s-i cséplési vállalkozó, mint gépkezelőt 1912. évi július hó 25-én jelentette be a gy-i kerületi munkásbiztosító pénztárnál biztosításra. Nevezettet a cséplőgépnél a szíj feltevésekor érte baleset. A szíj balkarját elkapta és eltörte. Nem vitás az sem, hogy igénylő a gépészi képzettséget nem tudja egyébbel igazolni, mint a m. kir. államvasutak gépgyárának vezérügynöksége által 1916. évi március hó 9-én kiállított levéllel, amely csupán annyit igazol, hogy igénylővel az 1909. évi április hó 19-24-ig terjedő idő alatt egy gyári szerelő az államgépgyári benzinmotorok szerkezetét és azok kezelését megismertette. Az 1912. évi március hó 1-én, tehát a kérdéses bejelentésnek és balesetnek megtörténte előtt életbelépett 1912 : VIII. t.-c. a mezőgazdasági gépeknél alkalmazott munkásokat tekintet nélkül arra, hogy e gépek tulajdonosa gazda vagy vállalkozó-e, az »Országos gazdasági munkás-pénztár«, mint balesetbiztosító szerv körébe utalta, illetve a vizsgázott gépész kivételével kivonta őket az 1907 : XIX. t.-c. szerinti balesetbiztosítás hatálya alól és az utóbbi törvény cikk szerinti balesetbiztosítási kötelezettséget csak a vizsgázott gépészre mondotta ki. Az ilyen vizsgázott gépésznek azonban ezen felső bíróság felfogása szerint csak olyan egyén tekinthető, aki valamely miniszteri rendelettel szervezett nyilvánjogú vizsgálóbizottság előtt a gépkezelésből sikerrel vizsgázott és ezt a bizottság igazolja.

Így igénylő ezt nem igazolván, a baleset ipőpontjában az 1907 : XIX. t.-cikk alapján balesetbiztosításra kötelezett tagnak nem tekinthető s így e törvény alapján az Országos Pénztárral szemben igényt nem támaszthat. De nem tekinthető az Országos Pénztár önkéntes tagjának sem és még azon az alapon sem, hogy bejelentőlapját a gy-i kerületi munkásbiztosító pénztár elfogadta. Az 1907 : XIX. törvény cikk 8. §-a első bekezdése és 7. §-a értelmében ugyan, mint mezőgazdasági munkást maga, esetleg helyette a munkaadó kérhette volna ugyan, hogy önkéntes tagul az országos pénztárnál fölvéttessék, de, hogy sem neki, sem munkaadójának nem ez volt a szándéka, az kitűnik abból, hogy munkaadója a bejelentésre a kötelezett tagok bejelentésére előírt és nem az önkéntes bejelentésekre szolgáló űrlapot használta. Ehhez járul, hogy az idézett törvény 1. §-a értelmében az önkéntes biztosításra tett bejelentések fölött nem a kerületi munkásbiztosító pénztár, hanem az Országos Pénztár határoz, amely pedig e részben a baleset megtörténteig nem határozott s tekintve, hogy a bejelentés és a baleset ideje közt csak két nap telt el, nem is jöhetett abba a helyzetbe, hogy határozasson. A kerületi munkásbiztosító pénztár tévedése pedig, szemben az 1912. évi VIII. t.-cikk kifejezett rendelkezésével, jogszerű hatálylyal föl nem ruházható.

Mindezeknél fogva a föllebbezésnek helyt adni és igénylőt elutasítani kellett.

Tejszövetkezet alkalmazottai nem esnek baleset esetére biztosítási kötelezettség alá.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1914. A. bal. I. 133/7. számú, 1915. november 26-ikán kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság igénylőt kérelmével elutasítja.

Indokolás: Igénylő oly módon szenvedett balesetet, hogy amidőn üzletzárás után hazafelé indult, a jeges és sikos úton megcsúszott, elesett és a jobb alkar orsócsontja alsó végétől 1¹/₂ cm.-nyire eltörött.

Igénylő meghatalmazott képviselője útján a pénztárnál kártalanítási igényét jelentette be arra hivatkozással, hogy ő a törvény 3. §-a értelmében baleset esetére való biztosítási kötelezettség alá eső üzemben volt alkalmazva.

A pénztár igénylőt kártalanítási igényével teljesen elutasította, arra hivatkozással, hogy a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 14.968/1913. sz. alatt hozott határozatával a kérdéses szövetkezet fiókküzeleteinek a balesetbiztosításra kötelezett üzemek közé történt sorozását megsemmisítette. Felelősség következtében az ügy a választott bírósághoz kerülván, a bíróság igénylőt foglalkoztatása körülményeire részletesebben meghallgatta, amikor is igénylő maga azt adta elő, hogy azon fiókküzet, ahol ő alkalmazva van, a munkaadónak Budapesten lévő és különböző gépekkel felszerelt központi telepétől messzeesőleg a fővároson kívül R...-án a Piac-téren van, hogy az r...-i fiókküzetében semmiféle gépek, avagy egyéb gépnek tekinthető felszerelések nincsenek, neki a munkaadó központi telepén végzendő feladata egyáltalában nincsen, az ő foglalkozási köre kizárólag a munkaadó által hozzá kiszállított tejtermékek átvételét és azoknak az egyes vevők részére a fiókküzetben való kiszolgáltatását öleli fel, az átvett árúk értékét csekk útján küldi a központba és csak egész kivételes esetben, ritkán történik meg az, hogy ő a munkaadó központi telepére esetleg személyesen be-megy, ha valamely másként már el nem oszlatható elszámolási különbözet tisztázása érdekében ez kívánatosnak mutatkozik.

A törvényhozás a törvény 3. §-ának szövegéből, de a törvény előmunkálataiból, így különösen a képviselőház munkásügyi bizottságának jelentéséből kitűnően a balesetbiztosítási kötelezettséget önállóan rendezte és egyenként határozta meg mindazon foglalkozásokat, amelyet a baleset esetére való biztosítás alá vonni kívánt, amely elhatározásnál pedig azt tekintette irányadó szempontul, hogy csak azon foglalkozások kerüljenek baleset esetére való biztosítás alá, amelyeknek üzése rendszerint a foglalkozásban levők testi épségére nézve veszélyt rejt magában. További elhatároló elvül tekintette pedig a törvényhozás azt is, hogy a tisztán kereskedelmi tevékenységgel foglalkoztatottakat ily veszély a feladatkör általános természete mellett rendszerint nem fenyegeti és hogy ezért a tisztán kereskedelmi teendőkkel foglalkozók a baleset esetére való biztosításból kizárandók, hacsak valamely olyan különleges körülmények nem forognak fenn, amelyek a kereskedelmi tevékenységnek átlagos minőségét megváltoztatják.

Kiemelik azonban a törvény előkészítési munkálatok azt, hogy a melléküzemek és melléktelepiségek alkalmazottainak biztosítási kötelezettségéről csak annyiban lehet szó, amennyiben ezeknek akár a főüzemmel való építkezési vagy elhelyezési kapcsolatuk, akár pedig az alkalmazottak szolgálatának úgy a fő-, mint a melléküzemekre és helyiségekre egyaránt kiterjedő természete folytán, a főüzem az alkalmazottakra szintén baleseti veszéllyel jár, az olyan helyiségek tehát, amelyek nem az ipartelep helyén vannak és amelyekre a főüzem esetleges veszélyessége ki nem hathat, nem esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá. Ha ugyanis a főüzemtől földrajzilag is teljesen távoleső és a főüzemnek tevékenységi körébe közvetlenül be nem kapcsolt telepéről van szó ugyanazon munkaadónak, akkor már a törvény értelmében »mellék«-üzemről nem is lehet beszélni, hanem legföljebb fiókküzetéről lehet szó, amely azonban a biztosítási kötelezettség szempontjából önálló vállalat és üzem jellegével bír, és amely csak akkor szorítható a biztosítás keretébe, ha magánál ezen fiókküzetnél vagy fiókküzetnél olyan berendezési és szolgálati viszonyok forognak fenn, amelyek már önmagukban is felölelik azokat a kellékeket és ismérveket, amelyek a biztosítási kötelezettség elhatárolásánál a törvény 3. §-a szerint elengedhetlenek.

Ha már most a törvénynek a kifejtettekből kitűnő álláspontját a jelen esetre alkalmazzuk, nyilvánvaló, hogy igénylő balesetbiztosítási kötelezettség alá nem eshetett, miután foglalkoztatási helye a főüzemmel közvetlen kapcsolatban egyáltalában nincsen, szolgálatánál fogva a főüzemben rendszerint megjelenni nem

is tartozik, a fióktelep maga viszont semmiféle olyan tulajdonsággal vagy berendezéssel nem bír, amely az ott működőkre nézve átlagosan és a rendes előrelátás szerint veszélyessé válhatnék, ezenfelül nincsen a törvény 3. §-ában foglalt felsorolásnak egyetlen olyan minősítése sem, amely az igénylőnek foglalkoztatást nyújtó fióktelepre reáilleszthető volna.

Minthogy tehát igénylő balesetbiztosításra a törvény szerint nem volt kötelezett: a pénztári határozatot törvényszerűnek felismerni és igénylőt kártalanítás iránti követelésével e helyütt ugyancsak elutasítani kellett.

Az üzemi baleset fogalmához.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1916. március 24-én kelt, 1914. P. 298/2. sz. ítélete.

Ítélet. A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal az Országos Pénztár felebezését elutasítja és az elsőbíróság ítéletét, amely igénylő és kiskorú gyermekei részére néhai B . . . után járó törvényszerű baleseti járadékot megítélte, helybenhagyja.

Megokolás. E pörben azt a kérdést kellett eldönteni, vajjon van-e közvetlen vagy közvetett okozati összefüggés a néhai B . . . mint már gyermekkorától felszemére vak vasöntőt üzemi munkaközben ért és jobb szemének is elvesztését is eredményező baleset, valamint beállott halála között. Az elsőbíróság a közvetett összefüggést megállapította. Az Országos Pénztár az ítéletet megfelebezte. Dr. K. E. kórházi főorvos, szemorvos, felsőbbírószaki szakértő kizártnak tartja, hogy a sérülés, amely látóideget nem sértett, a koponyaüregbe hatott volna, és agyidegeket érintett volna, minthogy ez esetben az orvosi jelentések látóideg sérülésről nem szólnak, s közvetlen a sérülés után fényérzést jeleznek. De ha a látóideg megsérült volna is, ennek az agyra hatása ez esetben kizártnak tekintendő azért, mert annak tünetei nyomban a sérülés után jelentkeztek volna. A sérülés és a halálokul jelzett agyvérzés közt tehát szemorvosi szempontból sem közvetlen, sem közvetett oki összefüggést nem tartott megállapíthatónak. Dr. R. F. egyetemi m. tanár idegyógyász, az állami munkásbiztosítási orvosi tanács tagja abban az esetben, ha a halál okául az agyvérzést fogadnók el, a búskomorság szülte depressziót mint az agyvérzést kiváltó vagy siettető tényezőt, ha az absolute nem zárható is ki, nem tudná elfogadni, mert az ezzel járó rossz táplálkozás a vérnyomás csökkenésével jár s így agyvérzés (guta) kiváltására éppen nem alkalmas. Nézete szerint azonban ez esetben a halált nem az agyvérzés okozhatta, amelynek tüneteit a kezelőorvos nem is írja le, hanem az a tanuk által igazolt melancholiás depressziós állapotból eredő étvágytalanság és ebből folyó fokozatos idegyengülés folyamánya lehetett. Igazolják e feltevést azok a válaszok, amelyeket igénylőnek a tárgyaláson megjelent felesége adott s amelyek szerint igénylő már halála előtt 2 héttel feltűnően legyengült, ágybafeküdt, de kezeit, lábait mozgatni, nyelni, beszélni tudott, enni nem akart, halni kívánt. Tünetek, amelyek mind az agyvérzés ellen és a melancholiás depressziós állapot mellett szólnak. Jóllehet, a szemorvos-szakértő szerint teljes vakoknál az ilyen búskomorsági állapot általában nem igen szokott huzamos ideig tartani, az idegyógyász-szakértő mégis lehetségesnek ítélte, hogy ebben az esetben az elhunyt igénylőnek gyengébb, neuraszténiára hajló idegrendszerénél fogva a halál a baleset okozta teljes megvakulás szülte és hosszabb időre terjedő melancholiás depressziós lelkiállapot következménye volt. A felsőbbírószaki ez alapon a kártalanítási igényt a maga részéről és megítélhetőnek találta.

Ötéves fiu nem minősíthető munkásnak.

A bajor országos biztosító hivatal 1914. évi április 20-án kelt 1.411. sz. határozata.

Határozat: A hivatal jogorvoslatnak nem ad helyt.

Indokok: Sérült ötéves volt, mikor a csikó megrugta. Atyja azt állítja, hogy a gyermeket a csikó vezetésére oktatta, tehát mezőgazdasági munkára fogta. Ötéves gyermek azonban sem testileg, sem szellemileg nem képes arra, hogy olyan nehéz és veszélyes munkát végezzen, mint amilyennek egy csikó vezetése és jártatása minden körülmények közt tekintendő. Egyáltalában nem hihető tehát, hogy az atya ötéves fiát komoly üzemi munkára fogta s kétségtelen, hogy csak a gyermek szórakoztatásáról lehet szó. Ennélfogva kártalanításra köteles üzemi baleset nem forog fenn.

MUNKAVISZONY.

Ellenséges állam alattvalójának szolgálatból való elbocsátása.

A m. kir. Kúria 1916. március 30-án kelt P. VIII./1.1040. sz. ítélete.

Ítélet: Alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Vonatkozó indokainál fogva helyes a felebbezési bíróságnak az az álláspontja, hogy az állandóan Budapesten lakó felperes, jóllehet brit alattvaló, a kereseti követelést Magyarország és a Brit-birodalom közt fennálló hadi állapot dacára alperes ellen a magyar bíróság előtt érvényesítheti és hogy ez a hadiállapot, illetve felperesnek brit alattvalói minősége egymagában véve nem jogos alperes felperesnek a három évre kötött szerződés felbontásával alperes szolgálatából azonnal való elbocsátására. Helyes pedig ez a jogi álláspont annál is inkább, mert felperesnek az alperes cégnek ipari üzemében folytatott szolgálati viszonyából származott kereseti követelése az érvényesíthetőség szempontjából okszerűen ugyanegy tekintet alá esik a magyar szent korona országaiban folytatott iparüzletből származó követelésekkel (a m. kir. minisztérium 2.807/1915. M. E. sz. rendelet 38. §-ának hatodik bekezdése), illetve ebből a szempontból ezeknél a követeléseknél kedvezőtlenebb elbánásban nem részesülhet és mert a felebbezési bíróság ítéleti tényállásában nincs megállapítva, hogy felperes ellenséges érületű magatartást tanúsított volna, ami figyelemmel arra, hogy felperes ellenséges állam alattvalója, jogos okul szolgálhatott volna, hogy alperes őt szolgálatából azonnal elbocsássa.

Ezekkel szemben alperesnek az 1913. évi XLIII. t.-c.-be iktatott hágai egyezménynek (Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól. II. rész, 23. cikk *h*) pontja) a Brit-birodalom részéről a magyar állampolgárokkal szemben meg nem tartására és viszonyosság elvéből kifolyólag a felperessel, mint brit alattvalóval szemben a megtorlás (retorsio) gyakorlására fektetett felülvizsgálati panasza alaptalan.

A felebbezési bíróság — ítéletének indokaiból kitűnőleg — az ítéleti tényállást a Pp. 534. §-ának harmadik bekezdésébe nem ütközően, jelesül dr. Cs. J., B. S. és K. E. tanúk vallomásainak tartalma szempontjából nem íratellenesen és nem nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapítván meg az abban foglalt ténymegállapítások a Pp. 534. §-a értelmében e helyen a döntésnél alapul veendő. E tényállás, illetve ennek vonatkozó részei alapján pedig a felebbezési bíróság helyes következtetéssel állapította meg azt, hogy felperes az alperes részéről történt megtévesztés folytán és olyan kényszerhelyzetbe járult hozzá a NB. / alattiban foglalt egyezséghez, mikor akaratának szabad elhatározásában oly jelentős mértékben korlátozva volt, hogy ezt az egyezményt felperes szabad szerződési akaratából folyónak tekinteni nem lehet. Nem sért ennél fogva jogszabályt a felebbezési bíróságnak az a jogi álláspontja, amelynél fogva ezt az egyezséget a szóban forgó okból joghatályllyal nem bírónak tekintette.

Szolgálat abbahagyása betegség miatt.

A wieni iparbíróság 1915. március 11-én kelt Cr. VIII., 147/15. számú ítélete.

Ítélet: A bíróság felperesnek a törvényes felmondási időre járó fizetési iránti igényjogosultságát megállapítja.

Indokok: Felperes levélben tudatta alperes céggel, melynél könyvelői minőségben alkalmazva volt, hogy egészségi állapotára való tekintettel kénytelen sürgősen elutazni. A levélhez csatolt orvosi bizonyítvány szerint tüdőbaja miatt elengedhetetlenül és sürgősen szüksége volt néhány hónapi üdülésre. Alperes a levélre adott válaszában kijelentette, hogy felperest állásából kilépettnek tekinti. A bíróság a betegség miatti akadályoztatást, ami a törvény vonatkozó szakasza szerint feltétele a munka abbahagyásának, fenforogni látja. Alperesnek az a nézete, hogy akadályoztatásról csak akkor lehetne szó, ha felperes állapota olyan lett volna, hogy fizikailag képtelen lett volna dolgozni, alapjában helytelen, mert a modern jogfejlődésnek az az álláspontja, hogy az alkalmazottnak nemcsak önmagával, hanem a társadalommal szemben is (nehogy ennek terhére essék) kötelessége, hogy munkaerejének fentartásáról gondoskodik. Felperes állapota a kérdéses időben olyan volt, hogy orvosának sürgősen el kellett őt tiltani az irodában való munkától. Ha felperes ennek dacára munkába ment volna, mert

keze, lába és talán erőbeli állapota is ezt annyira, amennyire lehetővé tették, akkor önmaga és a társadalom iránti kötelességét megszegte, egészségét és gyógyulását veszélyeztette volna. Ebből természetesen következik, hogy felperest betegsége akadályozta a szolgálati tételben. Az azonnali elbocsátás nem jogos.

A szolgálati teljesítésben betegség miatt való akadályoztatást az alkalmazottnak igazolnia kell s ha betegsegélyző pénztári tagsága folytán módjában van magát orvossal ingyen megvizsgáltatni, ezt meg kell tennie.

A wieni iparbíróság 1915. február 27-én hozott Cr. VII. 214/15. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság az igényt elutasítja.

Indokok: Alperes könyvelőjének, felperesnek 1915. január 14-én március 31-ére felmondott. Felperes január 18-án beteget jelentett és január 21-én a szolgálatból elbocsátatott; erre egy január 23-áról keltezett magánorvosi bizonyítványt küldött be alperesnek, amely szerint lázas hörghuruttal az illető orvos kezelése alatt áll s a tüdővizsgálat azt mutatja, hogy e betegségben már körülbelül egy hét óta szenved. Felperes, mikor beteget jelentett, tudta, hogy mint betegsegélyző pénztári tagnak módjában van magát orvossal ingyen megvizsgáltatni s mielőbbi meggyógyulása érdekében orvosi kezelést igénybe venni. Ehelyett azonban — mint ő maga is beismeri — vendéglőkbe és kávéházakba járt, vagyis oly helyekre, amelyek a légzőszervi betegségekre köztudomás szerint káros befolyással vannak. E magatartása folytán nem lehet megállapítani, hogy nem volt-e munkaképes, vagy hogy nem épp amiatt vált-e munkaképtelenné, hogy orvosi segély igénybevétele helyett olyan életmódot folytatott, amely egészségi állapotának rosszabbodását idézte elő. Ennélfogva az utólag beszerzett orvosi bizonyítvány nem alkalmas annak igazolására, hogy felperes a szolgálati tételben jogos indok folytán akadályozva volt. Elbocsátatása tehát joggal történt és így a felmondási időre fizetést nem igényelhet.

Elbocsátható-e a kereskedősegéd felmondás nélkül egy 15—20 pfennig értékű alma eltulajdonítása miatt?

A charlottenburgi kereskedelmi bíróság 1914. március 23-án kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság alperest a szerződéses felmondási időre járó fizetés erejéig marasztalja.

Indokok: Fontos okok feljogosítják a főnököt arra, hogy alkalmazottját felmondás nélkül azonnal elbocsássa. Fontos ok többek közt a hűtlen kezelés, pl. árúk eltulajdonítása is. Felperes, aki alperesnél az árúosztályban, azonban nem a gyümölcsosztályban volt alkalmazva, ez utóbbi szomszédos osztályból egy 15—20 pfennig értékű almát eltulajdonított. Tény az, hogy ezáltal vétett a köteles hűség ellen. E botlása azonban nem tekinthető annyira súlyosnak, hogy az azonnali elbocsátás indokolt lenne, mert az okozott kár — tekintve, hogy az eltulajdonított alma beszerzési ára a 15—20 filléryi eladási árnál jóval kisebb — elenyészően csekély. A tényállás illetően megítélésen az sem változtat, hogy felperes írásos szolgálati szerződésben kifejezetten elismerte, hogy bármily csekély értékű árú eltulajdonítása esetén felmondás nélkül elbocsátható.

HUNGÁRIA

**ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3.

Részvénytőke: 6,000.000 korona

KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153—98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Az Ujlaki Téglá- és Mészégető Részvénytársulat igazgatósága legutóbbi ülésen az 1915. üzletév eredményeként, az előző esztendő veszteségelvitelének betudásával 607.645·49 korona veszteséget állapított meg, melynek a jövő év számlájára leendő elővitelét fogja a június 15-ére egybehívott közgyűlésnek javasolni. Az elmúlt évek veszteségének fedezése és a jövő akcióképességnek nagyobb biztosítása céljából javasolni fogja az igazgatóság a közgyűlésnek azt is, hogy a 300 korona névértékű részvényeket 150 koronára bélyegezzék le, két-két lebélyegezett részvényt ismét 300 korona névértékre vonjanak össze s a lebélyegzés folytán 3 millió koronára leszállt alaptőkét 10.000 darab 300 korona névértékű új részvény kibocsátása után ismét 6 millió koronára emeljék föl. Az új részvényeket elsősorban a régi részvényeseknek fogják elővételre följajánlani. Az elővételi jogon át nem veendő összes részvényeknek elhelyezése a névértéken felül máris eleve biztosítva van.

A Magyar Cukoripar Részvénytársaságnak Ullmann Adolf főrendiházi tag elnöklete alatt tartott közgyűlésén az igazgatóság javaslatához képest határozatba ment, hogy a 700.000 korona értékcsökkenési leírások után fennmaradó 2,265.214 korona 74 fillérnyi tiszta nyereségből június 13-ától kezdve részvényenként 150 korona osztalék fizetessék, 300.000 korona a rendkívüli tartalékalap javára fordíttassék, 308.489 korona 43 fillér pedig új számlára vitessék át.

„Unio“ Élet-és Gyermekekbiztosító m. sz. F. hó 2-án tartotta ez az intézet Vázsonyi Vilmos dr. országgy. képviselő elnöklete és számos biztosított fél jelenléte mellett 53-ik rendes közgyűlését. Az 1915. évről szóló jelentés megemlékezik arról, hogy az országra nehezedő háborús állapotok 2-ik esztendejében is az új üzletszerzés még mindig erősen pangott, és eképpen tetemesebb produkcióról nem lehet beszámolni. Az intézet működése és főtörekvése oda irányult, hogy a biztosítási állományt ápolja és a biztosított felek minden irányban való kifogástalan kielégítéséről gondoskodjék; ez a munka annál nagyobb erőfeszítést igényelt, mivel a tisztviselői karnak igen tekintélyes része, még pedig 31 személy hadiszolgálatot teljesít. A háborúval kapcsolatban megfelelt az intézet legjobb tehetsége szerint kötelezettségének az állammal szemben is, amennyiben a jegyzésre került hadikölcsönök közül eddig nyugdíjintézetünkkel együtt 4,432.800 K-t vett át, mely számban az a rész is foglaltatik, mely az elmúlt kezelési év keretén kívül a folyó esztendőben kibocsátott hadikölcsönből vásárolt. A jelentésből és mérlegből továbbá az tűnik ki, hogy az intézet fejlődése és állapota teljesen normális, amennyiben a díjtartalék 1,448.041·15 K-val 25,767.998·38 K-ra emelkedett; díjbevétel volt 3,502.214·94 K, az intézet tőkéinek kamathozadéka pedig 1,172.781·56 K-ra rugott. A mérlegtételek vagyoni oldalán tetemes leírások eszközöltettek 462.973·15 K összegében. Ezek dacára az évi fölösleg 54.360·12 K, mely felerészben a külön-, felerészben pedig a jutalékfelemelési tartalék javára esik. A hivatalnoki nyugdíjalap 87.113·32 K-val 719.458·00 K-ra emelkedett. A közgyűlés a jelentést és a mérleget tudomásul vette és a felmentvényt a vezetőségnek megadta.

WEISZ és VIDOR

faszénnagykereskedők

Telefon: József 11—31. Józsefvárosi p.-u. 9.

Ajánlják a legjobb
minőségű faszenet
iparosok részére!

„Hattyú Gőzmosógyár és Fehérnemű Kölcsönző Vállalat“

GYÁRTELEP: VII., Gizella-út 24.

Telefon 61—98.

Az ország legnagyobb gőzmosó üzeme. Pehelymentes, kíméletes munka. — Legelőkelőbb megbízók!

Kölcsönosztály: V., Katona József-u. 41.

Telefon 159—60.

◆ Az ország legnagyobb kölcsönző vállalata. — Szállít állami, közhivatalok, bankok, iparvállalatok, éttermek, Clubok részére.

Nyaralás előtt, betegség után, költözés előtt
fertőtlenítsé lakását

LÓDOMA

szabadalmazott fertőtlenítő masszával.

Egy doboz (egy szobához) ára 4 K.

Házhoz szállítja:

Bánszky Ferenc takarítási vállalata

Budapest VII., Munkás-u. 4. Telefon: József 40—49.

MAGYAR-HOLLANDI BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Központi irodái: VIII, Üllői-út 4.,
II. em. és Baross-utca 1. sz., földsz.

HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZV.-TÁRSASÁG
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en
Lijfrente) házában.

Fényes a

'Tauril' pneumatik!

Próbálja meg!

TAURIL PNEUMATIK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest VI., Mozsár-u. 9.

SÜRGÖNYCÍM: PNEUTÁURIL.

TELEFON: 99—02.

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER :: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetőségeinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzügyintézeteknek és magán cégeknek.

ASKLÉPIOS

Egressi Zoltán okl. mérnök vállalata Röntgen és villamos gyógyászati készülékekre. **A Veifa-Művek** magyarországi vezérképvisellete. Dessauer rendszerű Reform Röntgenkészülékek. Egyenáramhoz vagy váltóáramhoz közvetlen kapcsolhatók. Speciális Röntgen-lemezek, mindennemű Röntgen-csővek. Az Orsz. Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár, valamint az Országos Pénztár munkáskórházának szállítója. — Budapest, IX. ker., Üllői-út 31. szám. Telefon: 37—04. szám

Marta-Automobilok A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:

**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG. ARAD.**

Központi iroda:

BUDAPEST
X. ker., Kerepesi-ut 17 szám.

BIENENSTOK VILMOS

ruggyantabélyegző gyár és vésnöki műintézet

Az összes Ker. Pénztárak szállítója.

Gummi- és rézbélyegzők, számozó-gépek, festékpárnák és mindennemű e szakmába vágó cikkek jutányos árban a legrövidebb idő alatt szállítanak.

Főüzlet csak

BUDAPEST, VII., Rákóczi-út 64. sz.

Telefon 53-77.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni, jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hirnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van ellátva, melyen mint a felvágott a gyár védjegye látható, a mire bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Fiai szalámigyára Budapest.

GARAY SAMU

ES TÁRSA

sebészeti-, mű-, kötőszers- és vil- BUDAPEST, IV. Kossuth Lajos- lanyagép-gyártók. utca 1. szám. (Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgepek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GEPEK. □ Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT, TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-GEPEKET, legújabb és legjobban bevált □ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és **TELJES TÉGLAGYARI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT**

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ **ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK**

HÜNGÁRIA

egyesült gőzmalmok r.-t.
BUDAPEST

Buzamalom, Rozsmalom.
Árpagyönggyár, Köles»,
Borsó- és rizshántoló-
gyár, Tengerimalom.

Évi gyártási képesség 1,500.000 mm.

Pesti telep: IX, Soroksári-ut 48
Budai telep: II, Fő-utca 37.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gummi-anyag. **Gummongyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására. Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

Legszebb Pap- lan ágynemű, kárpitos árú, vas-	Legjobb Pap- lan és rézbútorgyáros	Legolcsóbb Pap- lan Szálloda, kórház, intézet, iroda, va- lamint úri és pol- gári lakosztályok berendezési vállalat
---	--	---

Gichner János Budapest
VII., Erzsébet-körút 20. Szőnyeg, pokrócz, függöny, terítők, bútor-
szövet és vászonárúk nagy választékban
jutányos áron. Kerti sátor, ernyő, vadász-székek, nyugszékek stb. nagy raktára.

Az Országos Pénztár és a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár
szállítója.

TAURIL
MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtökéleteseb
TÖMITŐ LEMEZ
EXPORT AZ EGESZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.
*Kapható minden műszaki keres-
kedésben.*

SEMPERIT GUMMIWERKE
G. m. b. H. ■ ■ WIEN.
Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi
Vezérképviselő és raktár:
SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

A REMINGTON
Írógép Részvénytársaság
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 12. SZ.

A Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, és az Országos Munkásbetegse-
gélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója. A *Kerületi, Vállalati és*
Magánpénztárak, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét felhívja
az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően**
bevált „**KARTOTHEK**“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokká! szívesen
szolgálunk, sőt „**KARTOTHEK**“-rendszerét az érdeklődőknek helyszi-
nen **vételkötelezettség nélkül** bemutatja. Ugyanott kaphatók a legtar-
tósabbaknak elismert látható írású eredeti REMINGTON írógépek.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvizű radio-aktiv gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakoszobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: III., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-ndvar)
Gyár: V., Ujpesti rakpart 1462. hr. szám.

MAGYAR ORVOSI MŰSZERTÁR

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegszegélyző és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója

SZÁLLÍT: orvosi műszereket,

kötszereket, és az összes betegápolási cikkeket.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

KÖSZÉNBÁNYA-'S TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefonszám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker.,
34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz

Keramit kocsiut-kövek :: ::
Keramitlapok :: :: :: ::
Keramit-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkék :: :: :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen. Árjegyzék díjmentesen.

SEGITSEG

Fájós lábuak és ludtalpuak részére a szabadalmazott

Ludtalpfűző

viselese, jósağa szakorvosoktól elismerve, mert a lábat tetszés szerint fűzi össze. Ismertetőt ingyen küld

Székely és Tsa

ortopéd-cipő készítő. :: Budapest, Múzeum-körút 9.

A Budapesti Kerületi betegs. pénztár, a Ferencz József kereskedelmi kórház, a Magy. Királyi Államvasutak betegs. pénztára, a Cs. és Kir. szab. Déli Vasut. betegs. pénztára, a Cs. és Kir. Kassa-Oderbergi vasut betegs. pénztára, magánvállalatok és szanatóriumok stb. stb. szállítói.

„TUBERIN”

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermeknek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. salfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

FŐRAKTÁR

NAGY KRISTÓF GYÓGYSZERTÁR

BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCZI-UTCZA 1. SZÁM.

*bácsi! néni! ide figyelj!
palma kaucsuk sarkot
viselj!*

COPYRIGHT PALMA C. G. LD.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG